

**Рада адвокатів Одеської області
Одеська обласна колегія адвокатів**

**ВІСНИК
ОДЕСЬКОЇ
АДВОКАТУРИ**

№ 4, 2018

ОДЕСА

**Рада адвокатів Одеської області
Одеська обласна колегія адвокатів**

**ВІСНИК
ОДЕСЬКОЇ
АДВОКАТУРИ**

№ 4, 2018

Одеса

УДК 347.965(477.74)(055)

«ВІСНИК ОДЕСЬКОЇ АДВОКАТУРИ»
ЖУРНАЛ

Свідоцтво Серія ОД № 1701572Р
від 12.04.2013 р.

Тематична спрямованість:

Інформаційно-методичне забезпечення адвокатів Одеської області, підвищення кваліфікації адвокатів Одеської області, висвітлення подій в одеській адвокатурі, ознайомлення адвокатів та інших правознавців із новинами законодавства та юридичної практики, висвітлення подій історії адвокатури, обговорення проблемних питань законодавства, судової практики та діяльності адвокатури

***Видається за підтримки
Одеської обласної колегії адвокатів***

Редакційна колегія:

Головний редактор —
заступник голови Ради адвокатів Одеської області
А. Є. КОСТІН

Почесний голова редакційної колегії
Й. Л. БРОНЗ

Склад редакційної колегії —
члени Ради адвокатів Одеської області:
адвокат Ю. М. ПОЛОНСЬКИЙ,
к. ю. н. К. М. СОКОЛЕЦЬКА, к. ю. н. В. М. ЗУБАР,
к. ю. н. К. Ю. КАРМАЗІНА

Адреса редакції:
65026, Одеса, вул. Жуковського, 14
Тел.: 722-30-75

Тираж 600 прим. Зам. № 13.

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-14-25, 37-07-17,
(048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net;
www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1373 від 28.05.2003 р.

З М І С Т

Колонка редактора

Костин А. Новый год — пора испытаний и надежд 4

Наші привітання

Нагороди до Дня адвокатури України (19 грудня 2018 року) . . . 5
Голову та членів Комітету конституційного правосуддя та прав людини к. ю. н. Дмитра Терлецького, к. ю. н. Альберта Єзерова та д. ю. н. Мар'яну Афанасьєву обрано до складу Комітету з питань верховенства права при Національній асоціації адвокатів України 5

У Раді адвокатів Одеської області

28 сентября в Одессе прошла первая специализированная конференция «Морской арбитраж» 6
Отчетная информация о заседании Комитета по гражданскому и семейному праву Совета адвокатов Одесской области (31 октября 2018 года) 7
16 листопада 2018 року відбувся навчальний семінар, організований Комітетом по роботі з молодими адвокатами Ради адвокатів Одеської області. 8
17 листопада 2018 року в актовій залі НУ «Одеська юридична академія» пройшли майстер-класи досвідчених адвокатів з Києва та Одеси 9
17 листопада 2018 року відбулася VIII Міжнародна науково-практична конференція «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», в якій взяли участь народні депутати України, керівництво Національної асоціації адвокатів України та одеські адвокати 10
Серія вебінарів та тренінг для адвокатів у рамках співробітництва між Радою адвокатів Одеської області та проектом «Захисник», який реалізується громадською організацією «Десяте квітня» за фінансової підтримки Ради Європи 11
11 грудня 2018 року в рамках проекту «Захисник» відбувся вебінар, присвячений темі «Особливі гарантії права на справедливий суд: доступ до правової допомоги та права сторони захисту» 11
16 грудня 2018 р. відбувся семінар із підвищення кваліфікації, під час якого обговорювалися питання соціальної відповідальності, адвокатської етики та захисту прав адвокатів 12
Святкове зібрання з нагоди Дня адвокатури України. 13
Завершився другий сезон проекту «Адвокат Майбутнього». . . 16
Адвокат — профессия круглосуточная 16
12 грудня 2018 року відбувся семінар із підвищення кваліфікації адвокатів, присвячений здійсненню та захисту прав людини в умовах воєнного стану. 17
13 січня 2019 року у приміщенні Ради адвокатів Одеської області успішно пройшов семінар із підвищення кваліфікації для адвокатів, присвячений проблемам доказування стану обмеженої осудності та неосудності у кримінальному провадженні 18
26 січня 2019 року організовано і конструктивно пройшла щорічна Конференція адвокатів Одеської області 19
29 січня в залі засідань РАОО відбулася зустріч адвокатів Одеської області із заступником голови Округного суду Амстердама (Нідерланди) Естер де Рой, заступником Голови Апеляційного суду Одеської області Андрієм Ігоровичем Дришлюком та суддею Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області Тетяною Дмитрівною Шевіріною 21

Щорічний шаховий турнір «Адвокатська тура — 2018» 22
Состоялся 4-й турнир по бильярду среди адвокатов, судей и прокуроров (2018), организованный Комитетом по культуре, туризму, спорту и социальной поддержке адвокатов Совета адвокатов Одесской области. 22
Приём на борту американского эсминца Donald Cook 23

Адвокатська практика

Пороховицков П. С. О слоге (из книги «Искусство речи на суде») 24
Малишев В. М., Сاینчин О. С. Прискіпливе дослідження обставин при обранні міри запобіжного заходу суддями у разі наявності або відсутності ризиків та інших обставин у кримінальному провадженні (за матеріалами кримінального провадження за ч. 1 ст. 115 КК України) . . . 30
Іванов В. І. Показання з чужих слів у кримінальному провадженні. 32
Іскров К. М. Некоторые аспекты судебной практики Международного трибунала по морскому праву в спорах, связанных с нарушениями в исключительной экономической зоне прибрежного государства. 34
Чебаненко А. Н. Проблемные аспекты исполнения определенных следственного судьи 38
Конonenкова Т. В. Как заявить отцу о правах на ребенка? Тактика защиты прав отца 41
Сітніков А. В. Аналіз практики Верховного Суду по адміністративних справах у спорах з органами Державної архітектурно-будівельної інспекції України як дзеркало системної кризи правових позицій суб'єкта владних повноважень 45
Душкова Г. Г. Умови визнання та виконання іноземних судових рішень у Федеративній Республіці Німеччина: загальний огляд 49
Серафимов В. В., Руденко В. Г. Необґрунтований арешт морського судна під іноземним прапором в Україні 52
Губський А. Хто володіє строками, той володіє процесом. Зведена таблиця строків за Цивільним процесуальним кодексом України. 55

Адвокатська етика

Бронз И. Л. Адвокатская этика — исторические параллели . . 69
Баканова Н. М. Роль Правил адвокатской этики в адвокатской деятельности и история их принятия 73
Етика як наука 75

Судова практика

Гончар И. Властный тон (газета «Юридическая практика») . . 76

Міжнародне співробітництво

Костин А. 41-я ежегодная конференция Украинско-Американской ассоциации адвокатов. 78

3 історії адвокатури

Галинская Э. В. «Ленинградское дело» 80

Пам'ять

Светлой памяти адвоката Валентины Андреевны Ветлугаевой. 84

НОВЫЙ ГОД — ПОРА ИСПЫТАНИЙ И НАДЕЖД

2019 год наступил так стремительно, что мы не успели прийти в себя и вновь погрузились в суету выборов, отчетов, обязательных платежей, круглых столов, конференций и съездов.

Иногда хочется с ностальгией вспомнить, как лет эдак надцать тому суды практически закрывались перед праздниками и можно было спокойно встретить Новый год и не волноваться до 19 января. Можно было не просто от души отметить праздники, но и, забыв про рутину, подумать о чем-то новом, произвести перезагрузку.

Но в наше время все приходится делать одновременно, и наши коллеги умудряются в таком режиме оказывать правовую помощь, повышать квалификацию и организовывать такие мероприятия для других, писать книги и читать лекции, проводить тренинги и заниматься научной работой, а еще общаться в социальных сетях, путешествовать и делиться со всеми (абсолютно бескорыстно!) своим прекрасным настроением и нашим неповторимым чувством юмора!

Воистину многозадачность — это необходимое качество современного адвоката, причем нельзя назвать нас многостаночниками, мы скорее проводим сеанс одновременной игры, причем часть

партий играем вслепую, а в некоторых наши ушлые соперники норовят вот-вот стащить нашу ладью.

Но мы играем и не останавливаемся, потому что впереди нас ждет увлекательный год, наполненный выборами, и кому-то из нас придется принимать непосредственное участие в избирательном процессе, кому-то защищать результаты голосования, а кому-то высказывать свое экспертное суждение об этом.

Многое изменится в новом году. Кто-то уйдет в судьи, а кто-то вернется в адвокатуру; кто-то уедет в столицу, а кто-то приедет в Одессу; кто-то создаст адвокатское объединение, а кто-то уйдет в индивидуалы, но все мы в этом постоянном движении будем помнить о том, что за нами люди и их судьбы, им не к кому больше идти, потому что государство занимается собой, а политики — друг другом и только мы, адвокаты, можем помочь тем, кто надеется и верит в закон и справедливость!

С Новым 2019 годом, дорогие друзья!

*Ваш главный редактор
адвокат Андрей КОСТИН*

Нагороди до Дня адвокатури України (19 грудня 2018 року)

*Національною асоціацією адвокатури
з нагоди професійного свята нагороджені
орденом «Видатний адвокат»*

**ПРАВЕДНА Людмила Миколаївна
АДАБАШ Світлана Аксентіївна**

*Почесними грамотами
Одеської обласної ради нагороджені*

**КУДРІК Костянтин Іванович
ДОЛГОВ Володимир Михайлович
ЛЕВЧЕНКО Тетяна Миколаївна
ЛЕПЕХА Ольга Сергіївна
ГРОЗА Ірина Валентинівна**

*Почесними грамотами Одеської міської
ради нагороджені*

**БАЧУР Валерія Ігорівна
КЛАБУКОВ Роман Володимирович
САІНЧИН Сергій Олександрович**

*Почесною відзнакою
одеського міського голови «Подяка»
нагороджена*

ТЕПЛЯКОВА Олена Дмитрівна

*Почесними грамотами
Одеської обласної державної адміністрації
нагороджені*

**БОРЗДИХ Костянтин Володимирович
ДЕНИСОВА Ганна Олександрівна
СЕРГЄЄВА Світлана Йосифівна
ТІТОВ В'ячеслав Георгійович
ЧЕБАНЕНКО Андрій Миколайович**

Крім того, відзнаками Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів Одеської області та Президії ОА «Одеська обласна колегія адвокатів» нагороджена значна група адвокатів Одещини.

Голову та членів Комітету конституційного правосуддя та прав людини к. ю. н. Дмитра Терлецького, к. ю. н. Альберта Єзерова та д. ю. н. Мар'яну Афанасьєву обрано до складу Комітету з питань верховенства права при Національній асоціації адвокатів України

Також Альберта Єзерова обрано на посаду заступника голови Комітету з питань верховенства права при Національній асоціації адвокатів України.

Вітаємо колег із визнанням їх високої фахової підготовки та авторитету серед адвокатського товариства держави! Бажаємо успіхів у роботі та гідного представлення адвокатів міста Одеси та Одеської області у складі Комітету з питань верховенства права.

28 сентября в Одессе прошла первая специализированная конференция «Морской арбитраж»

28 сентября в Одессе прошла первая специализированная конференция «Морской арбитраж», собравшая ведущих специалистов транспортной отрасли. Организаторами конференции выступили Международная юридическая служба Interlegal, Морская арбитражная комиссия при Торгово-промышленной палате Украины (УМАС) и Лондонская ассоциация морских арбитров (LMAA).

Со вступительным словом к гостям конференции обратились председатель МАК при ТПП Украины Николай Селивон, экс-президент LMAA Клайв Эстон, заместитель председателя Совета адвокатов Одесской области, арбитр МАК при ТПП Украины Андрей Костин и судья Одесского апелляционного хозяйственного суда, председатель комитета Совета судей Украины Галина Диброва, которые в своих выступлениях отметили, что специализированный арбитраж является сегодня наиболее эффективным способом разрешения морских споров, после проведенной судебной реформы Украина стала привлекательным форумом с проарбитражным климатом, а четко определенная процедура рассмотрения споров в морских арбитражах позволяет на высоком уровне представлять интересы клиента адвокатам из разных стран, независимо от места арбитража.

Мероприятие собрало около 100 практикующих юристов и адвокатов, специалистов в области специализированного морского арбитража, учёных, представителей стивидорных и судоходных компаний, судостроительных заводов, морских агентств и торговых компаний из Украины, Великобритании, Грузии и Турции.

В ходе конференции представители отечественного бизнеса обсудили особенности и ожидания от специализированных морских арбитражных учреждений, новые горизонты морского арбитража.

В частности, член Президиума МКАС, арбитр МКАС Олег Подцерковный познакомил участников встречи с новеллами украинского законодательства в сфере арбитража. Ольга Костышина, советник председателя МКАС и МАК при ТПП Украины, очертила новые возможности арбитражирования морских споров, которые предоставляет новый Регламент МАК бизнесу, осуществляющему свою деятельность в сфере торгового мореплавания, об общих вопросах практики рассмотрения дел в МАК при ТПП Украины рассказала заместитель председателя, арбитр МАК и МКАС при ТПП Украины Татьяна Захарченко. Также в ходе первой сессии обсуждались конкретные примеры из практики МАК. Так, арбитр МАК при ТПП Украины Константин Варес выступил с докладом об особенностях применения мер обеспечения морских требований, а арбитр МАК при ТПП Украины и партнер Interlegal Николай Мельников детально проанализировал арбитражные оговорки, распространённые в морских договорах агентирования, судоремонта и менеджмента судов.

Вторая сессия была посвящена практике применения новых регламентов Лондонской ассоциации морских арбитров (LMAA). Почетный секретарь организации Даниэлла Хортон, экс-президент Клайв Эстон, а также арбитры LMAA Джордж Ламбру, Дэвид Мартин-Кларк и Джеймс Кленчи детально разобрали вопросы подготовки исков и ведения дел в лондонском морском арбитраже.

Презентации Морской арбитражной комиссии при Торгово-промышленной палате Украины и Лондонской ассоциации морских арбитров спровоцировали оживленную дискуссию, модератором которой выступил арбитр IMAA Джордж Ламбру, в ходе которой акцентировалось внимание на преимуществах морского арбитража и особенностях каждой из представленных институций. Завершила конференцию партнёр Interlegal Наталья Мирошниченко своим выступлением о роли адвоката в морском арбитраже в странах Черного моря.

Конференция, проведенная в Одессе, стала эффективным способом обмена опытом между украински-

ми и британскими экспертами в сфере морского арбитража и определения тенденций его развития, а также прекрасной возможностью познакомить практикующих юристов и представителей морского бизнес-сообщества с украинской и британской моделями морского арбитража, практическими моментами разрешения споров и новеллами процессуального законодательства Украины в сфере международного коммерческого арбитража.

Успех данной конференции вдохновил организаторов на проведение подобных мероприятий в будущем. Большому кораблю — большое плавание!

Отчетная информация о заседании Комитета по гражданскому и семейному праву Совета адвокатов Одесской области (31 октября 2018 года)

31 октября 2018 года на заседании Комитета по гражданскому и семейному праву Совета адвокатов Одесской области судьи и адвокаты обсудили проблемные вопросы и судебную практику по реализации права общей собственности.

С докладом по проблемным вопросам права совместной собственности супругов выступил председатель Комитета по гражданскому и семейному праву, член Совета адвокатов Одесской области, кандидат юридических наук, доцент кафедры гражданского права Национального университета «Одесская юридическая академия» Владимир Михайлович Зубарь.

Председатель Малиновского районного суда Одессы кандидат юридических наук, доцент, заслуженный

юрист Украины Леонид Григорьевич Личман сделал обзор судебной практики рассмотрения споров о разделе общего имущества супругов.

Также на заседании заместитель председателя Апелляционного суда Одесской области, кандидат юридических наук Андрей Игоревич Дришлюк поделился практикой апелляционного суда по рассмотрению споров о разделе совместного имущества.

Заседание завершилось рассмотрением и обсуждением адвокатами и судьями отдельных вопросов практики рассмотрения дел, связанных с разделом и осуществлением права общей собственности.

16 листопада 2018 року відбувся навчальний семінар, організований Комітетом по роботі з молодими адвокатами Ради адвокатів Одеської області

Програма навчального семінару складалась з трьох блоків, які висвітлювали важливі аспекти практичної діяльності адвоката і були спрямовані на надання конкретних інструментів та практично орієнтованих знань, що стануть в нагоді не тільки молодим спеціалістам, які починають свій шлях у професії, а й адвокатам із досвідом.

Цікавою та насиченою була лекція заступника голови Ради адвокатів Одеської області Андрія Костіна про основи етики адвоката. Дуже важливим є питання

орієнтації молодих адвокатів на дотримання високих етичних стандартів та усвідомлення необхідності їх дотримання повсякчасно, зокрема при спілкуванні та викладенні власних думок у мережі Інтернет.

Жвавою була дискусія щодо актуальних питань виконавчого провадження. Спікери — заступник начальника відділу примусового виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції в Одеській області Юлія Коржова і приватні виконавці Дмитро Колечко та Юрій Щербаков — інформували учасників семінару про особливості підтвердження повноважень адвоката у виконавчому провадженні, про специфіку та інноваційні підходи у роботі приватних виконавців. Присутніх закликали до жвавої дискусії із наявних проблемних питань та співпраці з органами державної виконавчої служби.

Великий інтерес учасників семінару викликав навчальний блок про навички налагодження комунікації з клієнтом. Своїми знаннями поділились випускниці програми «Адвокат Майбутнього»: заступник голови Комітету по роботі з молодими адвокатами, адвокат Ірина Гроза та адвокат Ганна Круглякова, які використали цікаві відеоматеріали. Ганна Круглякова не лише змістовно виклала основні складові ефективної комунікації з клієнтом, але й допомогла проаналізувати їх застосування на практиці на прикладі змодельованої у відеоматеріалах ситуації.

Навчальний семінар, за відгуками учасників, був цікавим і корисним.

17 листопада 2018 року в актовій залі НУ «Одеська юридична академія» пройшли майстер-класи досвідчених адвокатів з Києва та Одеси

Першим зі своїм майстер-класом виступив адвокат з Києва к. ю. н. І. В. Головань — керуючий партнер адвокатського об'єднання «Головань і партнери».

У своїй доповіді «Актуальні питання відшкодування судових витрат на професійну допомогу» він роз'яснив, як саме, у якому обсязі, з якими доказами потрібно відшкодувати витрати на професійну правничу допомогу і як їх реалізувати, якщо ти з ними не згоден (презентація — у розділі сайту «КОРИСНІ МАТЕРІАЛИ та ІНТЕРНЕТ-ПОСИЛАННЯ»).

Зі своїм майстер-класом «Захист прав клієнтів у кредитних правовідносинах при реєстрації боргів та стягненні депозитів» виступив також адвокат з Києва Р. Ю. Кравець — керуючий партнер адвокатського об'єднання «Кравець і партнери». Він аргументовано та цікаво розповів, як потрібно протидіяти банкам, захищаючи права клієнтів, і ефективно досягати успіху (презентація — у розділі сайту «КОРИСНІ МАТЕРІАЛИ та ІНТЕРНЕТ-ПОСИЛАННЯ»).

З наступним майстер-класом «Адвокатська етика в мережі Інтернет» виступив адвокат з Києва к. ю. н. Д. В. Кухнюк, який розповів про ті негаразди, що можуть виникнути у адвокатів при некоректному спілкуванні та викладанні фото й відео в мережі Інтернет (презентація — у розділі сайту «КОРИСНІ МАТЕРІАЛИ та ІНТЕРНЕТ-ПОСИЛАННЯ»).

Зі змістовним майстер-класом «Проблеми дотримання правил адвокатської етики» виступив голова Ради адвокатів Одеської області заслужений юрист України, адвокат Й. Л. Бронз, який в черговий раз нагадав адвокатам, що все в їх праці починається з етичної поведінки. Він також зауважив, що адвокат

постійно мусить підвищувати свій культурний та професійний рівень, читати класиків адвокатури, робити кодифікацію законодавства та пам'ятати про особливість професії адвоката, яка є не тільки формою заробітку, але й великою місією в служінні суспільству.

Майстер-класи похвалила своїми виступами голова Національної асоціації адвокатів України та Ради адвокатів України Л. П. Ізовітова стосовно правил адвокатської етики в Інтернеті. Вона застерегла, що у зв'язку зі швидкістю поширення інформації необмеженому колу осіб адвокати при спілкуванні повинні бути особливо коректні, щоб не нанести шкоди іншим людям. Вона зауважила, що вже є випадки, коли за це адвоката позбавляли адвокатського свідоцтва.

Зі своїм майстер-класом на тему «Адвокатська діяльність та тенденції змін у кримінальному процесі» виступив адвокат з Києва І. Ю. Фомін — керуючий партнер адвокатського об'єднання «Фомін і партнери». Він жваво та на цікавих прикладах із власного досвіду повідомив про неефективну роботу слідчих суддів, поліції та прокуратури. І. Ю. Фомін зауважив, що є питання, які необхідно врегулювати в новому законі, а саме: можливість збору доказів адвокатом, які можна було б використовувати для більш ефективного захисту не тільки підозрюваного, але й потерпілого.

На завершення майстер-класів декан факультету адвокатури НУ «Одеська юридична академія» к. ю. н. Є. С. Хижняк відзначив спікерів подяками.

Адвокати отримали сертифікати відповідного зразка.

А. П. ПЕРОВ, адвокат

17 листопада 2018 року відбулася VIII Міжнародна науково-практична конференція «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», в якій взяли участь народні депутати України, керівництво Національної асоціації адвокатів України та одеські адвокати

Конференцію відкрив президент Національного університету «Одеська юридична академія» С. В. Ківалов.

У роботі конференції взяла участь голова Національної асоціації адвокатів України та Ради адвокатів України Л. П. Ізовітова. Вона виступила із доповіддю «Ризики реформи адвокатури», в якій зазначила, що за останній час наступ держави на права адвокатів посилюється, тому закликала боротися проти утиску прав адвокатів, які були досягнуті і закріплені в Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 р., який на той час був найпрогресивнішим в Європі, адже пройшов узгодження з Венеціанською комісією.

Із доповіддю «Реформа адвокатури: посилення прав чи втрата незалежності» виступив народний депутат України В. В. Писаренко (презентаційний матеріал розміщений на сайті у розділі «Корисні матеріали та інтернет-посилання»).

На розвиток теми про права адвокатів і їх місце самоврядування виступив голова Ради адвокатів Одеської області заслужений юрист України Й. Л. Бронз. Він підняв питання про права регіональних структур адвокатури, у зв'язку з чим підвищив рівень дискусії.

Зі своєю доповіддю «Реформування інституту адвокатури в Україні: загрози і виклики» виступив заступник голови Національної асоціації адвокатів України та Ради адвокатів України В. А. Гвозд'їй, який доповів, що у президентському законопроекті, напевно, враховано до 80 % матеріалів, які були підготовлені адвокатською спільнотою за останні 5 років, а 20 % є досить сумнівними, підготовленими невідомими особами, які по суті створюють для адвокатів загрозу втрати їх незалежності.

Про «Актуальні питання дотримання гарантій адвокатської діяльності у рішеннях ЄСПЛ» говорив голова ВККА України, к. ю. н., адвокат О. М. Дроздов, який навіть ґрунтовні приклади рішень Європейського суду про порушення прав адвокатів з боку держави.

В обговоренні проблем сучасної адвокатури також взяв участь заступник голови Ради адвокатів Одеської області А. Є. Костін. У своїй доповіді «Допуск до професії адвоката» він висловив занепокоєння через проблеми, які виникли із президентським законопроектом, які звужують права адвокатів. Крім того, А. Є. Костін підняв питання про збільшення прав регіональних рад.

Модерацію дискусії ефективно здійснювала завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури, доктор юридичних наук, адвокат, секретар дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області І. М. Бакаянова.

Андрій ПЕРОВ, адвокат

Серія вебінарів та тренінг для адвокатів у рамках співробітництва між Радою адвокатів Одеської області та проектом «Захисник», який реалізується громадською організацією «Десяте квітня» за фінансової підтримки Ради Європи

В грудні 2018 року в рамках проекту «Захисник» було проведено кілька вебінарів з підвищення кваліфікації з питань кримінальної відповідальності за «медичні» злочини; особливостей надання правових послуг дітям-свідкам та дітям-потерпілим; особливостей роботи з вразливими категоріями населення та особливостей надання правової допомоги по кримінальних справах вразливим верствам населення.

Спікерами вебінарів виступили Наталія Маркочева — адвокат, член Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики Національної асоціації адвокатів України; Андрій Костін — адвокат, заступник голови Ради адвокатів Одеської області; Олександр Козлов — адвокат, член Ради адвокатів Одеської області, голова Комітету із захисту професійних прав адвокатів при Раді адвокатів Одеської області та Катерина Кармазіна — адвокат, член Ради адвокатів Одеської області, заступник голови Комітету конституційного правосуддя та прав людини Ради адвокатів Одеської області.

Адвокати, які прослухали вебінари, мали можливість поставити питання експертам та отримати свідчення про підвищення кваліфікації.

На завершення цього етапу проекту «Захисник», який фінансується Радою Європи та реалізується

громадською організацією «Десяте квітня», 12 січня 2019 року в Раді адвокатів Одеської області відбувся одноденний тренінг, націлений на розвиток комунікативних вмій та навичок адвокатів.

Тренінг є унікальним продуктом, який розроблений командою експертів та спрямований на розвиток практичних навичок роботи із вразливими клієнтами, зокрема, налагодження ефективної комунікації, емпатичного слухання, врахування бар'єрів для сприйняття тощо, а також врахування етичних та ціннісних засад роботи адвоката при взаємодії з клієнтом, що слугують підґрунтям для якісного надання правової допомоги та захисту прав людини.

Тренінг був проведений акредитованими тренерами-адвокатами Миколою Стояновим (адвокат, к. ю. н., доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія») та Артемом Донцем (адвокат, співзасновник та керуючий партнер АО «Донець і партнери», представник ГО «Юридична Сотня» в Харківській області).

Висловлюємо вдячність нашим партнерам із проекту «Захисник» за надану можливість провести ці вебінари та тренінг та сподіваємось на подальшу співпрацю.

РАДА АДВОКАТІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

11 грудня 2018 року в рамках проекту «Захисник» відбувся вебінар, присвячений темі «Особливі гарантії права на справедливий суд: доступ до правової допомоги та права сторони захисту»

Спікером вебінару виступила *Катерина Юрїївна Кармазіна* — адвокат, заступник голови Комітету конституційного правосуддя та прав людини Ради адвокатів Одеської області, керівник Одеського відокремленого підрозділу ГО «Всеукраїнське об'єднання адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу», медіатор, к.ю.н., доцент кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, гостьовий професор Університету імені Арістотеля (м. Салоніки, Грецька Республіка) та Університету Деусто (Країна Басків, Королівство Іспанія).

Запрошуємо усіх бажаючих приєднатися та продивитися запис вебінару на офіційному YouTube

каналі проекту за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=_xDqYwJHNYU.

Також 28 грудня 2018 року Катерина Юрїївна проведе вебінар на тему: «Особливості забезпечення доступу до правосуддя в кримінальних справах неповнолітніх. Особливості надання правових послуг дітям-свідкам та дітям-потерпілим».

Актуальну інформацію щодо вебінарів та інших заходів, які проводяться в рамках проекту «Захисник», який реалізується ГО «Десяте квітня» та фінансується Радою Європи, можна знайти на Facebook сторінці проекту за посиланням <https://www.facebook.com/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA-Zakhysnyk-702572513434084/>.

16 грудня 2018 р. відбувся семінар із підвищення кваліфікації, під час якого обговорювалися питання соціальної відповідальності, адвокатської етики та захисту прав адвокатів

Захід був підготовлений і проведений Комітетом кримінального права та процесу і Комітетом із правил адвокатської етики та судової промови Ради адвокатів Одеської області.

У своєму вступному слові голова Ради адвокатів Одеської області **Йосип Львович Бронз**, звертаючись до учасників семінару, яких того дня в актовій залі Ради зібралося більше 100, сказав: «Ваша діяльність, зовнішній вигляд, мова, як і стиль самого життя, завжди і скрізь мусять бути бездоганними, адже адво-

кат — професія цілодобова. Кожна дрібниця формує імідж адвоката, довіру до його праці, як і ставлення людей до всього адвокатського співтовариства.

Адвокати, як молоді, так і з досвідом, говорили під час семінару спікери, мусять бути вмотивованими постійно вчитися, здобувати нові знання, окрім іншого, неодмінно надавати й безоплатну правову допомогу громадянам у рамках державних проектів і програм, бути порядними і толерантними у ставленні один до одного.

До спікерів семінару, якими того дня були досвідчені адвокати — **Андрій Миколайович Чабаненко**, заступник голови Комітету кримінального права та процесу; **Лариса Михайлівна Аліна**, голова Комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами ВВПД; **В'ячеслав Георгійович Тітов**, голова Комітету кримінального права та процесу; **Наталія Анатоліївна Рудницька**, голова Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Ради адвокатів Одеської області, було чимало запитань як із теорії, так і з практики адвокатської діяльності. Детально аналізували конфліктні ситуації, які мали місце в роботі адвокатів — учасників семінару.

Учасники заходу отримали нові знання і практичні поради, а також сертифікати.

Святкове зібрання з нагоди Дня адвокатури України

В Раді адвокатів Одеської області, на Жуковсько-го, 14, пройшло скромне, але від того не менш святкове зібрання, приурочене до Дня адвокатури України, яка залишається оплотом справедливості та законності в державі.

Держава зі свого боку надала нам достатні умови і гарантії для належного ведення професійної діяльності, адвокатського самоврядування. Від нас суспільству — підвищена відповідальність у захисті прав і свобод громадян, високий професіоналізм, порядність і людяність.

Чимало гарних теплих слів від адвокатів сьогодні прозвучало на адресу голови Ради Йосипа Львовича Бронза та його заступника Андрія Євгеновича Костіна, які є справжніми лідерами адвокатського товариства Одещини, чимало зробили і роблять для того, щоб були створені бездоганні умови для діяльності Ради, щоб у колективі панувала злагода, щоб адвокати підвищували фахову майстерність, свій загально-освітній рівень, були знаними й шанованими не лише в Україні, але й у світі.

Були вшановані адвокати-науковці, адвокати, які на громадських засадах ведуть освітню та організаторську роботу. Це, найперше, голови та члени комітетів Ради. Завдячуючи і їх старанням адвокатура Одещини сьогодні є безсумнівним лідером як за кількістю, так і за якістю організованих і проведених заходів.

Слова поваги були сьогодні адресовані й фахівцям Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури

нашої області, які добросовісно ведуть доручену їм роботу.

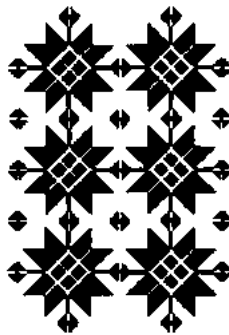
Яскравим підтвердженням авторитету адвокатської спільноти Одещини стали привітання на адресу Ради від НААУ, від наукових товариств, керівництва навчальних закладів, вручені відзнаки кращим адвокатам області, а також почесні грамоти та подяки від голови обласної державної адміністрації, голови обласної ради, одеського міського голови, від громадських осередків області (світлини та списки нагороджених на сайті будуть доповнені).

Зі святом! Миру, світла і добра кожному, хто віддає своє життя професії адвоката, хто чистий серцем і помислами!

СЛАВА УКРАЇНІ!

У РАДІ АДВОКАТІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Завершився другий сезон проекту «Адвокат Майбутнього»

22 грудня 2018 року у Києві урочисто завершився другий сезон проекту «Адвокат Майбутнього».

Вже друга сотня яскравих і талановитих адвокатів завершує навчальну частину програми і приєднується до спільноти випускників проекту.

Взаємна повага, готовність до співпраці і підтримки своїх колег, глибока віра в цінності і засадничі принципи адвокатської професії — все це об'єднує спільноту адвокатів майбутнього. Саме тому проект є таким успішним і відомим не тільки серед адвокатів, але й серед загальноновизнаних лідерів юридичної професії.

«Будьте сміливими!» — основний заклик голови Конституційного Суду України Станіслава Шевчука учасникам другої сотні програми «Адвокат Майбутнього». Конституційна скарга як новий етап у розвитку механізму захисту прав людини — тема надихаючої промови Станіслава Шевчука на випускному заході проекту «Адвокат Майбутнього» 2018 року.

Від нас, адвокатів, залежить дуже багато у цьому світі. Адвокатура не є елітою за походженням, але елітою за впливом на суспільні процеси за допомогою

правових інструментів. У правовій державі та в демократичному суспільстві саме адвокати своєю професійною та відповідальною діяльністю допомагають суспільству відчувати віру в справедливість.

Цей рік був особливим для проекту, адже окрім основних 4 модулів було додатково проведено низку міжмодульних заходів з питань медіації, філософії права, адвокатської етики. Крім того, майже всі адвокати — учасники двох сезонів проекту пройшли новий модуль із написання юридичних документів (legalwriting).

Третій сезон проекту вже починається, і нам дуже приємно, що до нової сотні «Адвокату Майбутнього» відібрано вже 15 (!) представників Одеської адвокатури. Безумовно, це є свідченням високої репутації адвокатів Одещини.

Я особисто пишаюсь нашими випускниками і бажаю всім новим учасникам проекту бути відданими адвокатській професії захисниками прав людей, яким так потрібна наша допомога!

Андрій КОСТИН,

*заступник голови Ради адвокатів Одеської області,
експерт проекту «Адвокат Майбутнього»*

Адвокат — профессия круглосуточная

Один из завершающих семинаров по повышению квалификации был проведен 22 декабря 2018 г. в помещении Апелляционного суда Одесской области и был полностью в широкой ретроспективе посвящен актуальной проблеме «Адвокатская этика».

В ходе семинара докладчиками были освещены проблемы, связанные с историей возникновения и развитием адвокатской этики, которые изложила д. ю. н., профессор, адвокат Н. М. Бакаянова.

О проблемах, возникающих в повседневной практике применения Правил адвокатской этики, в т. ч. и о нарушениях, которые возникают у адвокатов с различными субъектами взаимоотношений (суд, прокуратура, полиция, клиенты и др.), и практике работы дисциплинарной комиссии за последние годы доложила председатель дисциплинарной комиссии адвокатуры Одесской области М. А. Тулякова.

Актуальную проблему этики поведения адвокатов в сети Интернет раскрыла к. ю. н., адвокат Е. Ю. Кармазина, которая предостерегла адвокатов от некорректных высказываний и сомнительных сообщений в сети Интернет как в отношении коллег, так и иных субъектов общения (следователей, прокуроров, судей, клиентов, общественников и др.). Она заметила, что были приняты дополнения к Правилам адвокатской этики, которые стали более жесткими и придирчивыми к высказываниям адвокатов в сети. В связи с этим, чтобы не попасть в неприятность из-за легкодоступности и кажущейся анонимности сети Интернет, адвокатам как в жизни, так и в Интернете нужно быть корректными и сдержанными не только на словах, но и в фото-, видеоматериалах, которые они выкладывают. Адвокат — это элита общества и с него должны брать пример. В этом, в том числе,

миссия и статус адвоката, который завоевывался адвокатами многие столетия.

Следующий блок вопросов был посвящен освоению адвокатами Правил адвокатской этики, который всесторонне, глубоко, по-академически раскрыл заслуженный юрист Украины, председатель Совета адвокатов Одесской области И. Л. Бронз. Он сказал, что адвокат должен оставаться адвокатом все 24 часа в сутки в любых условиях и при любых обстоятельствах. И. Л. Бронз также заметил, что, чтобы быть высококлассным специалистом, необходимо обогащать себя теорией и практикой, много читать и сконцентрироваться на своей профессии. Он заметил, что адвокату необходимо выработать в себе привычку ежедневно следить за изменением законодательства, вести личную кодификацию и привел примеры, как это делают лучшие адвокаты Одессы, приведя в пример адвоката Н. А. Рудницкую.

И. Л. Бронз призвал адвокатов неуклонно соблюдать Правила адвокатской этики, эстетики и аксессуаров, привел примеры, что допустимо и приветствуется, а что — нет. При этом заметил, что почерпнуть глубинные знания можно в трудах и жизнеописании

адвокатов прошлого. Он также обратил внимание, что последние несколько лет при унификации профессии Совет адвокатов Одесской области, состоявший из 950 адвокатов, расширился до 3500. Вновь прибывшие адвокаты, которые до этого были частно практикующими юристами, юрисконсультами, полицейскими, прокурорами, судьями, не были знакомы с Правилами адвокатской этики и в повседневной своей деятельности ими не руководствовались. Он продолжил, что хотя они имеют немалый стаж юридической практики (5, 10, 15, 20 и более лет), но принципы адвокатской этики им придется осваивать наравне с теми, которые недавно приняты в адвокатуру и имеют небольшой стаж. Он пожелал всем уделять адвокатской этике должное внимание.

Авторы статьи на практике, при общении с коллегами и при участии в Комитете по подготовке молодых адвокатов (вновь принятых) часто слышат от коллег пожелания, чтобы больше было семинаров об адвокатской этике в прикладном ее значении.

*Андрей ПЕРОВ, Людмила ПЕРОВА,
адвокаты*

12 грудня 2018 року відбувся семінар із підвищення кваліфікації адвокатів, присвячений здійсненню та захисту прав людини в умовах воєнного стану

Понад 80 адвокатів регіону взяли участь у цьому семінарі, який був організований Комітетом конституційного правосуддя та прав людини при Раді адвокатів Одеської області.

В ході семінару були обговорені питання захисту конституційних прав і свобод громадян в умовах воєнного стану, що був вперше запроваджений в історії незалежної Української держави.

Серед проблемних питань слід окремо визначити питання організації системи органів публічної влади в умовах воєнного стану, взаємодії військового командування та військових адміністрацій з органами публічної влади в умовах воєнного стану; порядок та підстави обмеження особистих, політичних та соціально-економічних прав і свобод особи; порядок та підстави встановлення зумовлених введенням воєнного стану обов'язків особи; відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану;

забезпечення права на життя в умовах воєнного стану; заборона катувань та іншого жорстокого поводження в умовах особливого стану; як діяти стороні захисту за особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного стану; заочне кримінальне провадження.

В роботі семінару прийняв участь Андрій Костін, заступник голови Ради адвокатів Одеської області, доповіді підготували експерти: Дмитро Терлецький, адвокат, к. ю. н., доцент, голова Комітету конституційного правосуддя та прав людини; Альона Павленко, адвокат, член Комітету конституційного правосуддя та прав людини, а також наукові радники АО «BARRISTERS», члени Науково-консультативної ради при Верховному Суді, адвокат, д. ю. н., доцент Ірина Гловюк та к. ю. н., доцент Микола Пашковський.

РАДА АДВОКАТІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

13 січня 2019 року у приміщенні Ради адвокатів Одеської області успішно пройшов семінар із підвищення кваліфікації для адвокатів, присвячений проблемам доказування стану обмеженої осудності та неосудності у кримінальному провадженні

До обговорення були запропоновані питання, пов'язані з визначенням стану обмеженої осудності та неосудності через психіатричний дискурс.

Доповідачами також було узагальнено висновки СПЕ про неосудність та обмежену осудність, наведено відповідну статистику.

Розглянуті практичні аспекти збору доказів захисником у кримінальних провадженнях із психіатричним компонентом. Особливо було приділено увагу

таким доказам, як медична документація, показання свідків тощо.

Організатори заходу висловлюють велику подяку доповідачам Артему Донцю (адвокат з Харкова) та Аллі Ширант (адвокат, к. ю. н., місто Київ).

Семінар був організований за підтримки Комітету захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності Ради адвокатів Одеської області.

26 січня 2019 року організовано і конструктивно пройшла щорічна Конференція адвокатів Одеської області

Участь у щорічній Конференції взяли 87 делегатів із 114 обраних на районних зборах адвокатів, що забезпечило кворум.

Голова Ради адвокатів Одеської області Йосип Бронз, згідно з порядком денним Конференції, прозвітував про проведену впродовж 2018 року роботу по забезпеченню адвокатської діяльності.

Зокрема, було проведено близько 40 заходів із підвищення кваліфікації адвокатів. У новому році таку роботу буде продовжено, оскільки навчання адвокатів — невід’ємна складова їх діяльності. У планах на 2019 рік також проведення куцшових семінарів у Подольську та в Ізмаїлі.

Активно працювали всі 12 комітетів Ради. Для забезпечення захисту прав адвокатів та реалізації

адвокатської діяльності було укладено угоду з охоронною агенцією.

Впродовж року, який минув, адвокати Одеської області активно працювали над новою редакцією Закону України «Про адвокатуру», брали участь у видавничій діяльності, були ініціаторами низки цікавих заходів. Чотири рази на рік продовжує виходити «Вісник», до укладання якого активно залучалися як досвідчені адвокати, так і молоді колеги. Промовець закликав колег пропонувати нові теми, нові рубрики, писати цікаві статті, коментарі, спогади, розповідати про колег, про випадки з адвокатської практики тощо.

Цього року є великі плани на укладання та видрук/передрук альманаху з історії адвокатури, збірника праць з адвокатської етики, інших фахових видань, які сприятимуть підвищенню кваліфікації адвокатів. Чотири рази на рік плануємо видати «Вісник».

Допомога колегам-ветеранам і тим, хто зіткнувся з непростими життєвими проблемами, — питання, які традиційно перебувають у колі діяльності Ради, оскільки співтовариство адвокатів завжди вирізнялося солідарністю і колективізмом, бажанням підтримати адвокатів-пенсіонерів, колег з інвалідністю у тяжку для них хвилину життя.

Керівник відзначив роботу працівників канцелярії та бухгалтерії Ради, які добросовісно та якісно, не рахуючись із часом, виконували поставлені перед ними завдання.

Заступник голови Ради Андрій Костін детально зупинився на міжнародній діяльності адвокатури області. Одеса, сказав він, — це місто пілотних проєктів, в яких адвокати Одещини беруть активну участь. Зокрема у заходах із питань взаємодії усіх органів правосуддя, до яких ми активно доносимо свою позицію, репутації адвокатів Одещини, що з роком росте. Роботу у завданому напрямку буде продовжено і цього року.

Учасники щорічної Конференції прослухали та обговорили звіт Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області, з яким виступила голова КДКА Наталя Рудницька.

Звіт найближчим часом буде розміщено на створеному офіційному сайті КДКА адвокатури Одеської області (<https://kdka.odessa.gov.ua/>).

Проведену роботу, про яку йшлося у звітах, делегати Конференції відкритим голосуванням визнали «задовільною», затвердили кошториси та штатні розписи на 2019 рік.

Делегати Конференції також дали згоду на те, щоб голова КДКА вносила зміни до штатного розпису та до кошторису (у його межах) для забезпечення повноцінної роботи Комісії, а також проголосували за кілька суттєвих змін стосовно можливого перерозподілу зібраних внесків, якщо цього вимагатиме поточна діяльність.

Із висновками Ревізійної комісії адвокатури Одеської області стосовно перевірок фінансово-господарської діяльності Ради та КДКА (перевірку проводила також Вища ревізійна комісія адвокатури України і дала високу оцінку організації діяльності РАОО та КДКА) перед делегатами Конференції виступила голова комісії Валентина Азаркіна, яка, зокрема, сказала, що за підзвітний час порушень у веденні

кошторису (надходження і витрати), а також при ревізіях касових операцій не виявлено: зібрані кошти витрачалися ощадливо, чітко за призначенням.

Перед учасниками заходу також мали слово представник адвокатів Одеської області у складі Ради адвокатів України Ольга Головченко та представник адвокатів Одеської області у складі Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури України Тетяна Подольна.

Висновки, з якими вони виступили, були обговорені і затверджені делегатами звітної Конференції.

Цьогорічна Конференція вкотре довела активну громадянську позицію адвокатів Одещини. Зокрема, більшість голосів була підтримана пропозиція адвоката В. Г. Маслова про повернення розділу «Доброчесність і порядність» до Правил адвокатської етики як одного із базових.

Пропозицію адвоката буде належно оформлено та винесено на обговорення з'їзду адвокатів України.

У ході щорічної Конференції адвокатів області рейтинговим голосуванням було обрано делегатів (1 делегат від 250 адвокатів) на з'їзд адвокатів України, який відбудеться 15—16 лютого 2019 року.

Ними стали:

1. Костін А. Є.
2. Козлов О. О.
3. Семенов В. І.
4. Бакаянова Н. М.
5. Подольна Т. А.
6. Джабурія О. О.
7. Кармазіна К. Ю.
8. Маслов В. Г.
9. Головченко О. О.
10. Болдін М. Я.

29 січня в залі засідань РАОО відбулася зустріч адвокатів Одеської області із заступником голови Окружного суду Амстердама (Нідерланди) Естер де Рой, заступником Голови Апеляційного суду Одеської області Андрієм Ігоровичем Дришлюком та суддею Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області Тетяною Дмитрівною Шевіріною

Над правилами ефективної організації цивільного судочинства працювала робоча група, до складу якої входили судді та адвокати.

Після першої публічної презентації результатів проекту, яка відбулася сьогодні, його буде обговорено адвокатською спільнотою Одеської області, а також розпочнеться реалізація проекту у пілотних судах: в Апеляційному суді Одеської області, у Малиновському районному суді та в Ізмаїльському міськрайонному суді.

З вітальним словом до учасників зустрічі звернувся заступник голови Ради адвокатів Одеської області Андрій Євгенович Костін, який сказав, що метою сьогоднішньої зустрічі стане презентація результатів роботи проекту «Суд, громадяни, суспільство, держава: співпраця заради змін», який проходив на базі Апеляційного суду Одеської області при підтримці уряду Нідерландів і за участю Ради адвокатів Одеської області.

Щорічний шаховий турнір «Адвокатська тура — 2018»

Напередодні Дня адвокатури, 15 грудня 2018 року, у приміщенні Ради адвокатів Одеської області відбувся Четвертий відкритий щорічний турнір зі швидких шахів «Адвокатська тура — 2018».

Допомогу у проведенні змагань незмінним організаторам турніру — члену ради адвокатів Одеської області Всеволоду Сокалюку та голові Одеського регіонального відділення Асоціації адвокатів України Денису Пономаренку надали постійний спонсор турніру — Рада адвокатів Одеської області (особлива подяка голові Ради Й. Л. Бронзу та його заступнику А. Є. Костіну), АО «Barristers» (партнер Д. В. Пономаренко), Асоціація адвокатів України (З. В. Ярош).

Гра пройшла на семи дошках серед 14 шахістів-адвокатів.

Переможці розподілилися наступним чином: перше місце посів адвокат Олексій Бойко. На другому місці — адвокат Володимир Ковальський, срібний призер двох попередніх турнірів. На третьому місці адвокат Сергій Маковецький. Цікаву гру продемонстрували адвокати: Віталій Гуменюк, Олександр

Троян, Віталій Паляничко, Іван Головатюк, Віталій Тітов та інші.

Варто відзначити єдину представницю прекрасної статі Катерину Рижук, яка перемогла кількох гравців-чоловіків.

Переможці отримали кубки та цінні призи з рук голови Ради адвокатів Одеської області Йосипа Бронза, який разом із цим привітав всіх учасників турніру та сказав мудрі слова про позитивний вплив древньої гри на розвиток у адвокатів навичок щодо правового захисту громадян.

У черговий раз судив змагання міжнародний гросмейстер Михайло Голубев, якому допомагала Ірина Касимова, що забезпечило проведення турніру, як завжди, на високому рівні. За дуже смачні страви, якими насолоджувались учасники турніру між партіями, велика подяка кондитерській «Творожна бабка». Окрему подяку за допомогу в організації турніру висловлюємо Тетяні Лисенко.

Запрошуємо всіх адвокатів — поціновувачів шахів вже в цьому році взяти участь у ювілейному П'ятому турнірі «Адвокатська тура».

Состоялся 4-й турнир по бильярду среди адвокатов, судей и прокуроров (2018), организованный Комитетом по культуре, туризму, спорту и социальной поддержке адвокатов Совета адвокатов Одесской области

16 ноября адвокаты из Одессы, судьи районных судов Одессы, их помощники, а также прокуроры Одессы соревновались в увлекательной, интеллектуальной и благородной борьбе на точность, меткость и силу удара — в «русском» бильярде.

Уже в ставшем традиционным турнире участвовало 19 человек разного уровня подготовки игры на бильярде, из которых многие впервые познакомились друг с другом.

Встреча прошла в атмосфере дружеского общения и спортивного азарта. А добавил эмоций совместный

просмотр футбольного матча и не самой успешной игры сборной Украины против сборной Словакии.

Особо приятно, что к нашему преимущественно мужскому клубу смело стали присоединяться коллеги прекрасного пола. Отдельное спасибо за участие адвокату Жанне Потаповой и отдельная ей награда — сертификат от бильярдного клуба «Арена» на бесплатные мастер-классы от мастера спорта международного класса Олега Матчакова.

Поздравляем призеров турнира!

Третье место: адвокат **Евгений САМУС**.

Второе место: прокурор **Александр ДУМИНИКА**.

Первое место: адвокат **Алексей БОБРИК**.

Заслуженная победа чемпиона, но и проигравших в этот вечер не было.

Приём на борту американского эсминца Donald Cook

Андрей Костин и Дэвид Волкер

По приглашению посла США в Украине госпожи Мари Йованович спецпредставитель Госдепартамента США по Украине Дэвид Волкер, посол США в Европейском Союзе Гордон Сондленд, глава украинского МИДа Павел Климкин, дипломаты из нескольких европейских стран, украинские политики и общественные деятели собрались 26 февраля в Одесском порту на официальном приёме по случаю визита американского военного корабля в Одессу.

Украина сегодня — это форпост борьбы за цивилизационный выбор не только для своего народа, но и для других народов, которые стремятся к свободе и лучшему будущему. Именно поэтому США и Европа, невзирая на взаимные противоречия по многим спорным вопросам, абсолютно едины в своей поддержке территориальной целостности

Украины, свободы мореплавания, а также тех изменений, которые двигают вперёд наше общество. Именно об этом говорили наши гости.

Этот визит очень важен для нашей страны именно сейчас, когда внешнее давление сопровождается тяжелейшей предвыборной кампанией, в которой необходимо ВСЕМ сохранять холодную голову и трезвость мысли.

Посольство США в Украине оказывало и продолжает оказывать помощь в развитии многих проектов в Украине. Но мне было особенно приятно поблагодарить госпожу Йованович и господина Волкера за поддержку, которую оказывает посольство США в Украине нашей программе «Адвокат Будущего», программе национального масштаба, столь близкой по духу именно для Одесской Адвокатуры!

Андрей КОСТИН,

*адвокат, заместитель председателя
Совета адвокатов Одесской области*

Андрей Костин на борту американского эсминца

П. С. Пороховщikov (П. Сергеич)

(П. Сергеич — псевдоним известного русского юриста Петра Сергеевича Пороховщикова. О чистоте и точности слога, простоте речи, о «цветах красноречия», риторических оборотах, поисках истины размышляет автор этой книги — содержательной, богатой наблюдениями и примерами. Впервые она была издана в 1910 году; переиздание в 1960 году имело большой успех. Многие рекомендации автора по методике построения судебной речи полезны и в наши дни. Особенно рекомендуем коллегам обратить внимание на построение фраз в тексте, на корректность и безупречное изложение материала)

О СЛОГЕ (из книги «Искусство речи на суде»)

Чтобы быть настоящим обвинителем или защитником на суде, надо уметь говорить; мы не умеем и не учимся, а разучиваемся; в школьные годы мы говорим и пишем правильнее, чем в зрелом возрасте. Доказательства этого изобилуют в любом из видов современной русской речи: в обыкновенном разговоре, в изящной словесности, в печати, в политических речах. Наши отцы и деды говорили чистым русским языком, без грубостей и без ненужной изысканности; в наше время, в так называемом обществе, среди людей, получивших высшее образование, точнее сказать, высший диплом, читающих толстые журналы, знакомых с древними и новыми языками, мы слышим такие выражения, как: *позавчера, ни к чему, ничо чем, тринадцать душ гостей, помер вместо умер, выпивал, вместо пил, занять приятелю деньги; мне приходилось слышать: заманул и обманул.*

Наряду с этими грубыми орфографическими ошибками разговор бывает засорен ненужными вводными предложениями и бессмысленными междометиями. Будьте внимательны к своим собеседникам, и вы убедитесь, что они не могут обойтись без этого. У одного только и слышно: так сказать, как бы сказать, как говорится, в некотором роде, все ж таки; это последнее слово, само по себе далеко не благозвучное, произносится с каким-то змеиным пошипом; другой поминутно произносит: ну; это слово — маленький протей: ну, ну-ну, ну-те, ну-те-с, ну-ну-ну; третий между каждыми двумя предложениями восклицает: да! — хотя его никто ни о чем не спрашивает и риторических вопросов он себе не задает. Окончив беседу, эти русские люди садятся за работу и пишут: я жалуюсь на нанесение мне *побой*; он ничего не помнит, что с ним произошло; дерево было *треснуто*; все *положились* спать. Это — отрывки из следственных актов. В постановлении одного столичного мирового судьи

я нашел указание на обвинение некоего Чернышева «в краже торговых прав, выданных губернатором на право торговли». Впрочем, мировые судьи завалены работой; им некогда заниматься стилистикой. Заглянем в недавние законодательные материалы: мы найдем следующие примечательные строки:

«Между преступными по службе деяниями и служебными провинностями усматривается существенное различие, обуславливаемое тем, что дисциплинарная ответственность служащих есть следствие самостоятельного, независимо от преступности или непроступности, данного деяния, нарушение особых, вытекающих из служебно-подчиненных отношений обязанностей, к которым принадлежит также соблюдение достоинства власти во внеслужебной деятельности служащих».

В этом отрывке встречается только одно нерусское слово; тем не менее это настоящая китайская грамота. Необходимо крайнее напряжение внимания и рассудка, чтобы уразуметь мысль писавшего. В русском переводе это можно изложить так: служебные провинности, в отличие от служебных преступлений, заключаются в нарушении обязанностей служебной подчиненности или несоблюдении достоинства власти вне службы; за эти провинности устанавливается дисциплинарная ответственность. В подлиннике 47 слов, в переложении — 26, то есть почти вдвое меньше. Не знаю, есть ли преимущества в подлиннике, но в нем несомненно есть ошибка, замаскированная многословием. По прямому смыслу этих строк различие между должностным преступлением и проступком заключается не в свойстве деяния, а в порядке преследования; это все равно, что сказать: убийство отличается от обиды тем, что в одном случае обвиняет прокурор, а в другом — частное лицо. Писавший, конечно, хотел сказать не это, а нечто другое.

Несколькими строками ниже читаем: «*проявление* неспособности или неблагонадежности может *возбудить* вопрос о прекращении отношений служебной подчиненности». Здесь отвлеченному понятию *проявление* приписывается способность к рассудочной деятельности.

Примером законченного законодательного творчества может служить ст. 531 уголовного уложения: «Винный в *опозорении* разглашением, хотя бы в отсутствие *опозоренного*, обстоятельства, его *позорящего*, за сие оскорбление наказывается заключением в тюрьме».

В торжественном заседании Академии наук в честь Льва Толстого ученый исследователь литературы говорит, что предполагает «коснуться творчества великого писателя *со стороны* лишь некоторых, *так сказать* его *сторон*». Чтобы пояснить свои основные воззрения и быть вполне понятным для аудитории, он высказывает несколько рассуждений о человеческом познании и, между прочим, объясняет, что «*рациональное мышление не рационалистично*» и что «*будущее будет очень психологично*». Самая задача, поставленная себе оратором относительно Толстого, заключается в том, чтобы «заглянуть, если можно так выразиться, в его *нутро*». В том-то и дело, что так нельзя выразиться.

Через месяц или два, 22 марта 1909 г., в том же высоком учреждении тот же знаток родной словесности говорил: «*особая, исключительная, великая гениальность* Гоголя». Это втрое хуже, чем сказать: всегдашний завсегда. Слыхали вы, что существует обыкновенная, заурядная, мелкая гениальность?

В статье проф. Н. Д. Сергеевского «К учению о религиозных преступлениях» (Журнал Министерства Юстиции, 1906 г., № 4) встречаются следующие выражения: «*тяжесть* наказания этого преступления может быть *невысока*»; «еврейская и христианская религии признают сверхчужденного бога, в существе своем стоящего превыше всяких человекоподобительных персонификаций»; «религиозные убеждения служат почвою образования ряда особых преступных деяний, *окрашенных религиозным моментом*».

Это писал поклонник чистой русской народности! И чем больше мы будем искать, тем больше найдем таких примеров.

Но где же причина постыдного упадка богатого языка? Ответ всегда готов: виноваты школа, классическая система, неумелое преподавание.

Пушкин ли не был воспитан на классиках? Где учились И. Ф. Горбунов или Максим Горький?

Скажут, виноваты газеты, виновата литература: писатели, критики; если так пишут творцы слога и их присяжные ценители, мудрено ли, что те, кто читает их, разучились и писать, и говорить? С таким же правом можно спросить: как не стать вором судье, который каждый день судит воров? или: как не победить тому, кого побеждают враги?

Нет, виноваты не только школа и литература, виноват каждый грамотный человек, позволяющий себе невнимание к своей разговорной и письменной речи. У нас ли нет образцов? Но мы не хотим их знать и помнить. Тургенев приводит слова Мериме: у Пушкина поэзия чудным образом расцветает как бы сама собою из самой трезвой прозы. Удивительно верное замечание, — и делает его иностранец. Перепишите стихи пушкинских элегий, не разделяя их на рифмованные строки, и учитесь по этой прозе. Таких стихов никто никогда не напишет, но такую же хрустальной прозой обязаны писать все образованные люди. Этого требует уважение к своему народу, к окружающим и к себе. А безупречный слог в письме приучает к чистой разговорной речи.

Чистота слога

В чем заключается ближайшая, непосредственная цель всякой судебной речи? В том, чтобы ее поняли те, к кому она обращена. Поэтому можно сказать, что ясность есть первое необходимое условие хорошего слога; Эпикур учил: не ищите ничего, кроме ясности. Аристотель говорит: ясность — главное достоинство речи, ибо очевидно, что неясные слова не делают своего дела.

Каждое слово оратора должно быть понимаемо слушателями совершенно так, как понимает он. Бывает, что оратор почему-либо находит нужным высказаться неопределенно по тому или иному поводу; но ясность слога необходима в этом случае не менее, чем во всяком другом, чтобы сохранить именно ту степень освещения предмета, которая нужна говорящему; иначе слушатели могут понять больше или меньше того, что он хотел сказать. Красота и живость речи уместны не всегда; можно ли щеголять изяществом слога, говоря о результатах медицинского исследования мертвого тела, или блистать красивыми выражениями, передавая содержание гражданской сделки? Но быть не вполне понятным в таких случаях значит говорить на воздух.

Но мало сказать: нужна ясная речь; на суде нужна необыкновенная, исключительная ясность. Слушатели должны понимать *без усилий*. Оратор может рассчитывать на их воображение, но не на их ум и проницательность. Поняв его, они пойдут дальше; но поняв не вполне, попадут в тупик или забредут в сторону. «Нельзя рассчитывать на непрерывно чуткое внимание судьи, — говорит Квантилиан, — нельзя надеяться, что он собственными силами рассеет туман речи, внесет свет своего разума в ее темноту; напротив того, оратору часто приходится отвлекать его от множества посторонних мыслей; для этого речь должна быть настолько ясной, чтобы проникать ему в душу помимо его воли, как солнце в глаза». (Quare non ut intelligere possit, sed ne omnino possit non intelligere,

curandum: не так говорите, чтобы мог понять, а так, чтобы не мог не понять вас судья.)

На пути к такому совершенству стоят два внешних условия: чистота и точность слога и два внутренних: знание предмета и знание языка.

Точность, опрятность, говорил Пушкин, первые достоинства прозы; она требует мыслей и мыслей. Изящество, красота слога есть роскошь, дозволи- тельная для тех, у кого она является сама собою; но в отношении чистоты своей речи оратор должен быть неумолим. К сожалению, надо сказать, что в ре- чах большинства наших обвинителей и защитников больше сору, чем мыслей; о точности выражений они совсем не заботятся, скорее щеголяют их не- ряшливостью.

Первый недостаток их — это постоянное злоупо- требление иностранными словами. Изредка раздаются жалобы и увещания бороться с этим, но их никто не слушает. Огромное большинство этих незваных гостей совсем не нужны нам, потому что есть русские слова того же значения, простые и точные: *фиктивный* — вымышленный, мнимый, *инициатор* — зачинщик, *инспирировать* — внушать, *доминирующий* — преоб- ладающий, господствующий, *симуляция* — при- творство и т. д. Мы слышим: *травма, прекарность, базировать, варьировать, интеллигенция, интелли- гентность, интеллигентный, интеллигент*. Одно или два из этих четырех последних слов вошли в общее употребление с определенным смыслом, и нам, к сожа- лению, уже не отделаться от них; но зачем поощрять вторжение других? В течение немногих последних месяцев в петербургском суде вошло в обычай вме- сто: преступление наказуется, карается, говорить: преступление таксировается. Не знаю, почему. Мы не торгуем правосудием.

Во многих случаях для известного понятия у нас вместо одного иностранного есть несколько русских слов, и тем не менее все они вытесняются из употребле- ния неуклюжими галлицизмами. Мы встречаем людей, которые по непонятной причине избегают говорить и писать слова: недостаток, пробел, упущение, исправление, поправка, дополнение; они говорят: надо внести *корректив* в этот *дефект*; вместо слов: расследование, опрос, дознание им почему-то кажется лучше сказать: *анкета*, вместо наука — *дисциплина*, вместо: связь, измена, прелюбодеяние — *адюльтер*. Хуже всего то, что эти безобразные иностранные слова приобретают понемногу в нашем представле- нии какое-то преимущество перед чистыми русскими словами: *детальный анализ и систематическая груп- пировка материала* кажутся более ценной работой, чем подробный разбор и научное изложение предмета.

Можно ли говорить, что «прежняя судимость есть характеристика, так сказать, *досье* подсудимого?» Можно ли говорить: «абзац речи», — «письменное заявление *адекватно* явке», — «приговор аннулиро-

ван» и т. п.? Существуют два глагола, которые еже- дневно повторяются в судебных залах: это *мотиви- ровать и фигурировать*. Нам заявляют с трибуны, что в письмах фигурировал яд, или что мешанка Авдотья Далашкина мотивировала ревностью по- щечину, данную ею Дарье Захрапкиной. Я слышал, как блестящий обвинитель, говоря о нравственных последствиях растления девушки, сказал: «в ее жизни *встал* известный *ингредиент*».

В современном языке, преимущественно газетном, встречаются ходячие иностранные слова, которые действительно трудно заменить русскими, напри- мер: абсентеизм, лояльность, скомпрометировать. Но, конечно, в тысячу раз лучше передать мысль в описательных выражениях, чем мириться с этими нетерпимыми для русского уха созвучиями. Зачем говорить: *инсинуация*, когда можно сказать: недо- стойный, оскорбительный или трусливый намек?

Не только в уездах, но и среди наших городских присяжных большинство незнакомо с иностранными языками. Я хотел бы знать, что отражается у них в мозгу, когда прокурор объясняет им, что подробно- сти события *инсценированы* подсудимым, а защитник, чтобы не остаться в долгу, возражает, что преступ- ление *инсценизировал* прокурор. Кто поверит, что на уездных сессиях, перед мужиками и лавочниками, раздается слово алиби?

Иностранные фразы в судебной речи — такой же сор, как иностранные слова. *Aquae et ignis interdictio; amicus Plato, sed megius amica veritas* и неизбежное: *cherchez la femme*, к чему все это? Вы говорите перед русским судом, а не перед римлянами или западными европейцами. Щеголяйте французскими поговорками и латинскими цитатами в ваших книгах, в ученых собраниях, перед светскими женщинами, но в суде — ни единого слова на чужом языке.

Другой обычный недостаток наших судебных речей составляют ненужные вставные слова. Один из наших обвинителей имеет привычку к паузам; в этом еще нет недостатка; но в каждую остановку он вставляет слово: «хорошо». Это очень плохо. Молодой шорник обвинялся по 1 ч. 1455 ст. уложения; в короткой и деловой речи товарищ прокурора отказался от обвинения в умышленном убийстве и поддержи- вал обвинение по 2 ч. 1455 ст., указав присяжным на возможность признать убийство в драке. Но в речи были три паузы, — и присяжные три раза слышали: «хорошо»! Невольно думалось: человека убили, что тут хорошего? Другой обвинитель ежеминутно по- вторяет: «так сказать». Отличительная черта этого оратора — ясность мышления и смелая точность, иной раз грубость языка; а он кается в неумении опреде- ленно выражаться.

Если оратор знает, что выражаемая им мысль должна показаться справедливой, он может с неко- торым лицемерием начать словами: я не уверен, не

кажется ли вам и т. п. Это хороший риторический прием. Нельзя возражать и против таких оборотов, как: нет сомнения, нам всем ясно и проч., если только не злоупотреблять ими; в них есть доля невинного внушения. Но если говорящий сам считает свой вывод не совсем твердым, вступительные слова вроде: мне кажется, мне думается, — могут только повредить ему. Когда обвинитель или защитник заявляет присяжным: «Я не знаю, какое впечатление произвело на вас заключение эксперта, но вы, вероятно, признаете, и т. д.», хочется сказать: не знаешь, так и не говори.

Многие наши ораторы, закончив определенный период, не могут перейти к следующему иначе, как томительными, невыносимыми словами: *и вот*. Прислушайтесь к созвучию гласных в этом выражении, читатель. И это глупое выражение повторяется почти в каждом процессе с обеих сторон: «И вот поддельный документ пускается в обращение...»; «И вот у следственной власти возникает подозрение...» и т. д.

Неправильное ударение так же оскорбительно для слуха, как неупотребительное или искаженное слово. У нас говорят: возбúдил, перевéден, álкоголь, астрóном, злобá, дéньгами, умéньшить, ходатáйствовать, пригóвор вместо приговóр. Произнесение этого последнего слова подчиняется какому-то непонятному закону: образованные люди в обществе, воспитанницы женских учебных заведений и члены сидячей магистратуры произносят: приговóр; так же говорят подсудимые, то есть необразованные люди, говорящие звуковые законы языка по чутью; чины прокуратуры, присяжные поверенные и их помощники, секретари судебных мест и кандидаты на судебные должности произносят: пригóвор; я спросил трех воспитанников из старших классов реального училища, и каждый порознь сказал: приговор. Различие это тем менее понятно, что никаких сомнений о правильном произношении этого слова нет!¹ Не буду повторять сказанного вначале о грамматических ошибках; скажу только, что на суде они встречаются чаще, чем в литературе и в разговорном языке.

О точности слога

Странно, казалось бы, упоминать о значении точности в юридическом споре. Но заботятся ли о ней

¹ Тебя я сонну застаю,
Когда свершают суд свирепый,
Когда читают приговор,
Когда готов отцу топор...

Между законами забытыми в ту пору
Жестокий был один: закон сей изрекал
Прелюбодеею смерть. Такого приговору
В том городе никто не помнил, не слышал.

А наши старички? — Как их возьмет задор,
Засудят об делах, что слово — приговор...

у нас на суде? Нет. Неряшливость речи доходит до того, что образованные люди, ни мало не стесняясь и не замечая того, употребляют рядом слова, не соответствующие одно другому и даже прямо исключаящие друг друга. Эксперт врач, ученый человек, говорит: «подсудимый был довольно порядочно выпивши, и смерть раненого несомненно вероятно последовала от удара ножом»; прокурор полагает, что «факт можно считать более или менее установленным»; защитник заявляет присяжным, что они имеют право отвергать всякое усиливающее вину обстоятельство, если оно является недоказанным или по крайней мере сомнительным. Говорят: «зашить концы в воду»; «прежняя судимость обвиняемого уже служит для него большим отрицательным минусом». Председательствующий в своем напутствии упорно называет подсудимого Матвеева Максимовым, а умершего от раны Максимова Матвеевым, и в заключение предлагает им такой вывод: «Факты не оставляют сомнения в том, что подсудимый является тем преступником, которым он действительно является». Такие речи хоть кого собьют с толку.

Точность обязательна при передаче чужих слов; нельзя изменять данных предварительного и судебного следствия. Всякий понимает это. Однако каждый раз, когда свидетель дает двоякую меру чего-либо, в словах сторон сказывается недостаток логической дисциплины. Свидетель показал, что подсудимый растратил от восьми до десяти тысяч; обвинитель всегда повторит: было растрчено десять тысяч, защитник всегда скажет: восемь. Следует отучиться от этого наивного приема; ибо нет сомнения, что судья и присяжные всякий раз мысленно поправляют оратора не к его выгоде. Надо поступать как раз наоборот во имя рыцарской предупредительности к противнику или повторить показание полностью; в этом скажется уважение оратора к своим словам.

Неловко говорить, но приходится напомнить, что оратор должен затвердить имена лиц, названия местностей, время отдельных происшествий. У нас то и дело слышится такое обращение к присяжным: один из свидетелей — я сейчас не могу вспомнить его имени, но вы без сомнения хорошо помните его слова, — удостоверил... Так нельзя говорить, это — *testimonium rauertatis*. Присяжным действительно приходится запоминать, но обвинитель и защитник должны *знать*.

Остановимся теперь на точности слога в другом отношении. Когда мы смешиваем несколько родовых или несколько видовых названий, наши слова выражают не ту мысль, которую надо сказать, а другую; мы говорим больше или меньше, чем хотели сказать, и этим даем противнику лишний козырь в руки. В виде общего правила можно сказать, что видовой термин лучше родового. Д. Кемпбель в своей книге «*Philosophy of Rhetoric*» приводит следующий

пример из третьей книги Моисея: «Они (египтяне), как свинец, погрузились в великие воды» (Исход, XV, 10); скажите: «они, как металл, опустились в великие воды» — и вы удивитесь разнице в выразительности этих слов. Прислушиваясь к нашим судебным речам, можно прийти к заключению, что ораторы хорошо знакомы с этим элементарным правилом, но пользуются им как раз в обратном смысле. Они всегда предпочитают сказать: «душевное волнение»... вместо: «радость», «злоба», «гнев», нарушение телесной неприкосновенности — вместо «рана»; там, где всякий другой сказал бы «громилы», оратор говорит: «лица, нарушающие преграды и запоры, коими граждане стремятся охранить свое имущество», и т. п. Судится женщина; вместо того, чтобы назвать ее по имени или сказать: крестьянка, баба, старуха, девушка, защитник называет ее человеком и сообразно с этим произносит всю речь не о женщине, а о мужчине; все местоимения, прилагательные, глагольные формы употребляются в мужском роде. Не трудно представить себе, какую путаницу это вносит в представление слушателей.

Обратная ошибка, то есть употребление названия вида вместо названия рода или собственного имени вместо видового, может иметь двоякое последствие: она привлекает внимание слушателей к признаку, который невыгоден для оратора, или, напротив, оставляет незамеченным то, что ему нужно подчеркнуть. Защитнику всегда выгоднее сказать: подсудимый, Иванов, пострадавшая, чем: грабитель, поджигатель, убитая; обвинитель уменьшает выразительность своей речи, когда, говоря о разоренном человеке, называет его Петровым или потерпевшим. В обвинительной речи о враче, совершившем преступную операцию, товарищ прокурора называл умершую девушку и ее отца, возбудившего дело, по фамилии. Это была излишняя нерасчетливая точность; если бы он говорил: девушка, отец, эти слова каждый раз напоминали бы присяжным о погибшей молодой жизни и о горе старика, похоронившего любимую дочь.

Нередки и случаи смешения родового понятия с видовым. Обвинители негодуют на *возмутительное* и *нехорошее* поведение подсудимых. Не всякий дурной поступок бывает возмутительным, но возмутительное поведение хорошим быть не может. «Если вы пожелаете сойти со своего пьедестала судей и быть людьми, — говорил товарищ прокурора в недавнем громком процессе, — вам придется оправдать Кириллову по соображениям другого порядка». Разве судья не человек?

Ошибка, аналогичная указанной выше, встречается часто в заключительных словах наших прокуроров. Они говорят присяжным: я ходатайствую о признании подсудного виновным; я прошу у вас обвинительного приговора. Нищий может просить имущего о подавании; влюбленный пусть униженно

ищет благосклонности хорошенькой женщины; но разве присяжные заседатели по своей прихоти дарят обвинение или отказывают в нем? Не может государственный обвинитель *просить* о правосудии; он требует его.

Шопенгауэр писал Фрауенштедту: урезывайте дукаты и луидоры, но не урезывайте моих слов; я пишу, как пишу я и никто иной; каждое слово имеет свое значение и каждое необходимо, хотя бы вы и не чувствовали и не замечали этого. Он не допускал малейшего изменения своего предложения или хотя бы слова, слога, буквы, знака препинания. В живой речи такая тщательность совсем не нужна, ибо тонкости и оттенки передаются не столько словами, сколько голосом. Но я советовал бы всякому оратору запомнить эти слова: одно неудачное выражение может извратить мысль, сделать трогательное смешным, значительное лишить содержания.

Богатство слов

Чтобы хорошо говорить, надо хорошо знать свой язык; богатство слов есть необходимое условие хорошего слога. Строго говоря, образованный человек должен свободно пользоваться всеми современными словами своего языка, за исключением специальных научных или технических терминов. Можно быть образованным человеком, не зная кристаллографии или высшей математики; нельзя, — не зная психологии, истории, анатомии и родной литературы.

Проверьте себя: отделите *известные* вам слова от *привычных*, то есть таких, которые вы не только знаете, но и употребляете в письмах или в разговоре; вы поразитесь своей бедности. Мы большей частью слишком небрежны к словам в разговоре и слишком заботимся о них на кафедре. Это коренная ошибка. Старательный подбор слов на трибуне выдает искусственность речи, когда нужна ее непосредственность. Напротив, в обыкновенном разговоре изысканный слог выражает уважение к самому себе и внимание к собеседнику. В своей тонко написанной небольшой книжке «L'art de Plaider»¹ бельгийский адвокат De Baets говорит: «Когда вы приучите себя обозначать каждую вещь тем самым словом, которое на вашем языке в точности передает ее сущность, вы увидите, с какой легкостью тысячи слов будут являться в ваше распоряжение, коль скоро в уме вашем возникло соответствующее представление. Тогда в ваших словах не будет тех несообразностей, которые в ежедневных речах наших ораторов так раздражают чуткого слушателя». У великих писателей каждое отдельное слово бывает выбрано сознательно, с определенной целью; каждый отдельный оборот нарочито создан для данной мысли; это подтверждается их черновыми

¹ Эта книга есть в русском переводе.

рукописями. Если бы в первоначальном наброске о смерти Ленского Пушкин написал:

Угас огонь на алтаре,

я думаю, что, перечитав рукопись, он заменил бы слово *угас* словом *потух*; а если бы в стихотворении: «Я вас любил...» было первоначально сказано:

...Любовь еще, быть может,
В душе моей *потухла* не совсем,

Пушкин, несомненно, вычеркнул бы это слово и написал бы: *угасла* не совсем.

У нас многие не прочь похвалиться тем, что не любят стихов. Если бы спросить, много ли стихов они читали, то окажется, что они не равнодушны к поэзии, а просто незнакомы с нею. Спросите собеседника, кто убил Ромео, или от чего закололся Гамлет. Если он давно не был в опере, он простодушно ответит: не помню. Откройте наудачу Пушкина и прочтите вслух первый попавшийся стих в кружке знакомых: немногие узнают и скажут все стихотворение. Мы, однако, обязаны знать Пушкина наизусть; любим мы поэзию или нет, это все равно; обязаны для того, чтобы знать родной язык во всем его изобилии.

Если писатель или оратор подбирает несколько прилагательных к одному существительному, если он часто поясняет отдельные слова дополнительными предложениями или ставит рядом несколько синонимов без постепенного усиления мысли, — это плохие признаки. А если он «скажет слово — рублем подарит», ему можно позавидовать. В речи по делу Плотичных Спасович сказал: «Не нам, людям XIX века, *пялиться* в средние века». Червонец отдать не жаль за такое слово, как за пушкинский стих.

Старайтесь богатеть ежедневно. Услышав в разговоре или прочтя непривычное вам русское слово, запишите его себе в память и торопитесь освоиться с ним. Ищите в простонародной речи. Живя в городе, мы не знаем ее; живя в деревне, не прислушиваемся к ней; но мы не можем не чувствовать ее выразительности и красоты. Пьяница и вор нанялся к молодому крестьянину в работники, прослужил месяц и скрылся, украв 140 рублей. Обокраденный хозяин показывает: «Такой был задушевный старичок, такой *трудолик*; мы думали, этот старичок умрет, от нас не уйдет». Председатель спрашивает свидетеля-крестьянина: «Светло было?» Тот отвечает: «Не шибко светло, *затучивало*». Вот как можно говорить. Здесь и неверное слово не засоряет, а украшает речь.

Сколько любви к природе в народных названиях месяца: новичок и ветошок! Сколько свежего юмора в слове: завелся! Такие выражения оживляют речь и вместе с тем придают ей непринужденный и добродушный оттенок. В общем говоря, народный язык превосходит наш и простотой, и частыми образами;

но, черпая в нем, мы, конечно, обязаны руководствоваться чувством изящного. Если вам не приходится говорить с крестьянами, читайте басни Крылова.

Одним из признаков хорошего слога бывает правильное употребление синонимов. Не все равно сказать: *жалость*, *сострадание* или *милосердие*, — *обмануть*, *обольстить* или *провести*, — *удивиться*, *изумиться* или *поразиться*. Кто владеет своим языком, тот бессознательно выбирает в каждом случае наиболее подходящее из слов однородного значения. Девочка 13 лет показала мне свое классное сочинение; она описывала свое первое свидание с незнакомой родственницей; в тексте встречались слова, старуха, старушка, старушонка, — тетка, тетушка, тетья. Я похвалил девочку за то, что в каждом отдельном случае она поместила именно то из каждых трех слов, которое соответствовало смыслу фразы. А я этого и не замечала, сказала она. Существуют слова: змей, змея, — выразительные, звучные слова; казалось бы, их нечего заменять. Однако Андреевский говорит: «Вот когда этот нож, как змий, проскользнул в его руку». Необычная форма слова придает ему тройную силу. В устах неразвитого или небрежного человека синонимы, напротив того, служат к затемнению его мыслей. Этот недостаток часто встречается у нас наряду с пристрастием к галлицизмам; русское слово употребляется рядом с иностранным синонимом, причем чужестранец получает первое место. Вот два отрывка из речи ученого юриста в Государственной думе: «Наказание, которое *фиксируется*, *намечается* судом...», — «общество, в отличие от отдельного человека, обладает гораздо большим материальным достатком, а потому и может себе позволить роскошь *гуманности* и *человечности*». В законе разумно сказано: «в запальчивости или раздражении»; мы, законники, все без исключения, далеко не разумно говорим: в запальчивости и раздражении.

Каждого из нас в школе предостерегали от тавтологии и плеоназмов. Однако судебный оратор говорит: «Бухаленкова по своей натуре несомненно природа честная»; я недавно выслушал соображение: «Подсудимый *субъективно* думал, что совершает не грабеж, а *тайную кражу*».

В одной не слишком длинной обвинительной речи о крайне сомнительном истязании приемыша-девочки женщиной, взявшей ее на воспитание, судьи и присяжные слышали такие отрывки: «Показания свидетелей в главном, в существенном, в основном совпадают; — развернутая перед вами картина во всей своей силе, во всем объеме, во всей полноте изображает такое обращение с ребенком, которое нельзя не признать издевательством во всех формах, во всех смыслах, во всех отношениях — то, что мы слышали, это ужасно, это трагично это превосходит всякие пределы, это содрогнет все нервы, это подымет волосы дыбом».

В. М. Малишев,
адвокат

О. С. Саїнчин,
адвокат

**ПРИСКІПЛИВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБСТАВИН
ПРИ ОБРАННІ МІРИ ЗАПОБІЖНОГО
ЗАХОДУ СУДДЯМИ У РАЗІ НАЯВНОСТІ
АБО ВІДСУТНОСТІ РИЗИКІВ ТА ІНШИХ ОБСТАВИН
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
(за матеріалами кримінального провадження
за ч. 1 ст. 115 КК України)**

29.06.2018 року Завойчинський А. В. ножем заподіяв тілесні ушкодження Велічко А. В., від яких він наступного дня помер у лікарні.

30.06.2018 року Завойчинському А. В. повідомлено про підозру і 02.07.2018 року відносно підозрюваного судом обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. З моменту затримання по справі почав працювати адвокат Малишев В. М.

16.08.2018 року прокуратурою задоволено клопотання адвоката та підозра обвинувачуваному змінена на ст. 119 КК України. 17.08.2018 року ухвалою Малиновського суду міра запобіжного заходу змінена на домашній арешт.

23.08.2018 року, після втручання в справу прокуратури Одеської області та проведення відомчої наради, процесуальному керівнику була надана вказівка на перекваліфікацію провадження. В цей же

день прокуратурою змінена підозра зі ст. 119 на ч. 1 ст. 115 КК України. 28.09.2018 року прокуратура звернулася до суду з клопотанням про заміну міри запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на тримання під вартою. В той же день слідчий суддя Малиновського суду м. Одеси Старіков О. О., уважно розглянувши матеріали подання прокуратури по кримінальному провадженню, дійшов до висновку, що...

9.10.2018 року колегія Апеляційного суду Одеської області у складі суддів **Котелевського Р. І., Прибилова В. М., під головуванням судді Кадегроб А. І.**, розглянувши апеляційну скаргу прокурора по справі, дійшла до висновку про те, що обвинуваченням недоведена неможливість застосування до підозрюваного більш м'яких заходів запобіжного заходу, прокурором в суді не наведено жодного доказу щодо врахування

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

ризиків по ст. 177 КК України та в цілому погодилася з висновками суду першої інстанції, залишивши рішення **без зміни**.

Ми вважаємо, що судді почали більш прискіпливо досліджувати всі обставини провадження, особу затриманого та критично ставитись до необґрунтованості прокуратурою ризиків по справі (*навіть щодо справ про особливо тяжкі злочини*) та надання

суду доказів про можливість ухилення підозрюваного від проведення слідчих дій та порушення ним порядку та умов відбування більш м'якого запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту.

Апеляційний суд підтримує вказане рішення.

26.10.2018 року досудове провадження закінчено. Виконані вимоги ст. 290 КПК України. Справа скерована до розгляду суду.

Справа № 521/16402/18

Номер провадження: 1-кк/521/6180/18

УХВАЛА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

28 вересня 2018 року м. Одеса

Слідчий суддя Малиновського районного суду м. Одеси Старіков О. О., секретар Дорич А. А., прокурор Чернишов О. С., захисник Малишев Д. М., за участю підозрюваного розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Одесі клопотання сторони обвинувачення про продовження застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у відношенні: підозрюваного у скоєнні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України, —

ВСТАНОВИВ:

З клопотання слідчого та наданих матеріалів вбачається, що... (*текст клопотання з урахуванням ризиків по ст. 177 КПК України та враховуючи тяжкість скоєного злочину*). Вивчивши клопотання та матеріали, які обґрунтовують доводи клопотання, вислухавши думку учасників кримінального провадження, слідчий суддя вважає, що в задоволенні клопотання **необхідно відмовити з наступних підстав**.

Метою застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою підозрюваному є: запобігання спробам незаконно впливати на потерпілу, саме вказаний ризик був доведений прокурором в судовому засіданні.

При цьому тяжкість покарання, що загрожує підозрюваному, вже не може на даному етапі свідчити про наявність ризику переховування від органу досудового розслідування та суду (п. 1 ч. 1 ст. 177 КПК України) (справа «Єчус проти Литви»). Виходячи з пояснень сторін та наданих матеріалів (відсутність протоколу затримання після зміни запобіжного заходу з отримання під вартою на домашній арешт) ОСОБА самостійно з'явився до суду для вирішення питання щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Оцінюючи пояснення сторін щодо порушення покладених на нього обов'язків, та з урахуванням наданих стороною захисту доказів перебування останнього в лікарні, слідчий суддя не вбачає порушень з боку підозрюваного.

Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої, на даному етапі, підозри у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді вважати, що підозрюваний може незаконно впливати на потерпілу.

Слідчий суддя вважає, що застосування запобіжного заходу у вигляді цілодобового домашнього арешту за місцем мешкання родичів підозрюваного за адресою буде достатнім, необхідним для належної його поведінки і таким, що зможе запобігти ризикам, передбаченим ст. 177 КПК України.

При вирішенні питання про застосування запобіжного заходу, слідчий суддя також враховує і інші обставини, передбачені ст. 178 КПК України, а саме: вік підозрюваного — 51 рік та стан здоров'я підозрюваного — наявність захворювань; ступінь міцності соціальних зв'язків; відсутність у підозрюваного постійного місця роботи; майновий стан підозрюваного; відсутність судимостей у підозрюваного. При визначенні терміну, протягом якого підозрюваному заборонено залишати житло, слідчий суддя бере до уваги доведений ризик та відсутність у підозрюваного офіційного місця роботи.

При встановленні процесуальних обов'язків, які необхідно покласти на підозрюваного, слідчий суддя бере до уваги ч. 5 ст. 194 КПК України.

Керуючись ст. ст. 132, 176, 177, 178, 181, 183, 193, 194, 196, 197, 202, 205 КПК України, слідчий суддя, —

УХВАЛИВ:

В задоволенні клопотання сторони обвинувачення про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у відношенні ОСОБА_ — **відмовити**.

Застосувати до підозрюваного запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, з заборонами підозрюваному залишати житло за адресою: м. Одеса, АДРЕСА_ цілодобово.

Негайно доставити ОСОБА_2 за адресою: де звільнити з-під варти.

Покласти на підозрюваного обов'язки строком, передбачені ч. 5 ст. 194 КПК України, строком до 29.10.2018 року.

1) прибувати до слідчого, прокурора та суду за кожною вимогою;

2) утриматись від спілкування з потерпілою (*далі текст попередження*).

Слідчий суддя: **О. О. Старіков**

Віталій Іванович Іванов,
адвокат

ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Хотілось би почати з того, що зазначена стаття з теми затвердженої моєї дисертаційної роботи за період навчання в 2014—2018 рр. в аспірантурі кафедри кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ. Так, відповідно до ст. 97 КПК України суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів висловлювання щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів. Особа дає показання лише щодо фактів, які вона сприймала особисто, за винятком випадків, передбачених КПК України. При використанні показань з чужих слів у доказуванні і прийнятті рішення суд зобов'язаний враховувати ч. 2 ст. 97 КПК України, а саме:

- значення пояснень і показань, у випадку їх правдивості, для з'ясування певної обставини і їх важливість для розуміння інших відомостей;
- інші докази щодо питань, передбачених попереднім пунктом, які подавалися або можуть бути подані;
- обставини надання первинних пояснень, які викликають довіру щодо їх достовірності;
- переконливість відомостей щодо факту надання первинних пояснень;
- складність спростування пояснень, показань з чужих слів для сторони, проти якої вони спрямовані;
- співвідношення показань з чужих слів з інтересами особи, яка надала ці показання;
- можливість допиту особи, яка надала первинні пояснення, або причини неможливості такого допиту. Показання з чужих слів можуть

бути використані як з метою перевірки інших доказів, так і у випадках відсутності первинних доказів або визнання судом неможливості допиту особи, якщо вона: відсутня під час судового засідання внаслідок смерті або через тяжку фізичну чи психічну хворобу; відмовляється давати показання в судовому засіданні, не підкоряючись вимозі суду дати показання; не прибуває на виклик до суду, а її місцезнаходження не було встановлено шляхом проведення необхідних заходів розшуку; перебуває за кордоном та відмовляється давати показання (ч. 3 ст. 97 КПК України). Показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами, відмінними від положень частини другої цієї статті. У будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження. Органи досудового розслідування та сторона захисту і потерпілий зацікавлені в отриманні доказів із першоджерел, коли особа особисто сприймала факти, що мають значення для кримінального провадження, із первинних джерел інформації. Такі докази належать до числа більш надійних, оскільки до мінімуму зводиться кількість носіїв фактичних даних і їх інтерпретаторів. Такі властивості первинних доказів зменшують вплив суб'єктивного фактора і надають їм більш переконливого характеру. Використання показань з чужих слів як доказів не є загальним правилом, це виняток. У таких доказах закладена можливість помилки з

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

причин суб'єктивного фактора. Вони формуються пізніше від первинних та на їх основі. Показання з чужих слів залежать не лише від змісту первинного джерела, а й від загальних закономірностей передачі і сприйняття інформації на кожному етапі ретрансляції. При передачі фактичних даних відбуваються їх фільтрація і зміна.

Отже, в їх змісті не виключено надмірну частку суб'єктивності. Тому необхідність в їх отриманні може виникати в таких випадках: 1) коли значущість такого доказу надає додаткову і єдину можливість суду встановити істотні обставини для кримінального провадження, а також коли без наявності такого доказу неможливо довести необхідну обставину для провадження; 2) якщо використання такого доказу є виправданим у ситуації відсутності первинних доказів або їх сумнівності; 3) коли первинний доказ втрачений або його неможливо отримати; 4) коли за допомогою показань із чужих слів є можливість віднайти інші докази, до яких слід звернутися для перевірки фактів, що мають значення для кримінального провадження; 5) коли дані, отримані із показань з чужих слів, можуть служити засобом для перевірки інших доказів кримінального провадження; 6) коли показання з чужих слів може використовуватися як засіб заміни первинного доказу. У частині 2 коментованої статті викладені умови допустимості показань з чужих слів як доказів у кримінальному провадженні. При цьому слід мати на увазі, що такі докази мають відповідати вимогам, викладеним у статтях 84, 89 КПК України, оскільки загальне поняття доказу включає найбільш істотні ознаки як для всіх доказів, так і для кожного окремого виду доказів. Закон виходить із реальності загального, особливого і окремого, коли встановлює вимоги для доказів при визначенні їх правової природи і процесуального режиму їх формування та перевірки. Також частина 2 коментованої статті містить правила, якими слід керуватися суду при вирішенні питання про допустимість показань з чужих слів як доказів, незалежно від можливості допиту особи, яка надала первинні пояснення. Вони стосуються значимості таких показань для кримінального провадження, характеристики осіб, що надали первинні і похідні пояснення, умов і способів їх отримання,

узгодженості з іншими доказами, наявності заінтересованості у свідків, а також можливість перевірки показань з чужих слів шляхом допиту особи, що надала первинні пояснення. Відповідно до положень ст. 97 КПК України правом визнання таких доказів допустимими наділений лише суд. Це не означає, що збирати такі показання не дозволяється в стадії досудового розслідування. Згідно з п. 1 ст. 65 КПК свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для надання показань. Відповідно до ст. 133 КПК слідчому та прокурору надається право викликати для допиту як свідків таких осіб. Такі докази можуть використовуватися лише в стадії досудового розслідування для прийняття відповідних процесуальних рішень. Суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами. Це рішення суд приймає на підставі свого внутрішнього переконання. Також суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів, якщо підозрюваний, обвинувачений створив або сприяв створенню обставин, за яких особа не може бути допитана. Показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими. У частині 7 коментованої статті обґрунтовано вказується на недопустимість показань з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу стосовно пояснень осіб, наданих їм під час кримінального провадження. Така заборона пов'язана з тим, що вказані особи мають у провадженні процесуальний інтерес на стороні обвинувачення. Такі показання не можуть визнаватися доказами, оскільки отримані із неналежного процесуального джерела.

Тому використання показань з чужих слів повинно відбуватися за правилами застосування непрямих доказів. Видається, що такі докази не можуть достовірно встановлювати спірні факти. На одних лише показаннях з чужих слів не можуть ґрунтуватися підозра та обвинувачення, тільки в сукупності з первинними доказами вони можуть визнаватися достатніми для прийняття судових рішень.

Константин Михайлович Исков,
канд. юрид. наук, адвокат

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СУДЕБНОЙ ПРАКТИКИ МЕЖДУНАРОДНОГО ТРИБУНАЛА ПО МОРСКОМУ ПРАВУ В СПОРАХ, СВЯЗАННЫХ С НАРУШЕНИЯМИ В ИСКЛЮЧИТЕЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗОНЕ ПРИБРЕЖНОГО ГОСУДАРСТВА

В статье рассматриваются отдельные моменты судебных разбирательств и практики рассмотрения споров между государствами Международным трибуналом ООН по морскому праву. Сформулированы некоторые выводы о практике рассмотрения Трибуналом отдельных вопросов.

Ключевые слова: исключительная экономическая зона, Международный трибунал ООН по морскому праву, арест судов.

In the article regarded some aspects of court proceedings and the practice of considering disputes between states by the UN International Tribunal for the Law of the Sea. Some conclusions have been made about the practice of the Tribunal considering certain issues.

Keywords: Exclusively Economic Zone, the UN International Tribunal for the Law of the Sea, arrest of the vessels.

Предложенные вашему вниманию тезисы будут посвящены отдельным вопросам, которые возникают при разрешении судебных споров между прибрежными государствами и государствами флага судов в Международном трибунале по морскому праву как постоянно действующем арбитраже, созданном согласно Конвенции ООН по морскому праву 1982 года.

Большая часть судебной практики Трибунала, исходя из данных электронного ресурса рассмотренных судебных дел, — это споры между государствами по вопросам нарушения судами правил использования исключительной экономической зоны и, как следствие таких нарушений, последующий арест судна, груза, экипажа с возможным обращением государства флага судна в Трибунал для применения предусмотренного Конвенцией порядка освобождения судна и экипажа.

Международный трибунал по морскому праву является международной организацией, работающей на постоянной основе в соответствии со своим

регламентом (правилами/процедурой рассмотрения судебных дел) и созданной для разрешения споров между государствами — членами Конвенции ООН по морскому праву в вопросах применения данной Конвенции. Первым судебным разбирательством, материалы которого опубликованы на сайте Трибунала, является спор между государствами SAINT VINCENT AND GRENADINES (прибрежное государство) и GUINEA (государство флага) о выполнении судном m/v SAIGA бункерных операций с рыболовными судами в пределах исключительной экономической зоны государства SAINT VINCENT AND GRENADINES. Данный спор был рассмотрен в 1996 году.

Основания нарушения, которое также анализировалась представителями государства SAINT VINCENT AND GRENADINES в заявлении, поданном в Трибунал, — это возможность выполнения судном бункерных операций в пределах исключительной экономической зоны прибрежного государства как части открытого моря и, как следствие, возможность задержания/ареста судна и экипажа за выполнение такой операции, принимая во внимания то, что контроль прибрежного государства над своей исключительной экономической зоной может осуществляться только в отношении разведки/добычи живых ресурсов, возведения искусственных островов, проведения научных исследований и охраны окружающей морской среды.

Материалами судебного разбирательства в деле m/v SAIGA показано, что прибрежные государства своим внутренним законодательством позволяют себе расширять перечень полномочий по контролю за деятельностью судов под иностранным флагом в пределах исключительной экономической зоны,

в частности, государство GUINEA на уровне национального законодательства расширило свои суверенные права на разведку, эксплуатацию, сохранение живых ресурсов и управление ими в пределах названной зоны, посчитав возможным также подчинить себе операции, которые могут содействовать выполнению таких суверенных прав, а именно: перегрузка рыбы и рыбных продуктов в пределах зоны, транспортировка рыбы и других организмов, пойманных в морских водах прибрежного государства, бункеровка и иное обслуживание рыболовных судов [4, с. 1—35].

Кроме того, против таких расширенных полномочий и, как следствие, поведения в отношении судов, выполнявших бункерные операции в пределах исключительной экономической зоны государства GUINEA, в 2014 году завершено судебное разбирательство между государствами PANAMA и GUINEA-BISSAU в деле бункеровочного судна *m/v VIRGINA G*, которое также было арестовано за нарушения правил бункеровки рыболовных судов.

В обоих судебных разбирательствах государство GUINEA-BISSAU обосновывало правомерность своих действий охраной окружающей морской среды в пределах своей исключительной экономической зоны.

Трибунал в деле *m/v SAIGA* не дал четкой аргументации в отношении правомерности применения прибрежным государством дополнительных регуляторов возможной деятельности в пределах зоны и, как следствие, права ареста судна и экипажа иностранного государства, сославшись на применение внутренних судебных процедур прибрежным государством по данному вопросу и отсутствие права вмешиваться в судебное разбирательство по существу нарушения. Трибунал в принятом решении по указанному делу ограничился определением суммы финансового обеспечения или иной гарантии для освобождения судна без расширенного толкования возможности прибрежного государства расширять/видоизменять предусмотренные Конвенцией 1982 года полномочия.

Так или иначе, имеющаяся судебная практика Трибунала показывает, что даже когда возникает очевидное злоупотребление властью прибрежным государством с применением опасных методов ее осуществления в пределах зоны, как это было, по нашему мнению, в другом деле *m/v JUNO TRADER*, между государствами SAINT VINCENT AND GRENADINES (государство флага судна) и GUINEA (прибрежное государство), где власти государства GUINEA, задерживая судно *m/v JUNO TRADER*, применяли огнестрельное оружие, при этом ранив одного из членов экипажа, вели преследование на катере без опознавательных знаков, показывающих принадлежность катера прибрежному государству, и в том числе без опознавательной формы у лиц, требовавших

остановки судна. Более того, преследование начато по сомнительным основаниям нарушения Конвенции 1982 года, обосновано лишь тем, что судно, возможно, в пределах зоны выполняло операции по перегрузке рыбы на другое судно. И даже данная совокупность обстоятельств в поведении представителей прибрежного государства и, кроме того, сама возможная операция (перегрузка рыбы) в пределах исключительной экономической зоны не дали оснований Трибуналу полностью удовлетворить заявление государства SAINT VINCENT AND GRENADINES и освободить судно и экипаж из-под ареста без установления какого-либо вида финансового обеспечения. Трибунал в данном деле также придерживался правила не вмешательства в возможное судебное разбирательство по существу внутри государства, назначил сумму финансового обеспечения для освобождения судна и экипажа.

Существуют две основные статьи Конвенции ООН по морскому праву, которые, по мнению представителей государств, принимавших участие в судебных разбирательствах, определяют и регламентируют процедурную (ст. 292 Конвенции) и материально-правовую (ст. 73 Конвенции) основы для рассмотрения подобных дел [4, с. 21—44].

Следует отметить, что в существующем перечне рассмотренных Трибуналом дел преобладающее большинство составляют дела по освобождению судов, задержанных за нарушения порядка использования исключительной экономической зоны прибрежного государства, хотя компетенция Трибунала позволяет рассматривать не только данную категорию дел.

Указанные две статьи Конвенции 1982 года предусматривают следующее:

Статья 73. Обеспечение выполнения законов и правил прибрежного государства

Прибрежное государство в осуществлении своих суверенных прав на разведку, эксплуатацию, сохранение живых ресурсов и управление ими в исключительной экономической зоне может принимать такие меры, включая досмотр, инспекцию, арест и судебное разбирательство, которые могут быть необходимы для обеспечения соблюдения законов и правил, принятых им в соответствии с настоящей Конвенцией.

Арестованное судно и его экипаж освобождаются незамедлительно после предоставления разумного залога или другого обеспечения.

Наказания, налагаемые прибрежным государством за нарушение законов и правил рыболовства в исключительной экономической зоне, не могут включать тюремное заключение, при отсутствии соглашения заинтересованных государств об обратном, или любую другую форму личного наказания.

В случае ареста или задержания иностранного судна прибрежное государство незамедлительно уведомляет государство флага через соответствующие каналы о принятых мерах и о любом последовавшем наказании.

Статья 292. Незамедлительное освобождение судна и экипажа

В случае, когда власти государства-участника задерживают судно, плавающее под флагом другого государства-участника, и утверждается, что задерживающее государство не соблюдает положения настоящей Конвенции о незамедлительном освобождении судна или его экипажа после предоставления разумного залога или иного финансового обеспечения, вопрос об освобождении может быть передан любому суду или арбитражу по соглашению сторон или, если в течение десяти дней со времени задержания такое соглашение не будет достигнуто, суду или арбитражу, признанному задерживающим государством согласно статье 287, или Международному трибуналу по морскому праву, если стороны не договорятся об ином.

Заявление об освобождении может быть сделано только государством флага судна или от его имени.

Суд или арбитраж незамедлительно рассматривает заявление об освобождении и занимается только вопросом об освобождении без ущерба для рассмотрения любого дела по существу в отношении такого судна, его владельца или экипажа в надлежащем национальном органе. Власти задерживающего государства сохраняют право освободить судно или его экипаж в любое время.

После предоставления залога или иного финансового обеспечения, определенного судом или арбитражем, власти задерживающего государства незамедлительно выполняют решение суда или арбитража об освобождении судна или его экипажа [1, с. 1—25].

Ключевые основы судебных разбирательств, которые в каждом конкретном споре находят свое практическое применение и служат одними из оснований для обращения в Трибунал либо защиты от такого обращения, могут быть представлены следующим образом:

- суверенные права в исключительной экономической зоне, контроль за которыми может привести к определенным защитным мерам воздействия со стороны прибрежного государства;
- определение разумного финансового обеспечения для освобождения судна и экипажа;
- допустимость юрисдикции Трибунала в отношении направленного для рассмотрения спора;
- право преследования и досмотра в пределах исключительной экономической зоны как части открытого моря.

Из рассмотренных нами судебных дел только два дела касались нарушения судами правил выполнения бункеровочных операций в пределах исключительной экономической зоны, это дела *m/v SAIGA (SAINT VINCENT AND GRENADINES v GUINEA)* и *m/v VIRGINIA G (PANAMA v GUINEA-BISSAU)*, в остальных рассмотренных делах (*JAPAN v RUSSIAN FEDERATION* в деле *m/v HOSHINMARU*; *PANAMA v FRANCE* в деле *m/v CAMOUCO*; *REPUBLIC OF SEYCHELLES v FRANCE* в деле *m/v MONTE CONFURCO*; *SAINT VINCENT AND THE GRENADINES v GUINEA-BISSAU* в деле *m/v JUNO TRADER*) основанием для конвоирования судов в порт прибрежного государства и их дальнейшего ареста были нарушения, связанные с ловом живых ресурсов в исключительной экономической зоне [4, с. 1—77].

Следует отметить, что правом рассмотрения спора в Трибунале могут воспользоваться только государства, ратифицировавшие Конвенцию по морскому праву. В деле судна *m/v VIRGINIA G* государство *GUINEA-BISSAU* возражало против поданного заявления государства *PANAMA* в том числе на том основании, что между судном *m/v VIRGINIA G* и государством *PANAMA* нет четкой правовой связи, что в принципе свойственно всем судам под флагом данного государства, что, по мнению представителей государства *GUINEA-BISSAU*, означало, что обращение подано не от имени правомочного государства. Рассмотрев возражения о реальной правовой связи между судном и государством флага, Трибунал сформулировал следующий вывод, в котором определил, что Трибунал, согласно Конвенции, не уполномочен устанавливать способы и методы, которыми такая связь подтверждается, достаточно наличие действующих документов, что подтверждают право плавания под флагом государства. Кроме того, Трибунал признал, что государство флага судна может реализовывать защиту в суде не только в отношении имущества (судна), имеющего правовую связь с государством, но и в отношении членов экипажа, а также иного имущества, которые имели отношение к событиям нарушения, но не имеют правовой принадлежности к государству флага [4, с. 1—44].

Из изученной судебной практики Трибунала мы можем указать несколько, на наш взгляд, важных тезисов, которые, переходя из одного разбирательства в другое, формируют определенную практику Трибунала в части применения ст. ст. 73, 292 Конвенции ООН по морскому праву:

1. Трибунал принимает во внимание место нахождения судна на момент начала преследования, акцентирует внимание на обязанностях прибрежного государства доказать факт получения судном уведомления об остановке для досмотра, о формах

начала преследования, которое в большинстве случаев начинается с воздуха, что признано Конвенцией.

2. Трибунал обосновывает возможность принятия заявления от государств не в течение 10 дней с момента задержания/ареста судна/членов экипажа, а независимо от этого времени, если стороны не достигли согласия передать спор на рассмотрение другого органа в пределах 10 дней.

3. Конвенция 1982 года не устанавливает для прибрежного государства конкретного срока для принятия решения об установлении суммы необходимого финансового обеспечения с целью освобождения судна/экипажа.

4. Трибунал допускает использование, кроме Конвенции ООН по морскому праву, иных международных нормативно-правовых актов для разрешения спора, в том числе Конвенцию о защите прав человека и основных свобод.

5. Трибунал не вмешивается в дело по существу нарушения, которое рассматривается компетентными органами прибрежного государства, поэтому в рассмотренных делах Трибунал изучал и устанавливал обстоятельства, необходимые для избрания разумной формы и размера финансового обеспечения с целью освобождения судна и экипажа. Данная сумма является гарантией покрытия ущерба, штрафов, налагаемых прибрежным государством в случае установления нарушения и вины судна в его совершении.

6. Сумма финансового обеспечения, даже если она установлена или не установлена прибрежным государством, может быть предметом рассмотрения Трибуналом по заявлению государства флага.

7. Трибунал не ограничивает себя в возможности изучения всех обстоятельств и фактов, лежащих

в основе ареста судна/экипажа, для установления разумного финансового обеспечения, исходя из критериев тяжести совершенного нарушения, стоимости судна, груза на борту, орудий лова. Например, в деле *m/v MONTE CONFURCO (REPUBLIC OF SEYCHELLES v FRANCE)* государство REPUBLIC OF SEYCHELLES обосновывало установление размера финансового обеспечения в части груза не от количества рыбы, находящейся на борту, а от фактического количества дней пребывания судна в исключительной экономической зоне государства FRANCE и, как следствие, технических возможностей судна по лову рыбы за этот период времени.

Украина является государством, ратифицировавшим Конвенцию ООН по морскому праву, которая таким образом стала частью национального законодательства нашего государства. Кроме того, в Украине действует специальный Закон «Об исключительной (морской) экономической зоне Украины», который устанавливает основы регулирования использования данной зоны [3, с. 1—12]. Указанные нормативные акты, на наш взгляд, не противоречат друг другу в своих правилах о статусе и использовании исключительной экономической зоны. Однако правилами Конвенции, закрепленными в ч. 3 ст. 73, предусмотрено, что за нарушение законов и правил рыболовства в исключительной экономической зоне невозможно тюремное наказание, вместе с тем в ч. 1 ст. 249 УК Украины за незаконное занятие рыбным промыслом, если это причинило значительный вред, установлено наказание, наряду со штрафом, в виде ограничения свободы сроком до 3 лет, что, на наш взгляд, требует гармонизации данной нормы уголовного закона с положениями Конвенции [2, с. 27].

Литература

1. Конвенция Организации Объединенных Наций по морскому праву // Верховна Рада України. — 1982. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_057.

2. Кримінальний кодекс України // Верховна Рада України. — 2001. — № 25—26. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Закон України «Про виключну (морську) економічну зону України». — 1995. — № 21. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр>.

4. List of Cases // International Tribunal for the Law of the Sea. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.itlos.org/cases/list-of-cases>.

Андрей Николаевич Чебаненко,
адвокат, заместитель председателя
Комитета уголовного права и процесса
Совета адвокатов Одесской области

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛНЕНИЯ ОПРЕДЕЛЕНИЙ СЛЕДСТВЕННОГО СУДЬИ

От автора. Данная тема была предметом выступления автора этих строк на семинаре повышения квалификации адвокатов, состоявшемся 20 октября 2018 года в конференц-зале апелляционного суда Одесской области. После этого выступления от ряда молодых коллег-адвокатов к автору поступили предложения о его публикации. Идя навстречу этому пожеланию молодых коллег и в порядке обмена опытом защиты автор полагает возможным выступить с этой статьей.

В ходе защиты подозреваемого либо представителя потерпевшего на стадии досудебного расследования по уголовному производству одним из направлений работы адвоката является использование института обжалования действий, решений либо бездействия следователя или прокурора, предусмотренного ст. 303 УПК Украины.

Практическое использование этого института состоит в составлении и подаче соответствующей жалобы следственному судье в течение 10-дневного срока.

Начало течения этого срока исчисляется с даты принятия соответствующего решения, совершения соответствующего процессуального действия, либо проявления бездействия или с даты получения копии соответствующего постановления, если принятие того или иного процессуального решения по уголовному производству предусматривает его вынесение следователем или прокурором.

По результатам рассмотрения поданной адвокатом жалобы следственный судья постановляет определение о ее удовлетворении или об отказе в удовлетворении.

Следует отметить, что большая часть определений следственного судьи апелляционному обжалованию не подлежит и в соответствии с ч. 5 ст. 532 УПК Украины вступает в законную силу с момента их провозглашения.

Если же определение следственного судьи подлежит апелляционному обжалованию, то в соответствии с ч. 2 ст. 532 УПК Украины оно вступает в законную силу, если оно не отменено, после принятия соответствующего решения суда апелляционной инстанции.

Получив через определенный промежуток времени копию полного текста вступившего в законную силу определения следственного судьи об удовлетворении поданной жалобы, определенная часть коллег, особенно молодых, как правило, вследствие недостатка практического опыта, не всегда правильно избирает способ, направленный на его исполнение.

Практика показывает, что наиболее оптимальным способом, направленным на исполнение определения следственного судьи, является обращение адвоката с письменным ходатайством к следователю либо прокурору в порядке ч. 4 ст. 46 УПК Украины (в случае защиты подозреваемого) либо в порядке ч. 4 ст. 58 УПК Украины (в случае представительства потерпевшего) об исполнении определения следственного судьи с приобщением копии этого определения.

Диспозицией ч. 1 ст. 220 УПК Украины предусмотрено, что такое ходатайство должно быть рассмотрено следователем либо прокурором в течение трехдневного срока с момента его подачи с одновременным исполнением этого определения.

В данном случае адвокату необходимо иметь в виду следующее.

В соответствии с ч. 1 ст. 533 УПК Украины вступившее в законную силу определение следственного судьи является обязательным для исполнения не только для лиц, участвующих в конкретном уголовном производстве, но и для всех иных физических либо юридических лиц, органов государственной

власти, органов местного самоуправления на всей территории Украины.

Диспозицией ч. 2 ст. 534 УПК Украины предусмотрено, что судебное решение, вступившее в законную силу, подлежит безусловному исполнению.

Итак, адвокат обратился с соответствующим ходатайством к следователю либо прокурору об исполнении вступившего в законную силу определения следственного судьи, но в течение предусмотренного законом трехдневного срока это ходатайство не рассмотрено и никакого ответа об исполнении определения следственного судьи не получено.

Отвечая на извечные вопросы о том, кто виноват и что делать, адвокату прежде всего стоит помнить о том, что в соответствии с правовой позицией Европейского суда по правам человека, изложенной, в частности, в таких решениях, как *Войтенко против Украины*, *Деркач и Палек против Украины*, *Шмалько против Украины* и других, исполнение судебного решения является важной составной частью производства по делу.

Так как вступившее в законную силу определение следственного судьи является судебным решением, подлежащим безусловному исполнению, то адвокату следует помнить о том, что в результате его неисполнения со стороны следователя либо прокурора действия этих должностных лиц образуют признаки уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 2. 382 УК Украины по квалифицирующим признакам умышленного неисполнения вступившего в законную силу определения суда, совершенного должностным лицом.

Поэтому адвокату рекомендуется обратиться с заявлением в порядке ст. 214 УПК Украины к прокурору области о внесении в ЕРДР сведений о совершенном тем или иным следователем либо прокурором уголовном правонарушении, предусмотренном ч. 2 ст. 382 УК Украины, и выдаче выписки из ЕРДР.

В соответствии с ч. 1 ст. 214 УПК Украины такое заявление должно быть рассмотрено в течение 24 часов со дня его подачи с внесением этих сведений в ЕРДР и выдачей соответствующей выписки.

Однако практика показывает, что органы прокуратуры в ответ на такое заявление направляют стандартный ответ об отсутствии оснований для внесения таких сведений в ЕРДР.

В таком случае адвокату важно не пропустить 10-дневный срок со дня получения такого ответа для того, чтобы подать жалобу в порядке п. 1 ч. 1 ст. 303 УПК Украины следственному судье о обязанности прокурора внести соответствующие сведения в ЕРДР.

Практика показывает, что в подавляющем большинстве случаев такие жалобы следственным судьями

удовлетворяются и после получения такого определения органы прокуратуры все же вносят соответствующие сведения в ЕРДР, поручая досудебное расследование определенному им следователю.

Получив выписку из ЕРДР о внесении сведений следственного судьи, если в ней не содержится сведений о следователе, которому поручено проведение досудебного расследования, адвокат должен обратиться с ходатайством в порядке ст. 220 УПК Украины к соответствующему прокурору о предоставлении таких сведений.

По получении данных о следователе, которому поручено проведение досудебного расследования, адвокат может порекомендовать клиенту обратиться к этому следователю с заявлением в порядке ст. 55 УПК Украины о привлечении в качестве потерпевшего по ч. 2 ст. 382 УК Украины с выдачей памятки о правах и обязанностях потерпевшего.

Работая одновременно по двум уголовным производствам, адвокат должен учитывать следующие факторы.

Следователям, как и адвокатам, присуще чувство корпоративной солидарности.

Поэтому следователь, проводящий досудебное расследование уголовного производства по ч. 2 ст. 382 УК Украины против такого же коллеги-следователя, может прибегать к различным процессуальным трюкам, направленным на затягивание досудебного расследования и привлечение к уголовной ответственности коллеги-следователя по ч. 2 ст. 382 УК Украины за неисполнение определения следственного судьи, которые можно проиллюстрировать примерами из собственной практики.

В частности, одним из таких процессуальных трюков является вынесение постановления об отказе в признании клиента потерпевшим и вручении ему памятки о правах и обязанностях потерпевшего.

Естественно, что мерой процессуального реагирования адвоката на это постановление является подача жалобы о его отмене в порядке п. 5 ч. 1 ст. 303 УПК Украины следственному судье.

Получив копию поданной жалобы, следователь, проводящий досудебное расследование по ч. 2 ст. 382 УК Украины, не уведомляя о подозрении по ч. 2 ст. 382 УК Украины следователя, не исполнившего определение следственного судьи, выносит постановление о прекращении уголовного производства по п. 2 ч. 1 ст. 284 УПК Украины, т. е. за отсутствием состава преступления без указания лица, в действиях которого такой состав отсутствует, после чего направляет прекращенное уголовное производство по запросу следственного судьи, рассматривающего поданную жалобу.

Поскольку в соответствии с п. 1 ч. 2 ст. 283 УПК Украины прекращение уголовного производства является одной из форм окончания досудебного расследования, то следственный судья, получив прекращенное уголовное производство, вынужден постановить определение о прекращении производства по поданной адвокатом жалобе.

Процессуально реагируя на этот трюк, адвокат, получив копию постановления о прекращении уголовного производства по ч. 2 ст. 382 УК Украины, должен в течение 10-дневного срока обратиться к следственному судье с жалобой в порядке п. 3 ч. 1 ст. 303 УПК Украины об отмене этого постановления как вынесенного преждевременно.

После вступления в законную силу определения следственного судьи об удовлетворении поданной жалобы адвокат должен вновь подать жалобу следственному судье в порядке п. 5 ч. 1 ст. 303 УПК Украины на предмет отмены постановления об отказе в признании клиента потерпевшим и вручении ему памятки о правах и обязанностях потерпевшего, приобщив к ней материалы письменного ходатайства в порядке п. 3 ч. 2 ст. 304 УПК Украины о восстановлении срока на ее подачу как пропущенного по уважительным причинам, вызванным наличием производства по жалобе на постановление о прекращении уголовного производства.

В заключение следует отметить, что процессуальные последствия всех этих действий адвоката состоят в следующем.

При участии в проведении тех или иных следственных действий на стадии досудебного расследования по основному уголовному производству, по которому клиент является подозреваемым либо потерпевшим, у адвоката возникнет полное право заявлять с занесением в протокол соответствующего следственного действия о нарушении права на защиту своего клиента, выраженного в неисполнении определения следственного судьи и о невозможности в связи с этим надлежащей защиты клиента-подозреваемого либо надлежащего представительства клиента-потерпевшего.

При выполнении требований ст. 290 УПК Украины адвокат открывает все эти материалы с внесением соответствующих записей в протокол выполнения ст. 290 УПК Украины и приобщением к нему всех этих материалов.

Это необходимо для того, чтобы в последующем ссылаться на нарушение права на защиту своего клиента-подозреваемого либо клиента-потерпевшего в ходе судебного рассмотрения дела, ходатайствуя перед судом либо о признании тех или иных доказательств недопустимыми с последующим их исключением из объема подлежащих исследованию доказательств обвинения, либо о приобщении к делу в порядке выполнения требований ч. 11 ст. 290 УПК Украины и исследовании в ходе судебного рассмотрения доказательств, ранее не исследовавшихся по причине неисполнения определения следственного судьи.

ІМЕНА

Леся Українка
(Лариса Петрівна Косач)
(1871—1913)

Українська письменниця, перекладачка, культурна діячка, одна з найвидатніших жінок України.

Скрізь плач, і стогін, і ридання

Несмілі поклики, слабі,
На долю марні нарікання
І чола, схилені в журбі.
Над давнім лихом України
Жалкуєм-тужим в кожний час,
З плачем ждемо тії години,
Коли спадуть кайдани з нас.
Ті сльози розстроюють рани,
Загоїтись їм не дадуть.
Заржавіють від сліз кайдани,
Самі ж ніколи не спадуть!
Нащо даремнії скорботи?
Назад нема нам воріття!
Берімось краще до роботи,
Змагаймось за нове життя!

Татьяна Викторовна Кононенко,
адвокат, специалист по международному праву,
партнер ООО «Украинский правозащитный союз»

КАК ЗАЯВИТЬ ОТЦУ О ПРАВАХ НА РЕБЕНКА? ТАКТИКА ЗАЩИТЫ ПРАВ ОТЦА

Родители имеют безусловное право на воспитание, общение с ребенком. Каждый мужчина имеет право на отцовство. Отцовство является основанием для возникновения обязанностей и прав. В нашем обществе принято считать, что в сравнении с отцом мать имеет больший объем прав, связанных с их ребенком. Такое мнение подкрепляется правоприменительной практикой, которая в большинстве судебных споров склоняется в пользу матери. При рассмотрении практики международного права стоит отметить, что отец и мать имеют равные права при рассмотрении судебных споров. В чем же разница судебных решений государства Украина и решений Европейского суда по правам человека?

Как разобраться в таких делах судьям и как заявить отцу о своих правах на ребенка?

Чтобы ответить на эти вопросы рассмотрим нормы украинского законодательства и нормы международного права.

Главным принципом семейного права в Украине является равенство в построении семейных отношений согласно ст. 51 Конституции Украины, в который указано, что каждый из супругов имеет равные права и обязанности в браке и семье.

Ниже приведен перечень **основных прав отца** согласно ст. ст. 145, 146, 148, 151, 153, 154, 157, 160, 166, 202, 203, 204, 206 Семейного кодекса Украины, ст. 1223, 1224, 1241, 1261 Гражданского кодекса Украины, согласно которым:

1) отец имеет право принимать участие в определении имени и фамилии ребенка путем предоставления или непредоставления соответствующего согласия, в частности:

— имя ребенка определяется по согласию родителей;

— фамилия ребенка определяется по фамилии родителей, если у родителей разные фамилии — она определяется по их согласию (фамилия одного из родителей или двойная фамилия);

— в случае изменения фамилии одного из родителей фамилия ребенка может быть изменена по согласию обоих родителей (а также по согласию самого ребенка, если ему исполнилось 7 лет);

2) отец наравне с матерью имеет преимущественное право перед другими лицами на личное воспитание ребенка;

3) отец наравне с матерью имеет право выбирать формы и методы воспитания, кроме тех, которые противоречат закону или моральным принципам общества;

4) отец имеет право на беспрепятственное общение с ребенком, кроме случаев, когда такое право ограничено законом (например, в случае принятия судом решения о лишении отца родительских прав или об ограничении отца в праве общения с ребенком);

5) родитель, проживающий отдельно от ребенка, также имеет право на личное общение с ним, при этом мать не имеет права препятствовать отцу общаться с ребенком и участвовать в его воспитании, если такое общение не препятствует нормальному развитию ребенка;

6) отец имеет право на самозащиту своего ребенка, а также на обращение в суд, органы государственной власти, органы местного самоуправления и общественные организации за защитой прав и интересов ребенка как его законный представитель без специальных на то полномочий;

7) отец имеет право совместно с матерью решать вопросы воспитания ребенка;

8) отец участвует в определении места жительства ребенка путем предоставления или непредоставления соответствующего согласия, в частности:

— место проживания ребенка, которому не исполнилось 10 лет, определяется по согласию родителей, а ребенка, достигшего 10 лет, — по общему согласию родителей и самого ребенка;

— если родители проживают отдельно, место жительства ребенка, которому исполнилось 14 лет, определяется самим ребенком;

9) отец, который является нетрудоспособным и нуждается в материальной помощи, имеет право на содержание (получение алиментов) от совершеннолетнего ребенка;

10) отец имеет право на получение от совершеннолетнего ребенка дополнительных средств,

необходимых в связи с тяжелой болезнью, инвалидностью или немощностью;

11) в исключительных случаях отец, который является тяжело больным или инвалидом, а его несовершеннолетний ребенок имеет достаточный доход (заработок), по решению суда имеет право получить одновременно или в течение определенного срока средства на покрытие расходов, связанных с лечением и уходом за ним;

12) отец является наследником своего ребенка и в случае его смерти имеет право получить наследство при осуществлении наследования по закону (то есть в условиях, когда имущество не наследуется по завещанию), а нетрудоспособный родитель имеет право на половину доли, которая причиталась бы ему при наследовании по закону, даже при наличии завещания, в котором он не указан как наследник.

Относительно защиты прав отца на ребенка применяются следующие положения законодательства Украины.

Семейный кодекс Украины закрепляет такие положения:

— **ст. 7 СК Украины:** «женщина и мужчина имеют равные права и обязанности в семейных отношениях, браке и семье. Ребенок должен быть обеспечен возможностью совершения его прав, установленных Конституцией Украины, Конвенцией о правах ребенка, иными международными договорами Украины, согласие на обязательность которых предоставлено Верховной Радой Украины. Регулирование семейных отношений может совершаться с максимально возможным учетом интересов ребенка, нетрудоспособных членов семьи. Семейные отношения регулируются на основах справедливости, добросовестности и разумности, соответственно моральным основам общества»;

— **ст. 153 СК Украины** устанавливает «право родителей и ребенка на общение, которое должно совершаться беспрепятственно»;

— **ст. 141 СК Украины:** «мать, отец имеют равные права и обязанности относительно ребенка независимо от того, пребывают ли они в браке между собой. Расторжение брака, проживание их отдельно не влияет на объем их прав и не освобождает от обязанностей относительно ребенка»;

— **ст. 150 СК Украины** «родители обязаны воспитывать ребенка в духе уважения к правам и свободам иных людей, любви к своей семье, своему народу, своей Родине. Родители обязаны заботиться о здоровье ребенка, его физическом, духовном и моральном развитии. Родители обязаны обеспечить получение ребенком полного общего среднего образования, готовить к самостоятельной жизни»;

— **ст. 157 СК Украины:** «тот из родителей, кто проживает отдельно от ребенка, обязан принимать участие в его воспитании и имеет право на личное общение с ним. Тот из родителей, с которым проживает ребенок, не имеет права препятствовать тому из родителей, кто проживает отдельно, общаться с ребенком и принимать участие в его воспитании, если такое общение не препятствует нормальному развитию ребенка»;

— **ч. 1 и ч. 2 ст. 155 СК Украины:** «совершение родителями своих прав и исполнение обязанностей должны основываться на уважении к правам ребенка и его человеческом достоинстве. Родительские права не могут совершаться вопреки интересам ребенка».

Согласно **Закону Украины «Об охране детства»:**

— **ст. 11 Закона:** «каждый ребенок имеет право на проживание в семье вместе с родителями или в семье одного из них и на заботу родителей. Отец и мать имеют равные права и обязанности в отношении своих детей. Предметом основной заботы и основной обязанностью родителей является обеспечение интересов своего ребенка»;

— **ст. 12 Закона:** «воспитание в семье является первоосновой развития личности ребенка. На каждого из родителей возлагается одинаковая ответственность за воспитание, обучение и развитие ребенка. Родители или лица, их заменяющие, имеют право и обязаны воспитывать ребенка, заботиться о его здоровье, физическом, духовном и нравственном развитии, обучении, создавать надлежащие условия для развития его природных способностей, уважать достоинство ребенка, готовить его к самостоятельной жизни и труда»;

— **ст. 15 Закона:** «ребенок, который проживает отдельно от родителей или одного из них, имеет право на поддержание с ними регулярных личных отношений и прямых контактов. Родители, проживающие отдельно от ребенка, обязаны принимать участие в его воспитании и имеют право общаться с ним, если судом признано, что такое общение не будет препятствовать нормальному воспитанию ребенка. В случае, если родители не могут прийти к согласию относительно участия одного из родителей, который проживает отдельно, в воспитании ребенка, порядок такого участия определяется органами опеки и попечительства с участием родителей исходя из интересов ребенка. Решения органов опеки и попечительства по этим вопросам могут быть обжалованы в суд в порядке, установленном законом»;

— **ст. 16 Закона:** «ребенок, родители которого проживают в разных странах, имеет право на регулярные личные отношения и прямые контакты с обоими родителями. Родители, иные члены семьи и родственники, в частности те, которые проживают

в разных странах, не должны препятствовать один другому реализовывать право ребенка на контакт с ними, обязаны гарантировать возврат ребенка к месту его постоянного проживания после реализации ими права на контакт, не допускать неправомерного изменения его места проживания».

Также при защите прав отца применяются следующие международные нормы права.

Декларация прав ребенка ООН от 20.11.1959 года закрепляет следующие принципы:

— **Принцип 2.** «Ребенку законом и другими средствами должна быть обеспечена специальная защита и предоставлены возможности и благоприятные условия, которые позволяли бы ему развиваться физически, умственно, нравственно, духовно и в социальном отношении здоровым и нормальным путем и в условиях свободы и достоинства. **При издании с этой целью законов главным соображением должно быть наилучшее обеспечение интересов ребенка.**»

— **Принцип 6.** «Ребенок для полного и гармоничного развития его личности нуждается в любви и понимании. Он должен, когда это возможно, расти на попечении и под ответственностью своих родителей и во всяком случае в атмосфере любви и моральной и материальной обеспеченности; малолетний ребенок не должен, кроме тех случаев, когда имеются исключительные обстоятельства, быть разлучаем со своей матерью. На обществе и на органах публичной власти должна лежать обязанность осуществлять особую заботу о детях, не имеющих семьи, и о детях, не имеющих достаточных средств к существованию. Желательно, чтобы многодетным семьям предоставлялись государственные или иные пособия на содержание детей».

Конвенция о правах ребенка от 20.11.1989 г. (ратифицирована Украиной 27.02.1991 г., дата вступления в силу для Украины 27.09.1991 г.) закрепляет следующие положения:

— **ч. 1. ст. 3 Конвенции:** «во всех действиях относительно детей, независимо от того, совершаются они государственными или частными учреждениями, которые занимаются вопросами социального обеспечения, судами, административными или законодательными органами, первоочередное внимание уделяется **наилучшему обеспечению интересов ребенка**»;

— **ч. 2 ст. 6 Конвенции:** «государства-участники обеспечивают в максимально возможной мере выживание и здоровое развитие ребенка»;

— **ст. 9 Конвенции:** «государства-участники обеспечивают, чтобы ребенок не разлучался со своими родителями вопреки их желанию, за исключением случаев, когда компетентные органы, согласно судебному решению, определяют в соответствии

с применимым законом и процедурами, что такое разлучение необходимо в наилучших интересах ребенка. Такое определение может оказаться необходимым в том или ином конкретном случае, например, когда родители жестоко обращаются с ребенком или не заботятся о нем или когда родители проживают *раздельно и необходимо принять решение относительно места проживания ребенка. В ходе любого разбирательства в соответствии с пунктом 1 настоящей статьи всем заинтересованным сторонам предоставляется возможность участвовать в разбирательстве и излагать свои точки зрения. Государства-участники уважают право ребенка, который разлучается с одним или обоими родителями, поддерживать на регулярной основе личные отношения и прямые контакты с обоими родителями, за исключением случая, когда это противоречит наилучшим интересам ребенка.*»

Статьей 17 Закона Украины «Об исполнении решений и применении практики Европейского суда по правам человека» определено, что суды применяют при рассмотрении дел Конвенцию о защите прав человека и основоположных свобод и практику Суда как источник права.

Существенным и переломным моментом в практике судов Украины стало принятое Решение Европейского суда по правам человека «М. С. против Украины от 11.07.2017 года». Суд установил, что *при определении лучших интересов ребенка в конкретном деле необходимо принять во внимание два соображения: во-первых, в лучших интересах ребенка состоит поддержание связей с семьей, кроме тех случаев, когда семья оказывается явственно неподходящей или не функционирующей; и во-вторых, в лучших интересах ребенка состоит его развитие в безопасном и надежном окружении, которое действительно функционирует.* Национальные суды Украины, в особенности суды первой инстанции, не уделяют надлежащего внимания вопросам безопасности ребенка, его среды воспитания, травм ребенка, не проверяют все доказательства по делу, какие меры принимали органы опеки и попечительства к данной семье, чтобы оценить действительное положение отца и матери. Отдельным пунктом заслуживает внимания мнение по данному делу *судьи Ранцони*, который заявил, что национальные органы власти обладают высокой степенью усмотрения при принятии решения о правах опеки. Он выявил особенность в решении суда первой инстанции, что данный суд применил Декларацию прав ребенка ООН от 1959 года и постановил, что факты не раскрывали каких-либо значительных обстоятельств, которые могли бы оправдать отделение ребенка от матери. Он очень четко заметил, что национальные суды разработали

методологию, основанную на принципе, который повлек за собой презумпцию в пользу матери в делах об опеке над ребенком, что может быть нарушено только при существовании исключительных обстоятельств. В отсутствие исключительных обстоятельств суды отказались от полной оценки всех других неисключительных обстоятельств, которые могли быть важными для решения. Презумпция в пользу матери в делах об опеке над ребенком не поддерживается ни событиями на уровне ООН после принятия Декларации ООН, ни прецедентным правом Суда, и она не соответствует позиции Совета Европы и большинства государств-участников.

Европейский суд подчеркивает **важность интересов ребенка, его лучшие интересы должны быть на первом месте**: дело Neulinger and Shuruk v. Latvia от 06.07.2010 года, X v. Latvia от 2013 года, Sahin vs Germany, Sommerfeld v. Germany от 08.07.2003 года, Zaunegger v. Germany от 03.12.2009 года, Mamchur vs Ukraine от 16.07.2015 года, M.L. v. the United Kingdom от 20.03.2001 года.

С учетом проведенного мною анализа национальной судебной практики и практики Европейского суда по правам человека можно сделать вывод о том, что наибольшее значение в делах по защите прав отца на ребенка, а также об определении места жительства ребенка будет всеобщее изучение материалов дела и семейной ситуации в каждом конкретном деле.

Для успешной тактики защиты права отца будут следующие действия:

1) наличие и сбор доказательств со стороны отца, подтверждающих его личность, работу и доход, место жительства, наличие недвижимого имущества в собственности или во владении, отсутствие

судимости и вредных привычек, справки о состоянии здоровья, иные доказательства, подтверждающие, что отец является положительным и может нести ответственность за ребенка и принимать участие в его воспитании в наилучших интересах ребенка;

2) обращение в орган опеки и попечительства с целью получения вывода органа опеки и попечительства для возможности отца принимать участие в воспитании ребенка, возможности видеться с ребенком;

3) подача искового заявления отца к матери по устранению препятствий относительно участия и свободного общения ребенка с отцом, который проживает от ребенка отдельно, определению времени и места встреч отца с ребенком, а также родственников, неограниченного общения отца с ребенком посредством телефонной, электронной связи;

4) обращение отца к матери по поводу возвращения ребенка в страну, из которой ребенок был незаконно не возвращен в соответствии с Гаагской конвенцией о гражданско-правовых аспектах международного похищения детей 1980 года;

5) подписание нотариального договора между родителями о возможности участия матери и отца в воспитании ребенка;

6) досудебное урегулирование спора между родителями по отношению к ребенку имеет место быть в том случае, когда отец и мать готовы к данному разрешению дела, когда они слышат друг друга и видят наилучшие интересы ребенка превыше своих, как это отражено в ключевой фразе матери Джоанны в фильме «Крамер против Крамера»: «У него уже есть дом».

Андрій Володимирович Сітніков,
*адвокат, заступник голови Ради адвокатів
Хмельницької області*

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ПО АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ У СПОРАХ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ІНСПЕКЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ДЗЕРКАЛО СИСТЕМНОЇ КРИЗИ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ СУБ'ЄКТА ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Матеріали офіційного сайту Державної архітектурно-будівельної інспекції України (<https://dabi.gov.ua/>) стверджують про наближення сфери будівництва до європейських стандартів, подолання корупції та збільшення прозорості роботи органів ДАБІ. Однак повсякденна діяльність адвокатів, що представляють інтереси суб'єктів містобудівної діяльності у спорах з органами ДАБІ, свідчить про інше.

Аналіз практики нового Верховного Суду по адміністративних справах у спорах з органами ДАБІ дає автору підстави стверджувати про наявність системної кризи правових позицій представників ДАБІ в адміністративних справах, що проявляється у небажанні враховувати усталену судову практику, утриматися від винесення завідомо незаконних, а інколи просто абсурдних постанов. Така «політика» призводить до перевантаження судової системи, затягування будівельних проєктів, врешті-решт, покладання на органи ДАБІ судових витрат. Зрозуміло, що це також суттєво впливає на інвестиційну привабливість держави, створює підґрунтя для корупційних схем. З іншого боку, така ситуація створює широке поле для адвокатської майстерності по захисту законних інтересів суб'єктів містобудівної діяльності.

Розглянемо спочатку зміст нормативно-правових документів, що регулюють діяльність органів ДАБІ у цьому напрямку.

Організація юридичної роботи органів ДАБІ унормована Положенням про організацію ведення претензійно-позовної роботи у Державній архітектурно-будівельній інспекції України та її територіальних органах — структурних підрозділах, затвердженим Наказом ДАБІ від 17 листопада 2014 року № 441, із змінами і доповненнями, внесеними Наказом від 3 листопада 2015 року № 1171 (надалі — Положення

№ 441). Дане Положення № 441 регулює юридичну діяльність органів ДАБІ та її територіальних органів — структурних підрозділів як суб'єктів владних повноважень та у всіх інших спорах. Відповідно до пункту 1.4 встановлено, що «недотримання встановленого порядку ведення претензійно-позовної роботи є порушенням трудової дисципліни та підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності згідно з чинним законодавством України».

Пунктом 2.27 Положення № 441 врегульовані питання визнання позовів та оскарження судових рішень. «Рішення щодо відмови від позову Держархбудінспекції/ТСП чи визнання позову до Держархбудінспекції/ТСП, недоцільності оскарження рішень суду першої та апеляційної інстанцій, а також відкликання вже поданих апеляційних та касаційних скарг, заяв до Верховного Суду України про перегляд рішення суду касаційної інстанції, заяв про перегляд рішень судів за нововиявленими обставинами приймається головою Держархбудінспекції за результатами розгляду службової записки директора Департаменту з врахуванням пропозицій заступника директора Департаменту — начальника відділу представництва інтересів у судах та керівника ТСП (у разі необхідності)».

Наведені два пункти Положення № 441 дають підставу припустити, що юрист будь-якого органу ДАБІ, отримавши позов про оскарження незаконних дій посадових осіб ДАБІ при здійсненні ними своїх владних повноважень, із посиланням на усталену судову практику, не буде звертатися до голови Держархбудінспекції, а тихенько напише відзив, заперечення, потім апеляційну та касаційну скаргу, які будуть завідомо програні у «судових баталіях».

Розділ 5 Положення № 441 вимагає від Департаменту нормативно-правового забезпечення проводити аналіз претензійної та правової роботи та вносити пропозиції щодо її удосконалення. Натомість аналіз судової практики адміністративних судів у справах з органами ДАБІ свідчить **про вперте ігнорування представниками ДАБІ усталеної судової практики.**

Найяскравіший приклад цього — відверте нехтування ДАБІ правової позиції Верховного Суду України, висловленої ще **2 червня 2015 року** при розгляді справи № 816/6496/13а (ЄРСР 46301571): «У разі використання Інспекцією свого права на відмову у реєстрації декларації та повернення її для виправлення виявлених недоліків, така декларація не може вважатися поданою та бути підставою для притягнення до відповідальності» — **«справа незаконного покладення відповідальності по повернутих деклараціях».** Вищий адміністративний суд в подальшому, при розгляді аналогічних справ, у постановових від 16 червня 2015 року провадження № К/800/5801/15 та від 5 листопада 2015 року провадження № К/800/34207/15 формує усталену практику щодо неможливості проводити позапланові перевірки та притягати суб'єктів містобудівної діяльності до відповідальності у разі відмови в реєстрації декларації або видачі сертифіката.

Новий склад Верховного Суду у Постанові від 23 січня 2018 року у справі № К/9901/2526/18 808/4380/14 залишив без задоволення касаційну скаргу ДАБІ в аналогічній справі. Тим не менш органи ДАБІ продовжують практику незаконних перевірок та винесення незаконних постанов, про що свідчать рішення судів першої та апеляційної інстанцій.

Достатньо розповсюдженою підставою відмов органами ДАБІ щодо реєстрації декларацій про готовність об'єктів до експлуатації та відмов у видачі сертифіката є «внесення недостовірних відомостей» і, як наслідок, віднесення об'єкта до самочинного будівництва. У багатьох випадках така підстава виглядає просто абсурдною, однак доведення цього потребує довгої судової тяганини.

Яскравим прикладом цього є справа № 823/1231/16 провадження К/9901/9983/18, крапку в якому поставив Верховний Суд у Постанові від

17 липня 2018 року — **«справа штрафу за технічну помилку».** Суб'єкт містобудівної діяльності був оштрафований за те, що у поданій ним декларації про початок виконання будівельних робіт невірно були зазначені реквізити кваліфікаційного сертифіката особи, що здійснювала технічний нагляд, що насправді є суто технічною помилкою. При цьому не ставилася під сумнів наявність такої особи, наявність у неї чинного кваліфікаційного сертифіката та наявність договору про здійснення технічного нагляду.

На думку автора, відповідальність, покладена на суб'єктів містобудівної діяльності відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» № 208/94-ВР за наведення недостовірних даних у повідомленні про

початок виконання будівельних робіт, декларації про готовність об'єкта до експлуатації чи в акті готовності об'єкта до експлуатації, має бути застосована при свідомій спробі введення в оману державних органів щодо наявності речового права на земельну ділянку, отриманих від місцевих органів містобудівних умов і обмежень забудови земельної ділянки, розроблення проектної документації на об'єкт, тобто тих чинників що впливають на подальшу безпеку будівництва та визначають об'єкт як самочинне будівництво.

Наступний приклад хибних правових позицій органів ДАБІ висвітлює **«справа про застосування відповідальності не на суб'єкта містобудівної діяльності».** Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 26 червня 2018 року ухвалив Постанову у справі № 804/2417/16 провадження № К/9901/36744/18, в якій зазначив:

«На підставі системного аналізу наведених правових норм Суд дійшов висновку, що державний архітектурно-будівельний контроль здійснюється щодо суб'єктів містобудування, якими, зокрема, є замовники. Після проведення перевірки контролюючий орган, у разі виявлення порушень вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, крім акта перевірки, складає протокол разом з приписом. Один примірник припису надає суб'єкту містобудування, щодо якого здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль. Виконання цього припису покладається на суб'єкта містобудування.

Аналогічна правова позиція міститься в Постанові Верховного Суду від 13 лютого 2018 року по справі № 464/2858/17.

Враховуючи зазначене, Суд погоджується з висновком суду першої інстанції про те, що ТОВ не є суб'єктом містобудування, в розумінні частини 6 статті 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», оскільки не є замовником будівництва, а лише орендує приміщення.

Прикладом недостатньої компетентності представників ДАБІ або їх свідомого нехтування будівельними нормами є «**справа про відповідальність за проведення поточного ремонту**».

Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 464/2254/17, адміністративне провадження № К/9901/51225/18, була проголошена 26 червня 2018 року.

У Постанові Суд зазначив: зі змісту наведених положень Переліку № 150 (Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства «Про затвердження Примірною переліку послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій та послуг з ремонту приміщень, будинків, споруд» від 10 серпня 2004 року № 150) убачається, що поняття «капітальний ремонт» і «поточний ремонт» збігаються за назвою виконуваних робіт, проте при капітальному ремонті експлуатація будівлі за цільовим призначенням призупиняється, а при поточному ремонті ні.

Даний висновок узгоджується з правовою позицією Верховного Суду України, що міститься у постанові від 27 лютого 2012 року у справі № 21-419а11. Як встановлено судами попередніх інстанцій та підтверджено матеріалами справи, ЛКП _ проведено роботи з облаштування фундаментів під обладнання, яке не є мобільним та потребує опори, а також здійснено ремонтні роботи з підтримання належного стану приміщення та можливості його подальшого використання відповідно до статутної мети та предмета діяльності позивача у справі.

З огляду на це, колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, виконані ЛКП _ роботи відносяться до поточного ремонту та не потребують отримання дозволу від контролюючих органів, відтак Постанова № _ про накладення штрафу на ЛКП за правопорушення у сфері містобудівної діяльності винесена безпідставно та підлягає скасуванню.

Прикладом неправомірного використання владних повноважень є «**справа про три приписи за недопуск на перевірку**».

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у Постанові від 24 вересня

2018 року, справа № 489/3898/15-а, адміністративне провадження № К/9901/13672/18, висловив таку правову позицію:

«...зі встановлених у цій справі обставин вбачається, що відповідач, у зв'язку з недопущенням його до проведення перевірки, видав припис про зобов'язання допустити перевіряючих до перевірки, а у зв'язку з його невиконанням — ще два аналогічні приписи, у яких вказано нові терміни виконання допуску до перевірки».

Таким чином, предметом спору у цій справі, фактично, є санкції за недопущення до проведення перевірки.

Суд дійшов висновку, що відповідач у спірних правовідносинах діяв не у порядку, встановленому законом...

...у разі недопущення посадових осіб інспекції для проведення перевірки необхідно скласти акт про недопущення посадових осіб інспекції державного архітектурно-будівельного контролю на об'єкти будівництва, підприємства будівельної галузі для виконання покладених на них функцій.

Відповідальність за вказане порушення передбачена п. 2 ч. 6 ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», а не ч. 1 ст. 188-42 КУпАП.

Натомість шляхом складання припису про усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил не можливо усунути стверджуване відповідачем порушення, яке полягає у недопущенні перевіряючих до проведення перевірки, оскільки таке недопущення вже відбулось і зобов'язання у подальшому допустити перевіряючих не усуне факту порушення.

Отже, відповідач не зафіксував у встановленому законом порядку стверджуване ним порушення, діяв не у порядку, встановленому законом, внаслідок чого безпідставно застосував санкції до позивача.

На думку автора, адвокат, що працює у даній сфері має застосовувати цікаву правову позицію, яка висловлена Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 4 липня 2018 року при розгляді справи № 554/8322/16-а провадження №К/9901/43299/18 (**справа про відповідальність за належне виконання зобов'язань у сфері господарювання**). У вказаній справі суд розглядає правопорушення у сфері містобудівної діяльності як порушення господарських зобов'язань.

У постанові Суд зазначив:

«Штраф за правопорушення у сфері містобудівної діяльності є адміністративно-господарською санкцією, видом господарсько-правової відповідальності.

Відповідно до ст. 218 Господарського кодексу України підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання.

Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення...

Позивач стверджує, що в його діях відсутній склад правопорушення у сфері містобудівної діяльності, що виключає можливість притягнення його до відповідальності. Оскільки проектна документація розроблена сертифікованою організацією відповідно до вихідних даних на проектування, категорія складності об'єкта була визначена відповідно до інформації експлуатуючої організації, у позивача не було підстав сумніватися у відповідності проектної документації вимогам державних стандартів, норм і правил.

Постановою окружного адміністративного суду встановлено вину проектної організації щодо визначення невірної категорії складності об'єкта, за що її притягнуто до відповідальності.

Ця обставина свідчить про те, що замовник не знав і не міг знати про категорію складності об'єкта, діяв виходячи з того, що будівництво належить до III категорії, а тому, розпочинаючи будівництво на підставі декларації (без дозволу), не усвідомлював, що вчиняє порушення правил, що регулюють будівельну діяльність.

Відтак Суд вважає, що позивач вжив усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення...»

Таким чином Верховний Суд підтвердив, що добросовісна поведінка суб'єкта містобудівної діяльності є підставою для уникнення адміністративно-господарських санкцій.

Вищенаведені справи, окрім останньої, є справами з усталеної практики всіх адміністративних судів, однак поки що не можуть вважатися типовими або зразковими у розумінні вимог ст. 4 КАС України.

Адвокати при оскарженні неправомірних дій органів ДАБІ мають можливість посилатися на відповідні правові позиції та вимагати від суду дотримання ч. 5 ст. 242 КАС України щодо їх врахування.

Аналізу та обговоренню з колегами практики спорів із ДАБІ присвячена сторінка автора «Судові спори з ДАБІ» у FB (https://www.facebook.com/ukradvok/?modal=admin_todo_tour).

ОБ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

- *Кто в деле, тот и в ответе.*
- *Кому поручают, тот и отвечает.*
 - *Хорошо жить в погоне, да ответ велик.*
 - *Первый в совете – первый в ответе.*
 - *Чего недосмотрим, за то и ответим.*
 - *Печать-то печать, а кто будет отвечать?*
 - *Рука согрешит, а голова в ответе.*

**«Самоупоение смешно окружающим.
Не менее смешна и опасна самореклама».**

Семен Ария, адвокат
(из книги «Жизнь адвоката»)

Ганна Георгіївна Душкова,
стажер адвоката М. З. Чудновського

УМОВИ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

У зв'язку з інтеграційними та глобалізаційними процесами все більша кількість громадян стає суб'єктами цивільних й інших правовідносин, що виникають за межами однієї держави: це, наприклад, зростання кількості інтернаціональних шлюбів, працевлаштування за кордоном, укладання різноманітних приватноправових угод тощо. Ці правовідносини, у разі виникнення певних неузгодженостей або спорів між їхніми суб'єктами, потребують свого розв'язання у судових або арбітражних органах і часто — в іноземних юрисдикціях.

Тому актуальним є розповсюдження співробітництва держав у справі надання взаємної правової допомоги у сфері міжнародного цивільного процесу, що в сучасних умовах багато у чому сприяє збереженню господарських зв'язків, розширенню усіх напрямків зовнішньоекономічного співробітництва між підприємствами різних держав, а також належному та своєчасному захисту порушених або оспорюваних прав і свобод фізичних та юридичних осіб. Важливою складовою правової взаємодії в цьому аспекті є визнання та виконання іноземних судових рішень по цивільних справах.

Тому дослідження правових підстав цього інституту та питань і можливостей його реалізації в різних державах й досі викликає теоретичний та практичний інтерес. У даній статті ми зупинимось на розгляді умов визнання та виконання іноземних судових рішень у Федеративній Республіці Німеччина (далі — ФРН) — одній з найрозвинутіших держав Європейського Союзу. Наш інтерес саме до ФРН обумовлено, поряд з іншим, тим фактом, що вона давно зробила досить великий крок уперед (у порівнянні з Україною) у питаннях міжнародно-правового та внутрішнього національного регулювання інституту визнання та виконання іноземних судових рішень.

Міжнародне право не передбачає обов'язку будь-якої держави визнавати та виконувати на своїй території судові рішення інших країн. Таким чином, держава, що в цілому відмовляється визнавати та виконувати на своїй території рішення іноземних судів, не діє всупереч міжнародному праву. Обов'язок щодо визнання та виконання іноземних судових рішень постає лише в тому випадку, коли держава в силу міжнародних угод добровільно взяла на себе такі обов'язки.

Перш за все потрібно зазначити, що у світовій практиці питання щодо виконання іноземних судових рішень регулюються нормами міжнародних угод (багатосторонніх, регіональних, двосторонніх), внутрішнього національного законодавства держав, а також на основі принципу взаємності.

У ФРН правовий інститут визнання та виконання іноземних судових рішень являє собою триступеневу систему. В першу чергу, питання визнання та виконання іноземних судових рішень регулюється національним «автономним» законодавством, яке знаходить своє відображення у положеннях Цивільного процесуального кодексу ФРН. Наступну сходинку складає ціла система міжнародних договорів, які у своїй більшості передбачають більш спрощені процедури визнання та виконання судових рішень на території ФРН (більшість таких договорів підписано з економічно розвинутими країнами: США, Канадою тощо). Останній ланцюг системи складають норми права Європейського Союзу, які визначають спеціальну для ЄС систему взаємного визнання та виконання судових рішень членів Союзу.

Безпосереднє національне «автономне» регулювання питань визнання та виконання іноземних судових рішень на території Німеччини здійснюється Цивільним процесуальним кодексом ФРН (далі — ЦПК ФРН), а саме параграфами 328, 722, 723.

Основною умовою задля визнання та виконання іноземного судового рішення на території ФРН є дотримання **принципу взаємності**, який однозначно презюмується. Це означає, що на території Німеччини може бути визнано та виконано рішення будь-якої іноземної держави, якщо тільки не буде помічено та доведено, що рішення німецьких судів не визнаються та не виконуються за принципом взаємності або ставиться більше перешкод для їх визнання та виконання у відповідному іноземному суді.

Взагалі німецьке законодавство визнається у світі таким, що сприяє та в цілому заохочує виконання іноземних судових рішень на своїй території. При цьому законодавство Німеччини не вимагає наявності міжнародних договорів про двостороннє виконання рішень для визнання та допуску до виконання іноземних судових рішень на своїй території, як, наприклад, вимагають більшість держав пострадянського простору, у тому числі і Україна, що в принципі, на нашу думку, є застарілою нормою та не зовсім відповідає сучасним інтернаціональним відносинам, які розвиваються.

Німецьке право проводить розмежування визнання та виконання іноземних судових рішень. Так, визнання іноземних судових рішень у німецькому законодавстві не передбачає особливої правової процедури, і рішення автоматично визнається за відсутності підстав для відмови у визнанні іноземного судового рішення (*передумови для визнання іноземних судових рішень*), перелік яких передбачено у параграфі 328 ЦПК ФРН, а саме:

1. **Набрання рішенням законної сили.** Не прописаною, але прийнятою (за німецькою судовою практикою) умовою для визнання рішення іноземного суду є його чинність та набрання законної сили. Недійсні або такі, що не вступили в силу за законодавством країни прийняття, рішення не визнаються Німеччиною та не можуть бути предметом визнання.

2. **Дотримання виключної підсудності.** Так, відповідно до п. 1 параграфа 328 ЦПК ФРН рішення іноземного суду не може бути визнане, якщо відповідна справа згідно з німецькими законами непідсудна судам держави, судом якої є відповідний іноземний суд. Тобто рішення вважається прийнятим відповідним іноземним судом, якщо згідно з німецьким законодавством воно не підлягає вирішенню виключно німецькими судами. Так, наприклад, виключна підсудність розповсюджується на спори щодо нерухомого майна, що розташоване на території Німеччини.

3. **Належне повідомлення про розгляд справи.** Так відповідно до п. 2 параграфа 328 ЦПК ФРН, у визнанні рішення іноземного суду може бути відмовлено, якщо відповідачу був наданий в неналежному порядку або несвоєчасно документ про відкриття провадження та він не міг підготуватися належним

чином до захисту своїх прав, що є порушенням одного з основних конституційних прав громадянина.

4. **Відсутність інших процесів.** Згідно з п. 3 параграфа 328 ЦПК ФРН, у визнанні рішення іноземного суду може бути відмовлено, «якщо рішення суду несумісно з винесеним у ФРН або більш ранішим, визнаним іноземним рішенням, або якщо відповідна справа несумісна з більш ранньою справою, прийнятою у ФРН до провадження». Тобто на практиці це означає, що перешкодою у визнанні іноземного судового рішення є наявність винесеного рішення німецького суду або розпочатий процес в німецькому суді між тими ж сторонами спору з того ж самого предмета або наявність рішення іншого іноземного суду, яке було раніше прийнято у цій самій справі та підлягає визнанню німецькою юстицією.

5. **Дотримання принципу «публічного порядку»** (*«ordre public»*). Пункт 4 параграфа 328 ЦПК ФРН закріплює: «Не може бути визнано рішення іноземного суду, якщо визнання рішення призведе до результату, явно несумісному з існуючими принципами німецького права, зокрема, якщо визнання несумісно з основними правами». Однак німецьке законодавство немає чітких критеріїв «несумісності», «невідповідності». У цьому випадку допомагає добре розвинута судова практика. Так, порушення «публічного порядку» можуть бути як в галузі матеріального, так і процесуального права. У галузі процесуального права головну увагу німецькі суди приділяють дотриманню прав відповідача на правову допомогу та захист, а також незалежність судового процесу та суддів. Прикладом порушень у галузі матеріального права можуть бути судові рішення, які не допускаються у справах з точки зору «чесних звичаїв» та «здорового глузду». Також німецька юстиція не визнає рішення, що постановляють надмірно високе відшкодування збитків, які скоріш мають карний, ніж відшкодувальний характер [1].

6. **Забезпечення принципу «взаємності».** Достатнім для забезпечення принципу «взаємності», з точки зору німецького права, є той факт, що визнання та виконання німецьких судових рішень в іноземній країні не наштовхується на більші обмеження та умови, що ставляться до визнання відповідних рішень у ФРН. Головним чином звертається увага на правовий інститут та судову практику з визнання та виконання іноземних судових рішень в обох державах, чи є сам правовий інститут та практика обох держав порівняно схожими.

Тобто, як стверджує російський вчений Д. В. Конев, «для признания иностранного судебного решения на территории Германии не требуется вынесения какого-либо специального акта о признании. В силу действия принципа автоматического признания

иностранных судебных решений вопрос о допустимости признания определенного решения иностранного суда на территории государства — места признания решается в качестве преюдициального момента в каждом конкретном случае». Аналогічне положення закріплено і в європейському праві. Так згідно з п. 1 ст. 33 Регламенту Ради ЄС № 44 / 2001, «рішення, винесені в одній державі-учасниці, визнаються в інших державах-учасниках без спеціального провадження». Автоматичне визнання іноземних судових рішень передбачено також і в Луганській конвенції 1988 року, згідно з п. 1 ст. 26 якої «судебное решение, вынесенное в одном договаривающемся государстве, признается в других договаривающихся государствах, для чего не требуется какой-либо специальной процедуры».

Тобто з усього вищесказаного слідує, що визнання іноземного судового рішення вирішується як попереднє питання, що надалі значно полегшує процедуру виконання такого судового рішення.

Виконання іноземного судового рішення згідно з німецьким законодавством передбачає окрему судову процедуру. За словами Д. В. Конева, «для принудительной реализации решения иностранного суда на территории признающего государства необходимо соблюдение специальной процедуры по выдаче экзекватуры. В этой связи свойство исполнимости акт иностранного суда приобретает только в результате выдачи экзекватуры судом признающего государства».

Отже, після того, як рішення іноземного суду було визнано, воно передається до відповідного суду, який виносить судові рішення, що присуджує іноземному судовому рішенню здатність бути виконаним на території ФРН без перевірки його законності (згідно з параграфом 723 ЦПК ФРН, «рішення про приведення до виконання рішення іноземного суду виноситься без перевірки законності відповідного рішення»). Тобто таке судові рішення про присудження виконавчої спроможності лише процесуально дозволяє виконання іноземного судового рішення.

Що стосується передумов виконання іноземних судових рішень у Німеччині, то вони у своїй більшості збігаються з передумовами визнання іноземних судових рішень. Так, у параграфі 723 ЦПК ФРН передбачено, що судові рішення про допущення до виконання (присудження виконавчої спроможності) на території Німеччини не може бути прийнято, якщо згідно з параграфом 328 ЦПК ФРН визнання цього рішення не допускається (не виконані передумови визнання). Однак німецьке законодавство передбачає і спеціальні передумови щодо допущення до виконання іноземного судового рішення, зокрема: 1) іноземне судові рішення має відповідати умовам, які ставляться до виконавчої спроможності рішення в державі його прийняття; 2) Німеччина, як держава,

в якій має відбутись виконання за судовим рішенням, має бути уповноваженою на виконання цього рішення (наприклад, майно боржника знаходиться на її території); 3) збереження іноземним рішенням на час його визнання в Німеччині здатності бути виконаним. Якщо рішення було добровільно виконане боржником або відбулось взаємозарахування боргу тощо, таке судові рішення вже не може бути виконаним (втрачає здатність бути виконаним).

Підсумовуючи усе вищевикладене, перш за все необхідно підкреслити, що будь-яка держава, у тому числі Німеччина, визнаючи та виконуючи іноземні судові рішення, здійснює одну з основних конституційних функцій по захисту прав і свобод людини і громадянина.

По-друге, інститут визнання та виконання іноземних судових рішень у ФРН в цілому являє собою сучасний комплекс цивільно-процесуальних норм, спрямованих на розширення міжнародного співробітництва в правовій сфері. Вони являють собою чіткий, лаконічний перелік умов, які в теперішні часи глобалізованої економіки не створюють додаткових перепон та перешкод задля надання юридичної сили рішенням іноземних судів на території ФРН і, навпаки, сприяють ще більшому розвитку експорту товарів та послуг та в цілому розвитку економіки країни шляхом створення надійної системи правового захисту, на яку перш за все звертають увагу іноземні інвестори.

Що стосується нашої держави, то позитивним кроком було б запозичення Україною такої ж спрощеної системи визнання та виконання іноземних судових рішень, яка існує у ФРН.

Перший крок був зроблений 21 січня 2010 р., коли було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання питань міжнародного приватного права» № 1837-VI, яким було запроваджено принцип взаємності під час визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні.

Інакше кажучи, принцип взаємності означає, що рішення суду певної держави повинно визнаватись та виконуватись в Україні, якщо тільки не існує доказів того, що рішення українських судів не визнаються та не можуть бути виконані на території такої держави.

Більшість держав з розвинутою ринковою економікою давно вже перейняли у свої правові системи принцип взаємності, оскільки без цього принципу, насправді, важко собі уявити належний правовий захист суб'єктів господарсько-правових відносин в умовах глобалізованої економіки.

Сподіваємося ще на підписання нашою державою ряду міжнародно-правових угод (багатосторонніх, двосторонніх) задля того, щоб іноземні судові рішення могли бути визнані та виконані якісно та в прискорені строки.

В. В. Серафимов,

*адвокат, к. ю. н., доцент,
керуючий партнер Юридичної групи
«Віталій Серафимов і Партнери»,
керуючий партнер
«Китайського юридичного центру
в Одесі», член Ради Одеської обласної
організації Союзу юристів України*

В. Г. Руденко,

*адвокат, к. ю. н., партнер
Юридичної групи «Віталій Серафимов
і Партнери»*

НЕОБҐРУНТОВАНИЙ АРЕШТ МОРСЬКОГО СУДНА ПІД ІНОЗЕМНИМ ПРАПОРОМ В УКРАЇНІ

Стаття присвячується професору Є. В. Додіну, педагогу і науковцю

Прийняття Кодексу торговельного мореплавства організувало створення в Україні нової галузі права — морського права України. На той час Кодекс відіграв найважливішу роль у регулюванні правових відносин, що виникають з торговельного мореплавства, однак за його межами залишилося багато не вирішених правових питань. У певному ступені ці питання вирішилися у зв'язку з ратифікацією Верховною Радою України цілого ряду міжнародних конвенцій та угод, у тому числі Конвенції ООН з морського права 1982 року та Міжнародної конвенції з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна 1952 року. Разом з тим існують ще проблеми, що потребують правового дозволу. В першу чергу слід визначити проблему арешту та затримання суден, особливо іноземних суден в українських портах.

У всьому світі практикується арешт судна по його прямих боргах «in rem». Однак у нашій країні накладати арешт можна тільки у відношенні судна як майна юридичної або фізичної особи. І ризик адвокатів, що представляють інтереси позивачів щодо морських вимог, дуже великий, бо компанія, зазначена в позовній заяві та клопотанні про арешт як власник судна, може у дійсності виявитися або оператором, або заставодержателем, або будь-якою іншою офшорною компанією, головою яких є одна й та ж сама особа.

Перешкодою цьому є відсутність норм, регулюючих механізм арешту та затримання іноземних суден у портах України. Хоча КТМ України у главі 4 перераховує основи арешту, однак реалізувати свої повноваження загальні суди, господарчі суди і Морська арбітражна комісія не можуть. Це пов'язане

з тим, що основи арешту та затримання суден передбачають норми морського права, а процедура розгляду регламентується нормами інших галузей права ЦПК України, ГПК України, УПК України. Ці акти не враховують специфіки такої ситуації, як арешт суден.

Арешт судна не тотожний арешту звичайного майна, таким чином, на наш погляд, морське законодавство України повинно мати самостійний акт, що містить процесуальні норми, із допомогою яких був би визначений порядок розгляду справ про арешт іноземних суден судовими органами України на основі так званих «морських вимог». Враховуючи вимоги судової практики, колись Науково-дослідний проектно-конструкторський інститут Морського флоту України (ЮЖНІМФ) розробив проект Закону України «Про арешт суден», що передбачав у першу чергу внесення змін до ЦПК та ГПК України. Ми були би згодні з тим, що процесуальні норми, що регламентують провадження щодо накладення арешту на судно під іноземним прапором по «морських вимогах», повинні бути створені і лише тоді суди України у повній мірі зможуть реалізувати повноваження, передбачені ст. 41 КТМ України. Однак подається, що ці норми повинні знаходитись не в ЦПК України, ГПК України, УПК України, а в КТМ України, бо процесуальні норми однієї галузі повинні обслуговувати реалізацію норм матеріального права цієї галузі.

Норми, що визначають основи арешту суден, регулюють надто специфічні відносини по реалізації власником свого права, що не підпадають під сферу дії цивільно-правових норм. Це інститут морського

права, тому здійснення арешту суден у портах України повинно бути передбачено КТМ України, тим більш, що у ньому і зараз міститься багато процесуальних норм. Законодавчій практиці відомі випадки сполучення в одному кодифікаційному акті норм й матеріального, й процесуального права (наприклад, Кодекс України про адміністративні правопорушення), тому розширення КТМ за рахунок включення до нього норм, що регламентують специфіку розгляду справ про арешт суден, не суперечить правилам законодавчої техніки.

Природно, виникає питання щодо змісту цих норм. На наш погляд, у цьому випадку доцільно використати досвід держав, які мають велику нормативну базу, регулюючи арешт та затримання суден, що мають солідну судову практику щодо її застосування.

Також тому, що в нашому законодавстві є такі питання щодо механізму арешту, в першу чергу, іноземних морських суден, деякі правоохоронні органи повернулися до практики більше двадцятилітньої давнини, коли працівники прокуратури, податкової міліції намагалися арештовувати майно по кримінальних провадженнях, особливо таку «тонку матерію», як морське судно з екіпажем та вантажем на борту, з метою забезпечення речових доказів.

Тому, на наш погляд, свіжий приклад із адвокатської практики Юридичної групи «Віталій Серафимов і Партнери» — ухвала Київського апеляційного суду по справі № 11-сс/824/1068/2018 от 13.11.2018 р. із цього питання може викликати зацікавлення читачів.

Даний приклад стосується власності добросовісних (*bona fide*) іноземних судновласників, однак не є майновим спором і не є «морською вимогою».

Звісно, хотілось би тезисно прокоментувати цю справу.

До Юридичної групи «Віталій Серафимов і Партнери» звернувся іноземний судновласник з проханням оказати йому правову допомогу про звільнення з-під арешту належного йому на підставі приватної власності морського судна «Принцеса Лайла», на яке було відповідно до ухвали слідчого судді Соломенського районного суду м. Києва від 11 жовтня 2018 року накладено арешт у вигляді заборони відчуження, розпорядження та користування в порту Ольвія (Миколаїв), з метою забезпечення збереження речових доказів.

Після ознайомлення з наданими документами, а саме з ухвалою слідчого судді Соломенського районного суду м. Києва від 11 жовтня 2018 року, виявилось, що Національним антикорупційним бюро України розслідується кримінальне провадження відносно службових осіб офшорної компанії, належної Україні, та службових осіб Міністерства

інфраструктури України (ч. 5 ст. 191 КК України «Привласнення, растрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем»), які більш десяти років тому, без дозволу Кабінету Міністрів України та Фонду Державного майна України, реалізували іноземним компаніям належні державі морські торговельні судна, в результаті чого державі завдано збитків на суму 41 млн доларів США. Серед вказаних морських суден, можливо, було судно з назвою «Принцеса Лайла», прапор Сьєрра-Леоне, однак в ухвалі було зазначене судно «Кліпер Файт», прапор Ліберія.

По-перше:

— не було з'ясовано, яким чином судно, яке більш десяти разів заходило до різних морських портів України не було заарештовано раніше по цій справі, будь-які претензії матеріального, корпоративного та будь-якого іншого права з боку держави Україна судновласник не отримав.

По-друге:

— не зрозуміло, яким чином правоохоронні органи були не спроможні перевірити історію спірного морського судна та не встановили, що попередня назва судна з 2013 року була «Ісланд Марінер», прапор Ліберія, а з 2015 року стала «Принцеса Лайла», прапор Сьєрра-Леоне.

Крім того, у судовому засіданні при розгляді апеляційної скарги прокурором САП не було представлено суду належних доказів відчуження судна. А усі докази базуються на припущеннях, домислах тощо. На переконання професійної думки колеги суддів Київського апеляційного суду лише чітке зазначення обставин вибуття спірного судна з власності однієї компанії на користь іншої надало б можливість слідчому судді зробити висновок про необхідність його арешту. В судовому засіданні прокурором САП не було надано будь-яких доказів або механізму первісної зміни власності на рухоме майно у вигляді морського судна.

Як було встановлено Юридичною групою «Віталій Серафимов і Партнери», придбавши на законних підставах морське торговельне судно у 2015 році, добросовісний (*bona fide*) набувач покупець-судновласник отримав відповідно до міжнародного права від Морської адміністрації уряду Республіка Ліберія свідоцтво про право власності та обтяжень, в якому чітко зазначено, що судно немає ніяких іпотечних кредитів, застав або інших обтяжень. Відповідно до власного бажання новий судновласник надав своїй власності у вигляді морського торговельного судна нову назву «Принцеса Лайла» і перереєстрував прапор у Республіці Сьєрра-Леоне. На підтвердження наданих документів Юридична група «Віталій Серафимов і Партнери» отримала лист-підтвердження

від Морської адміністрації Республіки Сьєрра-Леоне, в якому адміністрація підтвердила, що наш клієнт — судновласник заарештованого майна є добросовісним власником морського судна та має всі необхідні правоустановчі документи, які в повному обсязі відповідають вимогам міжнародного морського права.

Враховуючи, що процесуальне становище по кримінальній справі власника морського торговельного судна НАБУ не визначило, звернулось з клопотанням про розгляд без участі судновласника, а слухання по розгляду клопотання слідчого НАБУ про накладення арешту на морське торговельне судно відповідно до ухвали суду першої інстанції проходило у закритому режимі, власник морського судна «Принцеса Лайла» та уповноважена їм Юридична група «Віталій Серафімов і Партнери» не мали процесуального права на ознайомлення з матеріалами справи у повному обсязі, у зв'язку з чим ми не мали можливості ознайомитися з матеріалами справи, особливо з кредитним договором іноземного банку, під заставу якого були продані морські судна. В цій категорії справ законодавцем встановлено строк подачі апеляційної скарги 5 діб.

Наші англійські і грецькі колеги були дуже здивовані винесенням судом України ухвали відносно арешту іноземного морського судна з екіпажем та вантажем на борту і у свою чергу почали підготовку до процедури арешту рухомого майна за кордоном, яке належить Україні, та почали апелювати до державних установ та представництв у міжнародних організаціях України за кордоном.

Тобто під загрозою «дзеркального» арешту майна України за кордоном більше місяця були морські судна, літаки та автомобілі, належні Україні.

Приблизно такі дії відбувалися більше двадцяти років тому у період співпраці Державної судноплавної компанії «Чорноморське морське пароплавання» з англійською юридичною компанією «Lawtence Graham», коли Високим судом Лондона були звільнені з-під арешту спочатку судно «Назим Хікмет», прапор України, а потім відразу одно типове судно-sistership

«Зорінск», прапор України, з посиланням на міжнародну норму державного імунітету від арештів. За вимогою керівників Міністерства транспорту України англійським адвокатам були надані документи, відповідно до яких Чорноморське морське пароплавання було державною судноплавною компанією, а власником державних суден в Україні — Фонд державного майна України, отже й судна були державною власністю і знаходилися під державним імунітетом від арештів, як військові кораблі. Англійські юристи, отримавши ці доводи, довели ці вимоги до суду і відповідно отримали судовий прецедент. Усі іноземні кредитори пароплавання одразу почали процедуру арештів майна України за кордоном, тому що судна ЧМП займалися комерційними перевізками. Судна під українським прапором досі у зв'язку з цим прецедентом, який був зроблений державою Україна, обмежені в пересуванні та можуть бути заарештовані кредиторами Чорноморського морського пароплавання за старими боргами.

На жаль, у зв'язку з непрофесійним виконанням обов'язків деякими посадовими особами у державних установах та слідчих органах дуже потерпає авторитет нашої держави, а саме на міжнародній арені морського торговельного мореплавання. Як у подальшому стало відомо судновласнику, ініціатором накладання арешту на іноземне морське торговельне судно «Принцеса Лайла» виступило саме Міністерство інфраструктури України.

Враховуючи вищевикладене, ми можемо підсумувати по цій справі, що завдяки рішенням суддів Апеляційного суду, які змогли поставити остаточну крапку в колізії законодавства України та поставити остаточну крапку в цій справі по незаконному арешту іноземного судна та винести обґрунтоване законне рішення, наша держава запобігла можливих негативних наслідків та збитків за кордоном. Однак, на жаль, держава у майбутньому можливо буде повинна сплатити усі матеріальні збитки за місяць знаходження судна під незаконним арештом з екіпажем та вантажем, або по рішенням Українського суду або Європейського суду.

Анатолій Губський,

адвокат

**ХТО ВОЛОДІЄ СТРОКАМИ, ТОЙ
ВОЛОДІЄ ПРОЦЕСОМ.
Зведена таблиця строків
за цивільним процесуальним
кодексом України**

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Реєстрація позовних та інших заяв, скарг та ін. процесуальних документів	в день надходження таких документів до суду	ч. 2 ст. 14
Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі переводяться в електронну форму та добуваються до матеріалів електронної судової справи	не пізніше 3 днів з дня їх надходження до суду	ч. 9 ст. 14
Передача справи на розгляд іншого суду здійснюється на підставі ухвали	не пізніше п'яти днів після закінчення строку на її оскарження	ч. 3 ст. 32
Передача справи, у якій однією зі сторін є суд, до підсудності якого віднесена ця справа за загальними правилами, або суддя цього суду, до суду вищої інстанції для визначення підсудності	не пізніше п'яти днів із дня надходження позовної заяви	ч. 6 ст. 32
Заявлення відводу судді — якщо про підставу відводу (самовідводу) заявнику не могло бути відомо до спливу вказаного строку	протягом 10 днів з дня отримання ухвали про відкриття провадження у справі, але не пізніше початку підготовчого засідання або першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження — не пізніше двох днів із дня, коли заявник дізнався про таку підставу	ч. 3 ст. 39
Розгляд питання про відвід судді у випадку розгляду заяви про відвід суддею іншого суду	— не пізніше 2 днів із дня надходження заяви про відвід судді — не пізніше 10 днів з дня надходження	ч. 7 ст. 40
Зміна предмета або підстав позову у справі, що розглядається за правилами спрощеного позовного провадження	не пізніше ніж за 5 днів до початку першого судового засідання у справі	ч. 3 ст. 49
Залучення до участі у справі співвідповідача	до закінчення підготовчого провадження	ч. 1 ст. 51
Заміна неналежного відповідача	до закінчення підготовчого провадження	ч. 2 ст. 52
Повідомлення про неможливість подання доказів, які витребуються	не пізніше 5 днів з дня вручення ухвали	ч. 7 ст. 84
Подання позовної заяви у разі подання заяви про забезпечення доказів до подання позовної	протягом 10 днів з дня постановлення ухвали про забезпечення доказів	ч. 5 ст. 116

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Розгляд заяви про забезпечення доказів	не пізніше 5 днів з дня її надходження до суду	ч. 2 ст. 118
Надсилання ухвали про відмову у поновленні або продовженні процесуального строку	не пізніше наступного дня з дня її постановлення	ч. 7 ст. 127
У разі подання заяви про забезпечення позову до подання позовної заяви заявник повинен пред'явити позов: у разі подання заяви про арешт морського судна:	— протягом 10 днів — 30 днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову	ч. 4 ст. 152
Розгляд заяви про забезпечення позову	не пізніше 2 днів з дня її надходження	ч. 1 ст. 153
Розгляд судом заяви про забезпечення позову у вигляді арешту на морське судно:	не пізніше 2 днів з дня її надходження	ч. 2 ст. 153
Строк надання зустрічного забезпечення	визначається судом та не може перевищувати 10 днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову або ухвали про зустрічне забезпечення	ч. 8 ст. 155
Розгляд клопотання про скасування зустрічного забезпечення	не пізніше 5 днів з дня надходження до суду	ч. 5 ст. 155

НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Постановлення ухвали про відмову у видачі судового наказу	не пізніше 10 днів з дня надходження до суду відповідної заяви	ч. 2 ст. 165
Перевірка місцезнаходження боржника за відомостями, внесеними до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	не пізніше наступного дня з дня отримання заяви про видачу судового наказу	ч. 4 ст. 165
Перевірка місцезнаходження боржника-фізичної особи без статусу підприємця	не пізніше 2 днів з дня надходження заяви	ч. 5 ст. 165
Постановлення ухвали про передачу заяви про видачу судового наказу разом з доданими до неї документами за правильною підсудністю	не пізніше 10 днів з дня надходження заяви	ч. 8 ст. 165
Розгляд заяв про видачу судового наказу, якщо боржником у заяві про видачу судового наказу вказана фізична особа, яка не має статусу підприємця	— протягом 5 днів з дня її надходження — протягом 5 днів з дня отримання судом	ч. 1 ст. 167
Заява про скасування судового наказу боржником	протягом 15 днів з дня вручення копії судового наказу	ч. 1 ст. 170
Постановлення ухвали про повернення заяви без розгляду	не пізніше 2 днів з дня її надходження до суду	ч. 6 ст. 170
Набрання судовим наказом законної сили	протягом 15 днів після закінчення строку на подання заяви про скасування судового наказу	ч. 1 ст. 172
Видача судового наказу	протягом 15 днів з дня набрання судовим наказом законної сили	ч. 1 ст. 172

ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Подання відзиву	в строк, встановлений судом, який не може бути меншим 15 днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі	ч. 7 ст. 178
Відповідь на відзив	в строк, встановлений судом	ч. 4 ст. 179
Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву подається	в строк, встановлений судом	ч. 4 ст. 181
Реєстрація позовної заяви та її передача судді	не пізніше наступного дня	ч. 1 ст. 184

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Ухвала про залишення позовної заяви без руху	протягом 5 днів з дня надходження до суду позовної заяви	ч. 1 ст. 185
Строк на усунення недоліків позовної заяви	не може перевищувати 10 днів з дня вручення ухвали про залишення позовної заяви без руху	ч. 2 ст. 185
Повернення позовної заяви	не пізніше 5 днів з дня її надходження або з дня закінчення строку на усунення недоліків	ч. 5 ст. 185
Постановлення ухвали про відмову у відкритті провадження	не пізніше 5 днів з дня надходження заяви	ч. 2 ст. 186
Відкриття провадження у справі	— протягом 5 днів з дня надходження позовної заяви або заяви про усунення недоліків — з дня отримання судом інформації про місцезнаходження відповідача	ч. 1 ст. 187
Якщо відповідачем вказана фізична особа, яка не має статусу підприємця		
Направлення копії позовної заяви з додатками для третіх осіб	не пізніше 2 днів з дня вручення копії ухвали про відкриття провадження	ч. 3 ст. 187
Строк відповідачу для подання заяви із запереченням проти розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження	не може бути меншим 5 днів з дня вручення ухвали	ч. 4 ст. 187
Строк для усунення недоліків позовної заяви	не може перевищувати 5 днів з дня вручення ухвали	ч. 11 ст. 187
Якщо позивач усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, суд продовжує розгляд справи, про що постановляє ухвалу	не пізніше наступного дня з дня отримання інформації про усунення недоліків	ч. 12 ст. 187
Строк підготовчого провадження	60 днів з дня відкриття провадження у справі	ч. 3 ст. 189
Строк проведення підготовчого засідання	має бути розпочате не пізніше ніж через 30 днів з дня відкриття провадження у справі.	ч. 2 ст. 196
У зв'язку із заміною неналежного відповідача, залучення співвідповідача такі особи мають право подати клопотання про розгляд справи спочатку	— не пізніше 2 днів з дня вручення відповідної ухвали	ч. 3 ст. 198
У зв'язку зі вступом у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору	— не пізніше 2 днів з дня вручення їм відповідної ухвали	
Постановлення ухвали про припинення врегулювання спору за участю судді	не пізніше наступного робочого дня після надходження відповідної заяви сторони або не пізніше наступного дня з дня закінчення строку врегулювання спору за участю судді	ч. 3 ст. 204
Строк проведення врегулювання спору за участю судді	протягом розумного строку, але не більше 30 днів з дня постановлення ухвали про його проведення	ч. 1 ст. 205

РОЗГЛЯД СПРАВИ ПО СУТІ

Суд має розпочати розгляд справи по суті	— не пізніше ніж через 60 днів з дня відкриття провадження у справі	ч. 1 ст. 210
а у випадку продовження строку підготовчого провадження	— не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку	
Розгляд справи по суті	протягом 30 днів з дня початку розгляду справи по суті	ч. 2 ст. 210
Подання клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду	не пізніш як за 5 днів до відповідного судового засідання	ч. 7 ст. 212
Надсилання копії ухвали про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду	негайно	ч. 8 ст. 212
Призначення судового засідання для вирішення питання про судові витрати	не пізніше 20 днів з дня ухвалення рішення по суті позовних вимог	ч. 2 ст. 246

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Підписання та приєднання до справи протоколу судового засідання	невідкладно, але не пізніше наступного дня після судового засідання	ч. 3 ст. 248
Подання зауваження щодо технічного запису судового засідання, протоколу судового засідання та їх розгляд	протягом 5 днів з дня проголошення рішення	ч. 1 ст. 249
Розгляд зауважень щодо технічного запису судового засідання чи протоколу судового засідання	не пізніше 5 днів з дня їх подання	ч. 4 ст. 249
Оформлення протоколів про окремі процесуальні дії	не пізніше наступного дня після вчинення окремої процесуальної дії	ч. 3 ст. 250
Подання письмових зауважень з приводу неповноти або неправильності протоколу вчинення окремої процесуальної дії	протягом 5 днів з дня його підписання	ч. 5 ст. 250
Клопотання про поновлення провадження у справі	не пізніше 10 днів з дня отримання судом повідомлення про усунення обставин, що викликали його зупинення	ч. 1 ст. 254
Продовження перебігу процесуальних строків	з дня поновлення провадження у справі	ч. 2 ст. 254

СУДОВІ РІШЕННЯ

Відкладення складання повного рішення (постанови) суду якщо справа розглянута у порядку спрощеного провадження	—на строк не більш як 10 днів — не більш як 5 днів з дня закінчення розгляду справи	ч. 6 ст. 259
Відкладення складання повного тексту ухвали	на строк не більш як 5 днів з дня оголошення вступної та резолютивної частин ухвали	ч. 6 ст. 259
Набрання ухвалою законної сили	негайно	ч. 1 ст. 261
Набрання законної сили ухвалами, що постановлені судом поза межами судового засідання або в судовому засіданні у разі неявки всіх учасників справи, розгляду справи без повідомлення (виклику) учасників справи	з моменту їх підписання суддею (суддями)	ч. 2 ст. 261
Розгляд заяви про внесення виправлень у судові рішення	протягом 10 днів після її надходження	ч. 3 ст. 269
Ухвалення додаткового судового рішення	протягом 10 днів із дня надходження відповідної заяви	ч. 3 ст. 270
Подання заяви про роз'яснення судового рішення	якщо судові рішення ще не виконане або не закінчився строк, протягом якого рішення може бути пред'явлене до примусового виконання	ч. 1 ст. 271
Розгляд заяви про роз'яснення судового рішення	протягом 10 днів з дня її надходження	ч. 3 ст. 271
Вручення копії повного судового рішення	негайно після проголошення такого рішення	ч. 1 ст. 272
Вручення копії скороченого рішення за заявою учасників справи, які були присутні у судовому засіданні	негайно після його проголошення	ч. 2 ст. 272
У разі проголошення в судовому засіданні скороченого рішення суд надсилає учасникам справи копію повного судового рішення	протягом 2 днів з дня його складання	ч. 3 ст. 272
Надсилання копії судового рішення учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено поза межами судового засідання чи без повідомлення (виклику) учасників справи	протягом 2 днів з дня його складання у повному обсязі	ч. 5 ст. 272

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Набрання рішенням суду законної сили	після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано	ч. 1 ст. 273
У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили	після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті чи закриття апеляційного провадження або прийняття постанови суду апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду	ч. 2 ст. 273

РОЗГЛЯД СПРАВ У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Строк розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження	протягом розумного строку, але не більше 60 днів з дня відкриття провадження у справі	ч. 1 ст. 275
Подання відзиву у спрощеному позовному провадженні	протягом 15 днів із дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі	ч. 1 ст. 278
Подання пояснення щодо позову третіх осіб щодо відзиву:	— в строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі — протягом 10 днів із дня його отримання	ч. 3 ст. 278
Початок розгляду справи по суті в порядку спрощеного провадження	з відкриття першого судового засідання або через 30 днів з дня відкриття провадження у справі, якщо судові засідання не проводяться	ч. 2 ст. 279
Якщо для розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження судові засідання не проводяться, процесуальні дії, строк вчинення яких обмежений першим судовим засіданням у справі, можуть вчинятися	протягом 30 днів з дня відкриття провадження	ч. 3 ст. 279
Проведення першого судового засідання у справі	не пізніше 30 днів з дня відкриття провадження	ч. 4 ст. 279
Подання клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін відповідачем: Позивачем:	— в строк для подання відзиву — разом з позовом або не пізніше 5 днів з дня отримання відзиву	ч. 7 ст. 279

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ

Подання заяви про перегляд заочного рішення	протягом 30 днів з дня його проголошення	ч. 2 ст. 284
Учасник справи, якому повне заочне рішення суду не було вручене у день його проголошення, має право на поновлення пропущеного строку на подання заяви про його перегляд — якщо така заява подана	протягом 20 днів з дня вручення йому повного заочного рішення суду	ч. 3 ст. 284
Надсилання судом копії заяви про перегляд заочного рішення та копії доданих до неї матеріалів іншим учасникам справи	невідкладно	ч. 1 ст. 286
Розгляд заяви про перегляд заочного рішення	протягом 15 днів з дня її надходження	ч. 2 ст. 286
Законна сила заочного рішення	якщо протягом строків, встановлених цим Кодексом, не подані заява про перегляд заочного рішення або апеляційна скарга, або якщо рішення залишено в силі за результатами апеляційного розгляду справи	ч. 1 ст. 289
Пред'явлення позову про визнання необґрунтованими активів та їх витребування	упродовж строку загальної позовної давності з дня набрання законної сили обвинувальним вироком щодо особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування	ч. 1 ст. 290

ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Постановлення ухвали про звільнення від повноважень піклувальника або опікуна і призначає за поданням органу опіки та піклування іншу особу	у місячний строк	ч. 2 ст. 300
---	------------------	--------------

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Строк дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною	визначається судом, але не може перевищувати 2 років	ч. 6 ст. 300
Подання клопотання про продовження строку дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною	не пізніше ніж за 15 днів до закінчення строку, визначеного частиною шостою цієї статті	ч. 7 ст. 300
Розгляд клопотання про продовження строку дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною	до закінчення строку його дії	ч. 9 ст. 300
Надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності	після набрання рішенням суду законної сили	ч. 2 ст. 304
Усиновлення вважається здійсненим	із дня набрання законної сили рішенням суду	ч. 7 ст. 314
Розгляд справ про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України	невідкладно з моменту надходження відповідної заяви до суду	ч. 2 ст. 317
Виконання ухваленого судом рішення у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України	негайно	ч. 4 ст. 317
Копія судового рішення видається учасникам справи про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України	негайно	ч. 5 ст. 317

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ НА ВТРАЧЕНІ ЦІННІ ПАПЕРИ НА ПРЕД'ЯВНИКА ТА ВЕКСЕЛІ		
Надсилання ухвали суду до судового розгляду у справі про визнання недійсним втраченого векселя та відновлення прав на нього	негайно	ч. 2 ст. 322
Зупинення перебігу усіх строків щодо обігу втраченого цінного папера на пред'явника або векселя, встановлених законодавством про обіг векселів	з дати постановлення ухвали суду	ч. 3 ст. 322
Строк пред'явлення позову заявником до держателя втраченого цінного папера на пред'явника або векселя	не може бути більшим двох місяців	ч. 2 ст. 325
Призначення справи до розгляду	якщо протягом тримісячного строку з дня публікації про виклик держателя втраченого цінного папера на пред'явника або векселя не надійде заяви	ч. 1 ст. 326
Відмова в прийнятті заяви про передачу безхазяйної нерухомої речі у власність територіальної громади	якщо заяву подано до закінчення одного року з дня взяття її на облік	ч. 1. ст. 331
Відмова в прийнятті заяви про визнання спадщини відумерлою	якщо заява подана до закінчення одного року з часу відкриття спадщини	ч. 1 ст. 336
Розгляд заяви про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку: — про госпіталізацію особи до закладу з надання психіатричної допомоги; — про психіатричний огляд; — про надання амбулаторної психіатричної допомоги, її продовження та продовження госпіталізації:	— протягом 24 годин — протягом 3 днів — протягом 10 днів	ч. 1 ст. 341
Виконання рішення про задоволення заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку або про відмову в її задоволенні	негайно	ч. 1 ст. 342
Подання заяви про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації	протягом 24 годин з часу виявлення порушення хворим на заразну форму туберкульозу протиепідемічного режиму	ч. 2 ст. 344

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Розгляд справи про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації	не пізніше 24 годин після відкриття провадження у справі	ч. 1 ст. 345
Виконання рішення про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації	негайно	ч. 1 ст. 346
Розгляд справи про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю	п'ятиденний строк з дня надходження заяви	ч. 1 ст. 349
Виконання рішення суду про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю	негайно	ч. 3 ст. 349
Оскарження рішення суду про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю	у п'ятиденний строк	ч. 3 ст. 349
Розгляд справи про видачу обмежувального припису	не пізніше 72 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду	ч. 2 ст. 350 ⁵
Дія обмежувального припису у вигляді одного чи декількох заходів тимчасового обмеження прав особи	від одного до шести місяців	ч. 1 ст. 350 ⁶
Виконання рішення суду про видачу обмежувального припису	негайно	ч. 4 ст. 350 ⁶
Строк продовження обмежувального припису	не більше шести місяців після закінчення строку, встановленого рішенням суду згідно з частиною другою статті 350-6 цього Кодексу	ч. 1 ст. 350 ⁷
Вручення рішення суду, повідомлення про видачу або продовження обмежувального припису	негайно після проголошення такого рішення	ч. 1 ст. 350 ⁸
Повідомлення уповноважених осіб про видачу або продовження обмежувального припису	не пізніше наступного дня з дня ухвалення рішення	ч. 2 ст. 350 ⁸

АПЕЛЯЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Строк на апеляційне оскарження — на рішення суду: — на ухвалу суду:	з дня його (її) проголошення: — 30 днів — 15 днів	ч. 1 ст. 354
Якщо було оголошено лише вступну та резолютивну частину судового рішення або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи	з дня складення повного судового рішення	ч. 1 ст. 354
Право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження: — на рішення суду: — на ухвали суду:	— якщо апеляційна скарга подана протягом 30 днів з дня вручення йому повного рішення суду — якщо апеляційна скарга подана протягом 15 днів з дня вручення йому відповідної ухвали	ч. 2 ст. 354
Реєстрація апеляційної скарги: Передача судді-доповідачу:	— у день її надходження до суду — не пізніше наступного дня	ч. 1 ст. 357
Залишення апеляційної скарги без руху	після спливу строків на апеляційне оскарження	ч. 3 ст. 357
Звернення до суду з заявою про поновлення строку	протягом 10 днів з дня вручення ухвали	ч. 3 ст. 357
Вирішення питання про залишення апеляційної скарги без руху : Вирішення питання про повернення апеляційної скарги:	— протягом 5 днів з дня надходження апеляційної скарги — протягом 5 днів з дня надходження апеляційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків	ч. 6 ст. 357

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Відмова у відкритті апеляційного провадження	якщо апеляційна скарга подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення, крім випадків, передбачених цим Кодексом	ч. 2 ст. 358
Вирішення питання про відмову у відкритті апеляційного провадження	не пізніше 5 днів з дня надходження апеляційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків	ч. 3 ст. 358
Вирішення питання про відкриття апеляційного провадження у справі	не пізніше 5 днів з дня надходження апеляційної скарги або заяви про усунення недоліків	ч. 2 ст. 359
Подання заяви про приєднання до апеляційної скарги	до початку розгляду справи в суді апеляційної інстанції	ч. 2 ст. 363
Внесення доповнень та змін до апеляційної скарги	протягом строку на апеляційне оскарження	ч. 1 ст. 364
Відмова від апеляційної скарги, визнання іншою стороною апеляційної скарги	до закінчення апеляційного провадження	ч. 4 ст. 364
Розгляд справ у суді апеляційної інстанції	починається з відкриття першого судового засідання або через 15 днів з дня відкриття апеляційного провадження, якщо справа розглядається без повідомлення учасників	ч. 2 ст. 368
Строк розгляду апеляційної скарги: — на рішення суду першої інстанції: — на ухвалу суду першої інстанції:	з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження — 60 днів — 30 днів	ч. 1 ст. 371
Продовження строку розгляду справи	не більш як на 15 днів	ч. 2 ст. 371
Законна сила постанови суду апеляційної інстанції	з дня її прийняття	ч. 1 ст. 384
Вручення постанов суду апеляційної інстанції	відповідно до ст. 272	ч. 1 ст. 386
Повернення справи до суду першої інстанції, який її розглянув	у п'ятиденний строк	ч. 1 ст. 387

КАСАЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Строк на касаційне оскарження на судові рішення Якщо було оголошено лише вступну та резолютивну частину судового рішення або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи	— 30 днів з дня його проголошення — 30 днів з дня складення повного судового рішення	ч. 1 ст. 390
Учасник справи, якому повне судові рішення не було вручено у день його проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження	якщо касаційна скарга подана протягом 30 днів з дня вручення йому такого судового рішення	ч. 2 ст. 390
Реєстрація касаційної скарги: Передача судді-доповідачу:	— у день її надходження до суду — не пізніше наступного дня	ч. 1 ст. 393
Касаційна скарга залишається без руху	якщо вона подана після закінчення строків, установлених статтею 390 цього Кодексу	ч. 3 ст. 393
Звернення до суду з заявою про поновлення строку	протягом 10 днів з дня вручення ухвали	ч. 3 ст. 393
Вирішення питання про залишення касаційної скарги без руху	протягом 10 днів з дня надходження	ч. 5 ст. 393
Вирішення питання про повернення касаційної скарги	протягом 10 днів з дня надходження або з дня закінчення строку на усунення недоліків	ч. 5 ст. 393
Відмова у відкритті касаційного провадження	якщо касаційна скарга подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення, крім випадків, передбачених цим Кодексом	ч. 3 ст. 394

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Постановлення ухвали про відкриття провадження у справі або про відмову у відкритті касаційного провадження	не пізніше ніж через 10 днів з дня надходження касаційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків	ч. 9 ст. 394
Відзив на касаційну скаргу	строк встановлюється судом	ч. 1 ст. 395
Подання заяви про приєднання до касаційної скарги	до початку розгляду справи в суді касаційної інстанції	ч. 2 ст. 397
Внесення доповнень та змін до касаційної скарги	протягом строку на касаційне оскарження	ч. 1 ст. 398
Відкликання касаційної скарги	до постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження	ч. 3 ст. 398
Відмова від касаційної скарги, визнання іншою стороною касаційної скарги	до закінчення касаційного провадження	ч. 4 ст. 398
Доповідь судді-доповідача про виклад обставин, необхідних для ухвалення рішення суду касаційної інстанції	протягом 10 днів	ч. 1 ст. 399
Проведення попереднього розгляду справи	протягом 5 днів після складення доповіді суддею-доповідачем	ч. 1 ст. 401
Розгляд справи судом касаційної інстанції	починається з відкриття першого судового засідання або через 15 днів з дня відкриття касаційного провадження, якщо справа розглядається без повідомлення учасників справи	ч. 2 ст. 402
Питання про передачу справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати може бути вирішене	до прийняття постанови судом касаційної інстанції	ч. 3 ст. 404
Строк розгляду касаційної скарги: — на судові рішення: — на ухвали:	з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження у справі: — 60 днів — 30 днів	ч. 1 ст. 407
Законна сила постанови суду касаційної інстанції	з моменту її прийняття	ч. 1 ст. 419
Скасовані або визнані нечинними рішення, постанови та ухвали суду першої або апеляційної інстанції втрачають законну силу	з моменту прийняття постанови судом касаційної інстанції	ч. 2 ст. 419
Вручення та надсилання судових рішень суду касаційної інстанції	відповідно до ст. 272	ч. 1 ст. 421
Повернення справ після закінчення касаційного провадження до суду, який їх розглядав	протягом 10 днів	ч. 1 ст. 422

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Подання заяв про перегляд судового рішення з підстав: — істотних для справи обставин, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи; — встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі;	— протягом 30 днів з дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про існування обставин, що стали підставою для перегляду судового рішення — протягом 30 днів з дня, коли вирок (ухвала) у кримінальному провадженні набрав законної сили	
--	--	--

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
<p>— скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду;</p> <p>— встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане;</p> <p>— з встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом;</p> <p>— встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судове рішення;</p>	<p>— протягом 30 днів з дня набрання законної сили судовим рішенням, яким скасовано судове рішення, що стало підставою для ухвалення судового рішення, яке підлягає перегляду</p> <p>— протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення відповідного рішення Конституційного Суду України</p> <p>— не пізніше тридцяти днів з дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про набуття рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, статусу остаточного</p> <p>— протягом 30 днів з дня, коли вирок у кримінальному провадженні набрав законної сили</p>	ч. 1, 2, 3 ст. 424
<p>— з підстави, визначеної пунктом 1 частини другої статті 423 цього Кодексу;</p> <p>— з підстав, визначених пунктами 2—3 частини другої та частиною третьою статті 423 цього Кодексу</p>	<p>— не пізніше трьох років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили</p> <p>— не пізніше десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили</p>	ч. 2 ст. 424
Вирішення питання про відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами	протягом 5 днів після надходження заяви до суду	ч. 2 ст. 427
Якщо в заяві міститься клопотання особи про витребування копії рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, суддя (суддя-доповідач) постановляє ухвалу про витребування такої копії рішення разом з її автентичним переказом від органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи.	невідкладно після відкриття провадження у справі	ч. 5 ст. 427
Розгляд заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами	протягом 30 днів з дня відкриття провадження	ч. 1 ст. 429
Вручення та надсилання судових рішень за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами	відповідно до ст. 272	ч. 5 ст. 429
Втрата законної сили судових рішень інших судів у цій справі	з набранням законної сили новим судовим рішенням	ч. 6 ст. 429

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ ТА РІШЕНЬ ІНШИХ ОРГАНІВ (ПОСАДОВИХ ОСІБ)

<p>Виконання судових рішень щодо:</p> <p>1) стягнення аліментів — у межах суми платежу за один місяць;</p> <p>2) присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць;</p> <p>3) відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, — у межах суми стягнення за один місяць;</p> <p>4) поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника;</p> <p>5) відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала;</p>	негайно	
--	---------	--

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
6) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб; 7) примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу; 8) встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України; 9) надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку; 10) видачу або продовження обмежувального припису	негайно	ч. 1 ст. 430
Внесення виконавчого документа до Єдиного державного реєстру виконавчих документів	протягом 5 днів після набрання судовим рішенням законної сили	ч. 4 ст. 431
У разі вирішення питання про виправлення помилки у виконавчому документі; визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню; забезпечення виконання судового рішення; стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим документом; поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання; відстрочення чи розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання; звернення стягнення на грошові кошти, що належать третім особам, та нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку; зупинення виконання (дії) судового рішення; заміни сторони виконавчого провадження суд вносить відповідну ухвалу до Єдиного державного реєстру виконавчих документів	не пізніше 2 днів з дня її постановлення	ч. 7 ст. 431
Розгляд заяви про виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню	в десятиденний строк з дня її надходження	ч. 3 ст. 432
Суд має право своєю ухвалою зупинити виконання за виконавчим документом або заборонити приймати виконавчий документ до виконання	до розгляду заяви	ч. 3 ст. 432
Передача державним або приватним виконавцем мирової угоди для затвердження до суду, який видав виконавчий документ	не пізніше триденного строку	ч. 1 ст. 434
Вирішення питання затвердження мирової угоди у процесі виконання рішення, задоволення заяви про відмову стягувача від примусового виконання рішення	протягом 10 днів з дня надходження до суду відповідної заяви	ч. 2 ст. 434
Розгляд заяви про встановлення або зміну способу або порядку виконання, відстрочення або розстрочення виконання судового рішення	у десятиденний строк з дня її надходження	ч. 2 ст. 435
Розстрочка та відстрочення виконання судового рішення не може перевищувати	одного року з дня ухвалення такого рішення, ухвали, постанови	ч. 5 ст. 435
Зупинення виконання судового рішення	до закінчення його перегляду в касаційному порядку	ч. 1 ст. 436

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Вирішення питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу судом за поданням державного виконавця	у десятиденний строк	ч. 2 ст. 437
Вирішення питання про оголошення розшуку боржника або дитини, привід боржника	протягом 10 днів	ч. 3 ст. 438
Вирішення питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння особи	негайно, але не пізніше наступного дня з дня його надходження до суду	ч. 2 ст. 439
Розгляд заяви про звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, та нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку	протягом 10 днів з дня її надходження	ч. 3 ст. 440
Розгляд заяви про скасування тимчасового обмеження фізичної особи у праві виїзду за межі України	у десятиденний строк з дня її надходження	ч. 6 ст. 441
Розгляд заяви про заміну сторони виконавчого провадження її правонаступником	у десятиденний строк з дня її надходження до суду	ч. 3 ст. 442
Вирішення питання про визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами	у десятиденний строк	ч. 2 ст. 443
Заява про поворот виконання може бути подана протягом	одного року з дня ухвалення відповідного рішення суду апеляційної чи касаційної інстанції або з дня ухвалення рішення при новому розгляді справи	ч. 10 ст. 444
Заява про поворот виконання розглядається у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника	у двадцятиденний строк з дня надходження заяви	ч. 10 ст. 444

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Про подання скарги на дію чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення суд повідомляє відповідний орган державної виконавчої служби, приватного виконавця	не пізніше наступного дня після її надходження до суду	ч. 2 ст. 448
Скаргу може бути подано до суду	— у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права або свободи; — у триденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій	ч. 1 ст. 449
Розгляд скарги	у десятиденний строк	ч. 1 ст. 450
Про виконання ухвали, постановленої за результатами розгляду скарги, відповідний орган державної виконавчої служби, приватний виконавець повідомляють суд і заявника	не пізніше ніж у десятиденний строк з дня її одержання	ч. 1 ст. 453

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ, ОСПОРЮВАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖІВ

Заява про скасування рішення третейського суду подається:	протягом дев'яноста днів:	
---	---------------------------	--

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
— стороною, третьою особою у справі, розглянутій третейським судом: — особами, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та обов'язки:	— з дня прийняття рішення третейським судом — з дня, коли вони дізналися або могли дізнатися про прийняття рішення третейським судом	ч. 5 ст. 454
Заява про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу не може бути подана: — у разі подання такою стороною клопотання до міжнародного комерційного арбітражу про вправлення або роз'яснення рішення чи ухвалення додаткового рішення:	— після закінчення трьох місяців, рахуючи з дня, коли сторона, що заявляє це клопотання, отримала арбітражне рішення — з дня винесення міжнародним комерційним арбітражем рішення з цього прохання	ч. 6 ст. 454
Відкриття провадження у справі	не пізніше 5 днів з дня надходження такої заяви	ч. 1 ст. 456
Надсилання витребуваних у третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу необхідних матеріалів справи, що стосуються підстав для скасування рішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу	протягом 5 днів з дня надходження такої вимоги	ч. 2 ст. 456
Судовий розгляд справи	протягом 30 днів з дня надходження до суду	ч. 1 ст. 457

ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ, МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖІВ В УКРАЇНІ, НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ		
Строки пред'явлення рішення іноземного суду до примусового виконання: — рішення про стягнення періодичних платежів	— протягом 3 років з дня набрання ним законної сили, — протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки	ч. 1 ст. 463
Розгляд клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду	5 днів	ч. 1 ст. 467
Подання боржником заперечень проти цього клопотання	у місячний строк	ч. 1 ст. 467
Надсилання копії ухвали про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду або про відмову у задоволенні клопотання з цього питання	у триденний строк з дня постановлення ухвали	ч. 6 ст. 467
Подання заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу	протягом 3 років з дня прийняття рішення міжнародним комерційним арбітражем	ч. 1 ст. 475
Розгляд заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу	протягом двох місяців з дня її надходження до суду	ч. 1 ст. 477
Повідомлення боржника про надходження заяви про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу	у п'ятиденний строк	ч. 4 ст. 477
Подання боржником заперечень проти цієї заяви	місячний строк	ч. 4 ст. 477
Ухвала суду, якщо вона не була оскаржена в апеляційному порядку, набирає законної сили: — у разі подання апеляційної скарги ухвала суду набирає законної сили	— після закінчення строку на апеляційне оскарження — після розгляду справи судом апеляційної інстанції	ч. 8 ст. 477
Внесення виконавчого листа до Єдиного державного реєстру виконавчих документів	не пізніше наступного дня з дня його видання	ч. 10 ст. 477

Процесуальна дія	Процесуальний строк	Стаття ЦПК України
Заява про надання дозволу на добровільне виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу розглядається суддею	протягом 10 днів з дня надходження до суду заяви	ч. 3 ст. 480
Ухвала суду про визнання і надання дозволу на добровільне виконання або про відмову у визнанні і виконанні рішення міжнародного комерційного арбітражу, якщо вона не була оскаржена в апеляційному порядку, набирає законної сили	після закінчення строку на апеляційне оскарження	ч. 6 ст. 480
У разі подання апеляційної скарги ухвала суду про визнання і надання дозволу на добровільне виконання або про відмову у визнанні і виконанні рішення міжнародного комерційного арбітражу набирає законної сили	після розгляду справи судом апеляційної інстанції	ч. 7 ст. 480
Заява про видачу виконавчого листа про примусове виконання рішення третейського суду подається до апеляційного суду за місцем проведення третейського розгляду	протягом 3 років з дня прийняття рішення третейським судом	ч. 2 ст. 483
Розгляд заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду	протягом 15 днів з дня її надходження до суду	ч. 1 ст. 485
Надсилання справи, яка витребується судом, з постійно діючого третейського суду: — у такому разі строк розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду продовжується	— протягом 5 днів від дня надходження вимоги — до 30 днів з дня її надходження до суду	ч. 2 ст. 485
ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ		
Заява про відновлення втраченого судового провадження для виконання судового рішення може бути подана	до закінчення строку пред'явлення виконавчого документа до виконання	ч. 5 ст. 491
Розгляд заяви про відновлення втраченого судового провадження	протягом тридцяти днів з дня надходження заяви до суду	ч. 3 ст. 493

МЕТКОЕ СЛОВО...

- *После ухода врага найдется много храбрецов.*
- *Брось его в море - вынырнет с рыбой в зубах.*
- *Великие таланты зреют медленно.*
- *Герой не потерпит, чтобы при нем обижали.*
- *Ловкий на вершину горы взберется, а неловкий внизу останется.*
- *Не будь тороплив, а будь расторопен.*

Иосиф Львович Бронз,
*председатель Совета адвокатов
Одесской области*

АДВОКАТСКАЯ ЭТИКА — ИСТОРИЧЕСКИЕ ПАРАЛЛЕЛИ

История адвокатуры, с первых сведений о ее зарождении, содержит положения об адвокатской этике, часть из которых дошла и до наших дней.

Это вопросы добросовестности выполнения своих профессиональных обязанностей, принятия и выполнения поручений, гонорара, взаимоотношений с властью, корпоративная поддержка и другие. Так, в труде Платона «Законы» была предусмотрена смертная казнь за «бесчестное выступление адвоката в суде». В этих же «Законах» было предусмотрено бесплатное оказание помощи неимущим, вдовам, сиротам, убогим.

В Древней Греции и Риме ежегодно назначали 10 адвокатов по уголовным и гражданским делам для защиты бедных против богатых, а также вдов и сирот. За отказ от выполнения указанных обязанностей виновным грозило исключение из адвокатуры.

В более поздних памятниках адвокатуры, в частности в «Правах, по которым судился малороссийский народ» (1743 год), была предусмотрена смертная казнь за неявку адвоката в суд без уважительной причины.

Кроме того, в этом памятнике Казацкого права предусматривалось бесплатное ведение адвокатами дел сирот, вдов, малообеспеченных граждан.

Естественно, что сегодня адвоката не будут лишать жизни за бесчестное выступление в суде или за неявку в суд без уважительной причины, однако такое поведение адвоката и сегодня наказуемо в дисциплинарном порядке.

А разве оказание бесплатной помощи сиротам, вдовам, убогим, малоимущим в глубокой древности не перекликается с нашими положениями об оказании бесплатной правовой помощи определенным слоям населения?

Это дает нам возможность говорить об исторических параллелях при осуществлении адвокатской деятельности в глубокой древности и в настоящее время.

Этические вопросы определения и получения гонорара также имеют давнюю историю и сегодня

являются весьма проблематичными с точки зрения соблюдения норм адвокатской этики.

Первые сведения о гонораре адвокатов относятся к 204 году до новой эры, когда Сенат Рима принял закон Цинция (по имени его автора) «О дарах и подношениях». Этим законом предусматривалось, что адвокаты могут получать вознаграждение за оказание юридической помощи в размере не более 10 000 сестерциев (денежная мера в Древнем Риме. Для сравнения: буханка свежего хлеба продавалась за $\frac{1}{2}$ сестерция, годовое жалование легионера было 1200 сестерциев, военного трибуна — 25 000 сестерциев).

Размер гонорара до начала процесса согласовывался с клиентом, однако его нельзя было получить, пока дело не было рассмотрено.

Если адвокат с клиентом не согласовали вопрос о размере гонорара, то его устанавливал суд с учетом сложности дела, известности и таланта адвоката, ранга судебной инстанции.

Несмотря на то, что установленный предел гонорара был весьма существенным, адвокаты начали значительно завышать его размер, а некоторые доходили даже до 750 000 сестерциев.

Граждане начали жаловаться в Сенат Рима, который закон Цинция отменил, однако прошло время, и группа сенаторов потребовала восстановления древнего закона, «со стародавних времен разрешающего принимать деньги и подарки за произнесение в суде защитительной речи».

Гонорарные отношения между клиентом и адвокатом — вечная тема, одна из самых существенных и сложных в адвокатской деятельности и в настоящее время.

В IX веке, с начала зарождения адвокатуры во Франции, в вопросах оплаты труда адвокатов существовало правило, согласно которому адвокату запрещалось требовать и даже назначать размер вознаграждения, хотя в более ранние времена, предшествовавшие за-

рождению адвокатуры, такое право существовало, однако адвокаты добровольно от этого права отказались.

Вместе с тем если клиент, по своему усмотрению, после окончания рассмотрения дела хотел отблагодарить адвоката, то такое подношение было допустимым.

Адвокаты считали, что внутреннюю чистоплотность адвокатского сословия составляет соблюдение правил об адвокатском гонораре.

По мере укрепления французской адвокатуры вопросы гонорара начали регулироваться таксой — установлением конкретного размера гонорара за выполнение определенной работы.

Во Франции адвокатам запрещалось предъявлять иски об уплате гонорара, их обязанностью также было оказание правовой помощи бродягам, малолетним, бедным, сиротам. Эти категории дел распределялись между адвокатами добровольно и выполнялись, в основном, молодыми адвокатами.

Во Франции, после учреждения адвокатуры, принимались «весьма интересные положения», регулирующие адвокатскую деятельность. Так, для вступления в адвокатуру необходим был только диплом об окончании университета, наличие французского подданства и местожительства в городе, где находится соответствующий суд.

Адвокат должен был быть собственником жилья и мебели в своей квартире. Если кандидат в адвокаты снимал квартиру у собственника, то он не мог стать адвокатом. Кроме того, адвокатам запрещалось посещать «не совсем скромные кафе, пребывать в некоторых обществах и даже иметь такое мужское украшение, как усы».

В Германии с 1495 г., т. е. со времени зарождения адвокатуры, также была введена такса, предусматривающая размеры гонорара за оказание юридической помощи, за нарушение которой предусматривалась ответственность в виде лишения права на занятие адвокатской деятельностью.

Судебные уставы, принятые в России в 1864 г., содержат детальные положения об адвокатском гонораре, такие как такса, обязательный письменный договор и право Совета адвокатов устанавливать размер гонорара с учетом опыта и знаний адвоката.

Создатели судебной реформы понимали, что невозможно определять единый гонорар адвоката без учета его известности и таланта, что можно сравнить с работой художника, рисующего картину за 10 000 единиц оплаты, и художника, пишущего вывески, оплата которому производится от размера написанного.

По уголовным делам разрешалось устанавливать размер гонорара по результату рассмотрения дела, что многие адвокаты расценили, как «торг правосудием».

Вполне уместны и временные параллели по поводу борьбы адвокатов за свои права. Так, в 1579 г. король Франции Генрих III издал указ, которым предписывал

адвокатам отмечать на бумагах, составляемых для клиентов, сумму полученного от них гонорара. Адвокаты сочли недостойным их профессии подобный контроль, собрали общее собрание и решили прекратить занятие адвокатской деятельностью. 307 адвокатов пришли в Парламент и объявили о своем отречении от звания адвоката и в знак протеста сложили свои форменные шляпы. Отправление правосудия в стране прекратилось, и только тогда, когда действие указа было прекращено, адвокаты вернулись к своим обязанностям.

В 1993 г. адвокаты Украины объявили забастовку и прекратили выполнение своих профессиональных обязанностей, требуя уменьшения непомерного налогообложения их деятельности, допуска адвокатов к защите на ранних стадиях уголовного процесса, отмены приказа Министерства юстиции Украины о выдаче юристам лицензии на осуществление юридической практики, предусматривающей возможность для таких лиц участие в рассмотрении уголовных дел в качестве защитников.

Забастовка длилась около двух месяцев и заставила власть смягчить налоги на адвокатскую деятельность, допустить адвокатов к защите на ранних стадиях уголовного процесса.

Однако допуск юристов, имеющих лицензии Министерства юстиции, разрешающий им участие в уголовных процессах в качестве защитников, практически был прекращен только с 1995 года.

Также следует вспомнить и печально известное решение Конституционного Суда Украины от 16.11.2000 г. по делу Г. Солдатова о свободном выборе защитника, которым вопреки требованиям статьи 59 Конституции Украины были допущены к участию в уголовных делах в качестве защитников так называемые «специалисты в области права», не являющиеся адвокатами.

Три года борьбы, которую возглавил Союз адвокатов Украины, привели к тому, что указанное решение, отменить которое по закону было невозможно, утратило силу в соответствии с Постановлением Пленума Верховного Суда Украины № 8 от 24 октября 2003 г. «О применении законодательства, обеспечивающего право на защиту в уголовном процессе».

Верховный Суд Украины в указанном постановлении указал: «Признать правильной практику тех судов, которые при отсутствии специального закона не допускают таких специалистов к осуществлению защиты в уголовных делах».

Мне неизвестна судьба тех незаконных судебных приговоров, которые были вынесены судами за три года существования упомянутого решения Конституционного Суда Украины.

Полагаю, что они должны были быть отменены в связи с нарушением права обвиняемого на защиту, которая осуществлялась лицами, адвокатами не

являющимися и не имеющими права на такой вид профессиональной деятельности.

Однако, зная нашу систему правосудия, могу с большой долей уверенности предположить, что на это «незначительное нарушение закона» просто закрыли глаза.

О нравственности принятия поручений

Вопрос принятия поручений также всегда вызывал большие дискуссии в адвокатской среде. Речь идет о возможности принятия исключительно поручений, которые адвокат считает по совести и по разуму правыми.

За процессы, несправедливость возбуждения которых очевидна, никто из честных и уважающих себя адвокатов приниматься не хотел, однако отдельные адвокаты принимали такие поручения, хотя случаи такого рода были единичными. Адвокаты считали, что нет ни чести, ни выгоды в ведении неправого дела.

Эти проблемы не минули и Россию. Принятие адвокатом защиты по «заведомо неправым делам» по Указу 1582 г. предусматривало «умножителей негодных тяж, бив кнутом, отсылати и впредь к суду не пущати».

Уже в XIX веке, после введения судебной реформы, были сторонники строгого запрещения для адвокатов принятия «заведомо неправых дел». Совет присяжных поверенных Московской палаты признал такое положение обоснованным.

Однако были и иные мнения юристов, считающих, что адвокат обязан защищать интересы любого человека, не входя в оценку дела «как неправого».

Правительственный Сенат отменил решение Совета присяжных поверенных Московской палаты и указал, что «на обязанности адвоката не может быть возложено разыскание нравственной чистоты дела, ибо критерий индивидуальной нравственности слишком неуловим и понимается всяким по-своему».

И до настоящего времени правовая позиция, высказанная Правительственным Сенатом, является бесспорной, а появившееся в то время выражение «клиент всегда прав» для адвокатов не подвергается сомнению.

Во Франции по Декрету 1810 г. адвокат присягал на верность императору и обязывался «не защищать и не давать советов по делам, которые он не считает справедливыми по совести». Такая клятва произносилась десятилетиями и постоянно нарушалась, т. к. приведенная формулировка присяги не соответствовала сути адвокатской профессии.

Суд по своей природе должен тщательно исследовать все доказательства, все версии, глубоко анализировать все доводы сторон по делу, после чего «на поле брани останутся лишь крупинки чистого золота, из которого судья и скует свое решение».

Только благодаря тому, что стороны в процессе могут представить суду свои соображения по делу

и доводы в их подтверждение, суд может постановить законный приговор.

Именно в добросовестном и квалифицированном изучении и представлении суду всех доказательств по делу, своей выстраданной и многократно проверенной правовой позиции по делу и состоит миссия адвоката.

Принятие на себя обязательств, содержащихся в присяге, толкавших адвоката на ее нарушение, в конечном счете привело к изменению присяги, в которой взамен прежних слов было записано, что адвокат «клянется честно заниматься профессией».

Судебной реформой в России 1864 г. в монархическом государстве, с единоличной властью царя, также было предусмотрено принятие присяги, в тексте которой содержалась следующая формулировка: «Адвокат клянется исполнять в точности и по крайнему своему разумению законы Империи, не писать и не говорить на суде ничего, что могло бы клониться к потрясению коренных начал религии, общества, семейства и доброй нравственности».

Вместе с тем присяжные поверенные с судебных трибун резко критиковали недостатки системы, такие как бедность, отсутствие гражданских прав и свобод, эксплуатация тружеников.

В конечном счете такие смелые выступления против системы привели к тому, что на протяжении 30 лет, с 1874 по 1904 г., в губерниях не учреждались Советы присяжных поверенных и адвокаты находились под контролем губернских судов, которым принадлежало право исключения из сословия.

Введение суда присяжных, блестящие выступления адвокатов сделали суд центром правового и нравственного воспитания граждан. В залы судебных заседаний на уголовные процессы невозможно было попасть из-за огромного числа желающих.

Ф. М. Достоевский по этому поводу писал: «Трибуна наших новых правых судов решительная, нравственная школа нашего общества и народа, решительный университет...».

Состязательный уголовный процесс привел к тому, что в среде присяжных заседателей, судей, прокуроров и адвокатов начало формироваться новое поколение юристов с прогрессивным правовым мышлением, высокой нравственной и правовой культурой.

Так, один из выдающихся адвокатов того времени П. А. Александров писал: «Я проникнут традициями того времени, когда всякая непорядочность в прениях удалялась, а чистоплотность и порядочность прений считалась одним из лучших украшений суда».

Нам, сегодняшним адвокатам, приходится только сожалеть, что эти высокие образцы профессионализма, честности, нравственности и порядочности покинули залы наших судебных заседаний и неизвестно, когда в них возвратятся и возвратятся ли....

И вновь исторические параллели...

А разве в советское время могли адвокаты при защите диссидентов говорить об отсутствии демократии и свободе слова, которых в стране не было, и что, как правило, приводило к гонениям на адвокатов, к возбуждению против них уголовных дел и изгнанию из адвокатуры?

Следует отметить, что в присяжной адвокатуре, по выражению одного из лучших адвокатов В. Д. Спасовича, существовали «узы беспощадной дисциплины, вследствие которой мы, не колеблясь, жертвуем своими вкусами, своими мнениями, своею свободою. Нам дорога та сила, которую дают суровые нравы. Оставим будущему смягчить их, когда люди сделаются лучшими».

Судебными уставами было предусмотрено, что прием в адвокатуру осуществляется советами присяжных поверенных, которые очень строго подходили к вопросам нравственности и морали, которыми должен обладать адвокат.

Петербургский совет присяжных поверенных с 1866 г. — начала своей деятельности и до 1873 г. отказал в приеме 24 лицам, хотя они отвечали всем предъявляемым требованиям (высшее юридическое образование, стаж работы по специальности), однако не внушали доверия «нравственной физиономией», а еще 4 исключили из сословия... по нравственным соображениям.

Наше время и принятые законодательные и нормативные акты, регулирующие адвокатскую деятельность, настолько смягчили высокие морально-нравственные принципы, что от тех принципов и беспощадной дисциплины, по которым существовала присяжная адвокатура, практически ничего не осталось.

Отвечая своему предшественнику, хочется сказать, что в наше время, а прошло уже 150 лет со времени деятельности присяжной адвокатуры, скорого появления «лучших людей» пока не предвидится и неизвестно, когда они появятся...

Проведем еще одну параллель в вопросах адвокатской этики, связанной с добросовестностью подготовки к участию в прениях, т. е. в произнесении защитительной речи.

Известный судебный деятель пришлого П. Сергеич (П. С. Пороховщиков), автор книги «Искусство речи на суде», труда, лучше которого, по моему мнению, никто не написал и возможно вряд ли напишет, дает следующий совет адвокатам: «Не исписав нескольких сажень или аршин бумаги, вы не скажете сильной речи по сложному делу. Если вы не гений, то примите это за аксиому и готовьтесь к речи с пером в руке. Вам предстоит не публичная лекция, не воззвание на площади, не поэтическая импровизация.

Отдавшись вдохновению, вы можете упустить существенное и даже важнейшее!!!»

Гораздо раньше, еще до новой эры, великий Цицерон следующим образом относился к необходимости написания речи: «Перо — лучший и превосходнейший творец и наставник красноречия. Когда мы пишем, то все доводы ясно выступают перед нами и сами бросаются в глаза, а все мысли и выражения сами ложатся под перо.

Расположение и сочетание слов укладываются в ораторский ритм.

Большинству из нас упражнения в написании речи не в ходу, т. к. требуют большого труда, который многим не по сердцу».

Прошло более 20 веков со времени, когда Цицерон написал эти строки, и вы думаете, что все наши адвокаты знакомы с ними или следуют его советам? Да ничего подобного!

Достаточно большое количество адвокатов вообще не готовятся к произнесению речи и, естественно, ее и не пишут.

Они ленятся выполнять эту тяжелую работу, многим из них «это не по сердцу», с начала адвокатской деятельности никто их к этому не приучил, а такое поверхностное отношение к одному из важнейших этапов работы адвоката по делу — произнесение речи — они считают чем-то второстепенным и не заслуживающим особого внимания. Кроме того, в написании речи должен присутствовать элемент творчества, т. е. в ней не достаточно только перечислить доказательства с изложением правовой позиции по делу.

Должна быть художественная обработка речи, она должна быть насыщена сравнениями, гиперболоми, метафорами.

Адвокат должен рисовать картины излагаемых им обстоятельств, чтобы участники процесса и зрители не только слышали, что говорит адвокат, но и видели описываемые им события.

Примером такой подготовки и произнесения речи может служить письмо А. П. Чехова адвокату С. А. Андреевскому: «Ваша речь по делу юнкера, убившего своего товарища, — это вещь удивительная по грандиозности, простоте и картинности: люди живые, и я вижу дно оврага».

Или речь адвоката в защиту осужденного, который два года содержится в одиночной камере: «Знаете ли вы, что значит находиться в одиночной камере? Это три шага в длину, два шага в ширину и... ни клочка неба!!!»

Слова адвоката, нарисовавшего картину одиночного заключения, не могли не дойти до сознания каждого, кто слышал эту речь.

Как видим, проходят годы, века, тысячелетия, а наше отношение к выполнению профессиональных обязанностей не так уж существенно изменяется...

Н. М. Бакаянова,
*заведующая кафедрой организации судебных,
правоохранительных органов и адвокатуры
Национального университета
«Одесская юридическая академия», д-р юрид. наук,
адвокат, АФ «Собрание»*

РОЛЬ ПРАВИЛ АДВОКАТСКОЙ ЭТИКИ В АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ИСТОРИЯ ИХ ПРИНЯТИЯ

Этика пронизывает все сферы деятельности человека. Каждое наше движение, от зримого до незримого, наполнено нравственным содержанием. То, что мы говорим и как слушаем, соглашаемся и возражаем, радуемся или огорчаемся, взаимодействуем с окружающим миром, отражает наш внутренний выбор в части допустимого, наши представления о добре и зле, долге, чести, достоинстве, справедливости. В постоянно изменяющемся мире подвержены изменениям и мы сами: то, что вчера казалось непререкаемым, сегодня может стать единственно возможным. Вместе с тем в большинстве случаев система ценностей является довольно устойчивой, мы держимся за нее, как за опору, необходимую для оправдания совершаемых нами поступков. Отрицая одно, принимая другое, каждый из нас — наглядная демонстрация определенного социокультурного уровня и пережитого личностного опыта. При этом привычки и взгляды, заложенные воспитанием, в критических ситуациях сметают границы, которые мы формируем профессиональным образованием и обретенными навыками. Бесспорно, сколько людей — столько мнений, а это означает различие в представлении о том, что такое хорошо и что такое плохо. Тем не менее поиск общего восприятия должного поведения необходим человечеству для дальнейшей эволюции.

На протяжении многих веков, с самого возникновения адвокатуры, начиная от Афин и Древнего Рима, ведется и поиск этических правил деятельности адвокатов. Эти правила позволяют понять требования к адвокатам, определить не только то, *что* адвокаты должны делать, но и то, *как* это делается.

Очевидно, что невозможно урегулировать все возможные ситуации, которые происходят в профессиональной жизни адвоката. Однако целесообразно,

чтобы были четко прописаны ориентиры оптимального поведения, в которых бы отражались ценности адвокатуры или «адвокатские идеалы», о которых писал Жюль Фавр в XIX веке.

В адвокатской среде важную роль играют традиции, которые представляют собой передачу приемов и способов осуществления адвокатской деятельности, универсальных подходов к выполнению профессиональных обязанностей. Эта передача знаний и умений обосновывает институты помощника адвоката, стажировки в адвокатуре, повышения квалификации адвокатов, проявляется в действии принципа коллегальности в деятельности адвокатских объединений, создает преемственность в адвокатуре.

Наиболее важные традиции адвокатуры закреплены в принципах — основных положениях, руководящих началах, главных идеях, на которые опирается адвокатское сообщество. Клод Гельвеций утверждал, что знание принципов легко возмещает незнание некоторых фактов. Применительно к адвокатам это означает, что понимание основных принципов адвокатской этики позволяет адвокату избрать верный вариант поведения в случае, если он не помнит, что предписывает отдельная частная норма Правил адвокатской этики, а также тогда, когда нормативное регулирование конкретной ситуации в Правилах отсутствует. Принципы проникают в каждое положение Правил и так или иначе связаны между собой.

Закон «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» в ст. ст. 11, 21, 22, 31, 32, 34 относит соблюдение этических требований к профессиональному долгу адвоката. Регулирование этики поведения адвоката осуществляется и другими нормами указанного Закона, например, ст. ст. 6, 7, 28, но особая роль в этом вопросе отводится Правилам адвокатской этики.

Разработка и принятие Правил адвокатской этики являются важным показателем развития адвокатуры и адвокатской деятельности в Украине.

Первые Правила адвокатской этики были одобрены Высшей квалификационной комиссией адвокатуры 1—2 октября 1999 г. вследствие активной деятельности всеукраинской общественной организации «Союз адвокатов Украины».

Предложение о принятии адвокатами отдельного документа, который бы закреплял нормы профессиональной этики, прозвучало на Учредительном съезде Союза адвокатов Украины 22—23 сентября 1990 г., когда адвокат И. Л. Бронз впервые высказал мысль о необходимости разработки этического кодекса. На заседании правления Союза адвокатов Украины 12 января 1995 г. И. Л. Бронз еще раз высказал такое предложение, а 14 июня этого же года на очередном заседании правления вернулся к теме разработки этического кодекса адвоката вновь, предложив обобщить соответствующую практику и изучить зарубежные деонтологические правила. 16 июня 1995 г. на заседании правления Союза адвокатов Украины была создана рабочая группа по разработке Кодекса адвокатской этики во главе с адвокатом О. Л. Жуковской. В состав рабочей группы вошли и одесские адвокаты И. Л. Бронз, Ю. М. Полонский, В. Г. Маслов.

В течение 1995—1996 гг. рабочая группа по разработке Кодекса адвокатской этики исследовала международные типичные этические нормы адвокатской деятельности, правила адвокатской деятельности других государств, исторический опыт и традиции адвокатуры.

В нескольких областях (Закарпатской, Николаевской, Херсонской, Хмельницкой и в г. Севастополе) адвокаты высказались против идеи принятия Кодекса адвокатской этики, но в большинстве регионов идея принятия Кодекса и его текст были поддержаны. Примечательно, что, как вспоминает О. Л. Жуковская в своей публикации «Правила адвокатской этики — воспоминания о будущем» (Юридическая онлайн газета, 18 октября 2018 г.), самым ярким лоббистом принятия Кодекса была Одесская область во главе с Иосифом Бронзом. Как следует из протокола Одесской региональной конференции адвокатов, «на конференции адвокатов Одесской области были обсуждены проекты Кодекса адвокатской этики и закона о внесении изменений и дополнений в Закон «Об адвокатуре». По Кодексу адвокатской этики конференция выразила мнение о необходимости немедленного его принятия. Конференция считает принятие указанных документов необходимым для дальнейшего развития адвокатуры и укрепление престижа адвокатской профессии. В связи с этим

вызывает удивление и непонимание позиция, занятая некоторыми коллегами, отвергающими идею принятия Кодекса адвокатской этики... Представляется, что подобные мысли могут быть высказаны лицами, которые не понимают сути адвокатской профессии, которые не вобрали в себя дух адвокатуры, не знают ее исторических традиций и опыта адвокатуры других стран».

23 февраля 1996 г. правления Союза адвокатов Украины приняло решение одобрить проект Кодекса адвокатской этики в основных положениях и поручить рабочей группе доработать его, рассмотрев поступившие предложения и замечания адвокатов со всех регионов Украины. В итоге рабочая группа доработала (и на $\frac{1}{3}$ сократила) проект, а согласно многочисленным предложениям название проекта было изменено на «Правила адвокатской этики». 1—2 октября 1999 г. Высшая квалификационная комиссия адвокатуры на основании изменений в Положение о Высшей квалификационной комиссии адвокатуры, внесенных Указом Президента Украины 30 сентября 1999 г., одобрила первые в Украине Правила адвокатской этики.

Принятие нового Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» 5 июля 2012 г. обусловило новую редакцию Правил адвокатской этики с учетом законодательных изменений. 17 ноября 2012 г. Учредительный съезд адвокатов Украины утвердил новые Правила адвокатской этики.

За основу новых Правил были взяты Правила адвокатской этики от 1—2 октября 1999 г.; следовательно, по своему содержанию обе редакции отличались в контексте положений нового Закона «Об адвокатуре и адвокатской деятельности». Однако важно, что иным стал порядок утверждения Правил адвокатской этики — съездом адвокатов Украины, то есть высшим органом адвокатского самоуправления.

Ныне действующие Правила были приняты отчетно-выборным съездом адвокатов Украины 9 июня 2017 г. Разработка и утверждение этих Правил происходили без широкого обсуждения. Адвокаты и ученые не получили возможность высказать свои взгляды относительно проекта Правил и концепции предлагаемых изменений. Вручение делегатам съезда адвокатов Украины 9 июня 2017 г. проекта Правил среди других материалов съезда в день его проведения не позволило им изучить содержание новых Правил, поэтому и обсуждения делегатами такого важного документа не произошло.

Тем не менее с точкой зрения, высказанной в отчете «Адвокатская этика в Украине» общественной организации «Лаборатория законодательных инициатив» в 2018 г., в соответствии с которой утверждение Правил адвокатской этики 2017 г. без установленного

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА

законом кворума суттєво впливає на легитимність цих Правил і наслідки їх застосування в дисциплінарній і судовій практиці, не можна погодитися. Рішення з'їзду адвокатів України 9 червня 2017 р. є легальним і легітимним. Факт відсутності або наявності кворума був предметом для суперечок і обговорень в адвокатській середі, але не послужив підставою для скасування рішення з'їзду в судовій процедурі. Практика застосування Правил адвокатської етики від 9 червня 2017 р. свідчить про те, що вони дотримуються адвокатами при виконанні адвокатської діяльності. Виходячи з дисциплінарної і судової практики, положення цих Правил є важливими регуляторами поведінки адвокатів і використовуються як

критерії оцінки такої поведінки в дисциплінарному виробництві. В зв'язі з цим утвердження про неприйняття Правил адвокатської етики 2017 р. адвокатами України є необґрунтованими.

Зміцнення ролі Правил адвокатської етики в адвокатській діяльності безумовно вимагає їх подальшого вдосконалення, усунення дискусійних і суперечливих по суті норм, внесення в Правила змін і доповнень, необхідних для підвищення їх ефективності. Важливо, щоб такі зміни базувалися на реальних потребах адвокатської спільноти в закріпленні етичних правил поведінки, враховували проблеми виконання адвокатської діяльності з метою їх вирішення.

Етика як наука

Етика — це наука, що вивчає мораль, норми поведінки, сукупність моральних правил певної суспільної чи професійної групи (лікарська етика, етика державного службовця тощо). Етика є важливим фактором свідомого підтримання правопорядку в суспільстві.

Поняття добра і зла, моралі і моральності, етики є одними з самих розповсюджених у мові і в той же час одними з самих багатозначних і невизначених. Моральні проблеми при цьому з'являються одними з найважливіших для людини.

Так, великий німецький філософ І. Кант писав, що «всі інтереси мого розуму (і спекулятивні і практичні) поєднуються в наступних трьох питаннях:

Що я можу знати? Що я повинний робити? На що я можу сподіватися?».

Геніальний художник слова і великий мораліст Л. М. Толстой писав: «Ми всі звикли думати, що моральне навчання є найвульгарніша і найнудніша річ, у якій не може бути нічого нового і цікавого; а тим часом усе життя людське, із усіма настільки складними і різноманітними, удаваними, незалежними від моральності діяльностями, — і державна, і наукова, і художня, і торгова, — не має іншої мети, як більше і більше з'ясування, твердження, спрощення і загальнодоступності моральної істини».

Вважається, що термін «етика» ввів Арістотель для позначення особливих чеснот характеру

на відміну від діаноетичних чеснот розуму. Він же створює і теорію про етичні чесноти — етику. І тут міститься важлива думка, що вплине на подальший розвиток етики і психології, а саме: людський інтелект складається з двох найважливіших частин — розуму і вдачі. Розум містить у собі мислення, пам'ять; вдача — почуття, волю.

Професійна етика є багатозначним поняттям. По-перше, це визначені кодекси поведінки людей при виконанні ними своєї професійної діяльності. По-друге, це теорія даних кодексів, способи їхнього обґрунтування. Актуальною є проблема співвідношення професійної етики і загальнолюдської моралі. У цілому, дане співвідношення є різновидом діалектичного відношення частини і цілого. Не можна підмінювати загальнолюдську мораль професійною. Існує тільки одна мораль, що і є загальнолюдською, а всі інші специфічні моральні системи є лише її різновидом.

Тому коли виникають у свідомості суб'єктів протиріччя між вимогами загальнолюдської моралі і вимогами професійної етики, то перевагу варто віддавати загальнолюдським моральним принципам.

Професійна етика різноманітна. Найбільш значимі професійні етики — це етика лікаря (деонтологічна етика), етика юриста, етика бізнесу, етика вченого, педагогічна етика й ін.

(Із вільних джерел)

Ирина Гончар

ВЛАСТНЫЙ ТОН

(газета «Юридическая практика»)

Определяющим в вопросе о предметной юрисдикции споров с КДКА является выяснение того, реализовывала ли комиссия властные полномочия.

Вопрос о подсудности споров об обжаловании решений квалификационно-дисциплинарных комиссий адвокатуры (КДКА) стал актуальным в связи с двойственностью статуса указанных органов и неопределенностью правовой природы права на занятие адвокатской деятельностью. Так, КДКА как орган адвокатского самоуправления представляет собой негосударственное образование, вместе с тем именно КДКА определяет, может лицо осуществлять адвокатскую деятельность или нет. А лицо, занимаясь адвокатской деятельностью, с одной стороны, выполняет некую социальную миссию, поскольку для этого сдает экзамен и получает соответствующее свидетельство, а с другой — реализовывает свое право на труд. Потому вопрос о юрисдикции спора с КДКА, например, в связи с принятием решения о прекращении права на занятие адвокатской деятельностью, возникал постоянно. Одни жаловались в общие суды, полагая, что речь идет о решении негосударственной институции и трудовом праве, другие — в административные, считая, что имеет место реализация делегированного права субъектом властных полномочий, а спор касается публичного интереса.

Впрочем, впредь таких споров быть не должно, поскольку Большая Палата (БП) Верховного Суда (ВС) высказала свое мнение о юрисдикции споров с участием КДКА. Оно изложено в постановлении от 29 августа 2018 года по делу № 804/11334/15 по иску гр-на А. к одной из областных КДКА об отмене решения, которым в отношении истца применено дисциплинарное взыскание в виде предупреждения.

Днепропетровский окружной административный суд определенным от 28 сентября 2015 года, оставленным без изменений определением Днепропетровского апелляционного административного суда от 11 ноября 2015 года, производство по делу закрыл на основании пункта 1 части 1 статьи 157 Кодекса административного судопроизводства (КАС) Украины — ввиду неподсудности дела административному суду.

Истец подал кассационную жалобу, указав на то, что Кировский районный суд г. Днепропетровска также отказал в удовлетворении иска, мотивируя свое решение избранием ненадлежащего способа защиты профессиональных прав истца и ссылаясь на постановление Верховного Суда Украины от 27 января 2016 года по делу № 6-2750цс15, в котором изложена позиция, что данная категория дел подлежит рассмотрению в порядке административного судопроизводства.

БП ВС пришла к выводу о наличии оснований для удовлетворения кассационной жалобы на таких основаниях.

Истец осуществляет адвокатскую деятельность, и в отношении него дисциплинарной палатой КДКА установлено нарушение Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» (Закон) и Правил адвокатской этики, в связи с чем решено привлечь истца к ответственности с применением к нему дисциплинарного взыскания в виде предупреждения.

Административные суды, закрывая производство по делу по иску гр-на А. к КДКА об отмене решения, исходили из того, что КДКА не является субъектом властных полномочий, не осуществляет властных управленческих функций на основании законодательства, в том числе во исполнение делегированных полномочий, а адвокатская деятельность не относится к публичной службе, потому спор надлежит рассматривать в порядке гражданского судопроизводства.

БП ВС считает такие утверждения ошибочными. Так, согласно части 2 статьи 2 КАС Украины в редакции, действующей на момент обращения в суд, в административных судах могут быть обжалованы любые решения, действия или бездействие субъектов властных полномочий, кроме случаев, когда относительно таких решений, действий или бездействия Конституцией или законами Украины установлен иной порядок судебного производства. Как следует из определения пункта 7 части 1 статьи 3 КАС Украины, субъектом властных полномочий является орган

СУДОВА ПРАКТИКА

государственной власти, орган местного самоуправления, их должностное или служебное лицо, другой субъект при осуществлении ими публично-властных управленческих функций на основе законодательства, в том числе направленных на выполнение делегированных полномочий, а часть 2 статьи 4 КАС Украины определяет, что юрисдикция административных судов распространяется на все публично-правовые споры, кроме споров, для которых законом установлен другой порядок судебного решения. Приведенные нормы согласуются с положениями статей 2, 4 и 19 КАС Украины (в редакции, действующей с 15 декабря 2017 года).

БП ВС отмечает, что к компетенции административных судов относятся споры физических или юридических лиц с органом государственной власти, органом местного самоуправления, их должностным или служебным лицом, предметом которых является проверка законности решений, действий или бездействия этих органов (лиц), принятых или совершенных ими при осуществлении властных управленческих функций, кроме споров, для которых законом установлен другой порядок судебного решения.

Как установлено материалами дела, адвокат — гр-н А. обратился в административный суд с иском к КДКА об отмене решения ответчика, которым к нему применено дисциплинарное взыскание.

Согласно части 2 статьи 59 Конституции Украины (в редакции, действующей на момент возникновения спорных правоотношений) для обеспечения права на защиту от обвинения и для предоставления правовой помощи при решении дел в судах и других государственных органах в Украине действует адвокатура.

Правовые основы организации и деятельности адвокатуры и осуществления адвокатской деятельности в Украине определяет Закон, в статье 2 которого сказано: адвокатура — негосударственный самоуправляемый институт, обеспечивающий осуществление защиты, представительства и предоставления других видов правовой помощи на профессиональной основе, а также самостоятельно решающий вопросы организации и деятельности адвокатуры в порядке,

установленном настоящим Законом. Таким образом, деятельность адвокатуры, реализация ею функций защиты, представительства и предоставления других видов правовой помощи на профессиональной основе неопределенному кругу лиц свидетельствует об общественном интересе, а следовательно, и публично-правовом характере правоотношений.

Этот вывод подтверждается и тем, как законодатель урегулировал порядок приобретения статуса адвоката, гарантии независимости его деятельности и особый порядок привлечения к дисциплинарной ответственности.

Также ВС добавил, что статьей 33 Закона предусмотрена возможность привлечения адвоката к дисциплинарной ответственности в порядке дисциплинарного производства на основаниях, предусмотренных настоящим Законом. Дисциплинарное производство осуществляется КДКА, которые в соответствии с частями 1 и 5 статьи 50 Закона образуются с целью определения уровня профессиональной подготовленности лиц, изъявивших намерение получить право на занятие адвокатской деятельностью, и решения вопросов дисциплинарной ответственности адвокатов.

Из анализа данных норм материального и процессуального права с учетом цели создания и круга полномочий КДКА Большая Палата Верховного Суда пришла к выводу, что КДКА наделена властными управленческими полномочиями в части предоставления лицу статуса адвоката и привлечения адвоката к дисциплинарной ответственности. Таким образом, настоящий спор является публично-правовым, поскольку касается привлечения адвоката — гр-на А. к дисциплинарной ответственности.

Поскольку суды первой и апелляционной инстанций с нарушением норм процессуального права приняли судебные решения, препятствующие дальнейшему производству по делу, Большая Палата Верховного Суда сделала вывод о наличии оснований для отмены обжалуемых определений судов с направлением дела в суд первой инстанции для продолжения рассмотрения по сути.

Андрей Костин,

заместитель председателя Совета адвокатов Одесской области

41-я ЕЖЕГОДНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ УКРАИНСКО-АМЕРИКАНСКОЙ АССОЦИАЦИИ АДВОКАТОВ

А. Костин и М. Маринович

и украинских юристов и адвокатов, а также всех тех, кто заинтересован в налаживании профессиональных и деловых контактов между коллегами из Украины и США.

Основной темой конференции стал конфликт между Россией и Украиной, причем эксперты и участники рассматривали различные аспекты этого конфликта с точки зрения права.

Адвокат Виктор Рудь (США) подготовил доклад о расследовании спецпрокурора США Мюллера, которое может пролить свет на «теневые» взаимоотношения между руководством РФ и нынешними американскими высокопоставленными политиками. Доктор Майкл Карпенгер из Центра демократии Байдена, эксперт Атлантического Совета, предложил рассматривать конфликт между Россией и Украиной не как локальный, а как цивилизационный конфликт между РФ и западными демократическими ценностями.

Специальный гость конференции — сотрудник Государственного департамента США Гене Фишер говорил о перспективах восстановления территориальной целостности Украины. Являясь принципиальным защитником идеи о всеобъемлющей поддержке Украины со стороны США, господин Фишер

9—10 ноября 2018 года в Вашингтоне прошла 41-я ежегодная конференция Украинско-Американской ассоциации юристов (Ukrainian American Bar Association). Эта организация, основанная еще в конце 70-х годов прошлого столетия, объединяет в настоящее время не только американских юристов украинско- происхождения, но

подчеркнул, что поддержка Украины со стороны США материальная, финансовая и дипломатическая вышла на более высокий уровень при нынешней администрации Президента США, и высказал сожаление о том, что в момент трагических событий в Крыму и на Донбассе в 2014 году предыдущая администрация не нашла в себе политической воли отреагировать более жестко на агрессивные действия Российской Федерации.

Блестящий доклад эксперта Baltic Defense College из Таллинна Марка Войгера был посвящен вопросам правового обоснования агрессивных международных действий, в том числе военных операций. Его исследование «Russian Law Fare» — это фундаментальное исследование попыток легитимизации агрессивной международной политики и военного вмешательства как внутри страны, так и на международной арене. К сожалению, в Украине не уделяют достаточного внимания контрпропаганде на международной арене и такому важному аспекту этой деятельности как международно-правовой. В противоположность этому целые научные институты в России готовят не только историко-правовую, но и современную международно-правовую базу, в том числе компаративистику, с целью оправдания агрессивных действий.

В продолжение этой темы у нас была уникальная возможность пообщаться с адвокатами компании Covington & Burling LLP Марни Чик, Джонатаном Гимблеттом и Дэвидом Зионтом, которые представляют интересы государства Украина по двум искам против РФ в Международном суде ООН в Гааге. Коллеги рассказали об избранной правовой позиции, трудностях в сборе доказательств и перспективах судебных процессов. Отдельный вопрос о проблемах, связанных с исполнением возможного решения суда против РФ, к сожалению, остался открытым, так как история знает случаи непризнания решения проигравшим государством. Тем не менее для Украины необходимо признание уже самого факта нарушения международных конвенционных норм ООН.

Выступление посла Украины в США Валерия Чалого было посвящено вопросам взаимодействия

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Президент UABA *О. Пелех* (в центре) и украинская делегация

между нашими странами, как в аспекте оборонного сотрудничества, так и с точки зрения развития экономических и социальных связей. Следует отметить, что г-н Чалый говорил не только о достижениях, но и проблемах, в том числе внутренних, таких как коррупция и отсутствие доверия между бизнесом и властью, которые не дают развиваться двусторонним экономическим отношениям между США и Украиной в той мере, которая бы отвечала уровню межгосударственных отношений между нашими странами.

Адвокат из Киева Денис Овчаров, как будто в продолжение этой проблематики, поделился с коллегами современным состоянием взаимоотношений между правоохранительными органами и бизнесом в Украине. Его презентация под названием «Уголовные дела как способ давления на украинский бизнес» отобразила многие внутренние процессы использования правоохранительной системы как инструмента давления на бизнес, перераспределения сфер влияния, нечестной конкуренции, политической борьбы. Выступив в дискуссии, которая приняла эмоциональный характер, мне пришлось поддержать коллегу в том, что система правосудия в нашей стране до сих пор не может эффективно защитить бизнес от незаконного использования властных полномочий правоохранительными органами, в том числе и в связи с тем, что органы прокуратуры не получили ту институциональную независимость, которая не давала бы возможности политикам использовать властные полномочия прокуратуры в собственных целях.

В целом, вопросы экономического сотрудничества, к сожалению, не были приоритетом этой конференции, однако одна из сессий, которую модерировал наш коллега из Киева Маркиян Силецки (Dentons), была посвящена вопросам взаимодействия украинского бизнеса и международных финансовых институций, в частности ЕБРР, а также позитивным (для США) изменениям в торговом балансе между Украиной и США. Позитивным для США потому, что существенный рост товарооборота произошел за счет увеличения экспорта из США в Украину. Частные инвестиции из США в Украину практически

не демонстрируют роста, и, наверное, причина не только географическая удаленность нашей страны, но и внутренние проблемы, о которых я уже упомянул ранее.

Однако на конференции говорили не только о настоящих проблемах и вызовах, мы вспоминали прошлое и говорили о будущем. Выступление нашего великого современника Мирослава Мариновича, проректора Украинского католического университета из Львова, было посвящено вопросам воспитания будущих поколений украинских граждан на основе консенсуса ценностей, которые необходимо прививать с детства. Правда, взаимное уважение и доверие, помощь и взаимовыручка, свобода личности и ответственность перед обществом — это лишь небольшой перечень ценностных категорий, которые могут объединить общество на пути к лучшему будущему. Мне было особенно приятно, что господин Маринович упомянул проект «Адвокат Будущего» в качестве одного из хороших примеров объединения людей, исповедующих общие ценности в профессии. Так случилось, что за две недели до этой конференции Мирослав Маринович выступал перед участниками проекта «Адвокат Будущего» в Киеве на конференции, посвященной вопросам адвокатской этики. И он, будучи диссидентом, несправедливо осужденным советской судебной системой, прошедший лагеря, вынужденный защищать себя сам, с большим уважением вспоминал тех адвокатов советской эпохи, которые не побоялись профессионально и принципиально защищать права своих клиентов даже с риском для собственной карьеры и жизни.

Эти адвокаты показали нам пример настоящего отношения к своему профессиональному долгу, их вера в торжество права и справедливости была основана на обычных и понятных большинству людей человеческих ценностях правды, уважения свободы личности, оказания помощи тому, кто в ней нуждается. Именно эти ценности и тогда, и сейчас придают нашим коллегам хоть в Украине, хоть в Америке сил и уверенности в победе права над беззаконием.

Выступление посла Украины в США *В. Чалого*

Мы продолжаем знакомить наших читателей с материалами, свидетельствующими о беспощадной жестокости советского режима. Мы рассказываем о том, как легко фабриковались дела, выносились приговоры, часто — расстрельные, и даже тем, кто вчера еще был среди ближайших друзей и соратников «великого кормчего»...

Э. В. Галинская,
юрисконсульт Одесского представительства
адвокатской компании «Моор и Кросодович»

«ЛЕНИНГРАДСКОЕ ДЕЛО»

В начале января 1949 года в Центральный Комитет партии поступило анонимное письмо. В нем неизвестный сообщал, что на состоявшейся 25 декабря истекшего года в Ленинграде объединенной областной и городской партийной конференции были сфальсифицированы результаты голосования. С этого на первый взгляд малопримечательного события начинается крупнейшее в послевоенной советской истории судебное дело, вовлекшее в свою орбиту не только руководителей ленинградской партийной организации, но и ряд лиц из ближайшего окружения Сталина.

Для расследования сообщения была назначена специальная комиссия ЦК, которая установила, что председатель счетной комиссии А. Я. Тихонов вопреки реальным результатам голосования объявил делегатам конференции о единогласном избрании первого секретаря ОК и ГК П. С. Попкова, второго секретаря ОК Г. Ф. Бадаева, второго секретаря ГК Я. Ф. Капустина. В действительности же против Попкова было подано 4 голоса, против Бадаева — 2, против Капустина — 15.

22 февраля 1949 года состоялся объединенный пленум Ленинградского обкома и горкома партии. На нем с большой речью выступил Маленков. Он заявил, что руководство ленинградской партийной организации знало о фальсификации, но скрыло этот факт от ЦК. Более того, по его словам, обком превратился в опорный пункт для борьбы с Центральным Комитетом, культивирует сепаратистские настроения, стремится к созданию самостоятельной Российской Коммунистической партии.

Речь секретаря Центрального Комитета имела очевидную направленность в сторону политических обвинений. Становилось очевидным, что случай с фальсификацией выборов явился лишь частным поводом для этого, тем более что незначительное количество голосов, поданных против заявленных кандидатов, ни в коей мере не могло повлиять на окончательные результаты голосования.

Пленум исключил из партии председателя счетной комиссии конференции Тихонова, одобрил решение ЦК об отстранении от должности первого секретаря ОК и ГК Попкова, объявил выговор Капустину,

наложил ряд партийных взысканий на других лиц, причастных к фальсификации результатов выборов.

Однако состоявшимся решением это дело отнюдь не завершилось. Напротив: оно получило новый импульс. Как уже неоднократно бывало в истории Советского государства, сугубо партийное дело постепенно приобретало уголовный характер. По личному распоряжению Сталина к нему подключился Берия, в то время заместитель председателя Совета Министров. Непосредственное производство по ленинградскому делу было поручено министру госбезопасности Абакумову.

Непродолжительное время спустя исполнительный и энергичный министр уже докладывал Берии о первой жертве: бывший второй секретарь Ленинградского горкома партии Капустин — английский шпион. Основание: еще в 30-х годах старший мастер Кировского завода Капустин изучал технологию производства паровых турбин в Англии и во время этой командировки мог быть завербован вражеской разведкой. Отсутствие же в деле фактических данных на этот счет отнюдь не свидетельствует о его невиновности. Напротив, тщательная конспирация лишь усиливает общественно опасный характер преступной деятельности, поэтому влечет за собой повышенную ответственность.

Сегодня подобного рода мотивация не кажется не только обоснованной, но даже серьезной. Вряд ли она иначе воспринималась и в те времена. Однако отсутствие юридических оснований отнюдь не препятствие для исполнения распоряжения генсека. Во всяком случае для Абакумова, а тем более для Берии. 21 июля 1949 года по приказу министра госбезопасности Капустин был арестован без санкции прокурора.

В течение первых десяти дней содержания под стражей арестованный допрашивался 17 раз. Держался стойко. Помещался в карцер. Есть данные о применении к нему физических мер воздействия.

Из показаний бывшего следователя Сорокина: «Мне передали указание Абакумова, чтобы без признания Капустина я не появлялся в министерстве. Такие показания я добыл...»

3 ІСТОРІЇ АДВОКАТУРИ

Абакумов спешит сообщить об этом Сталину. В донесении от 1 августа 1949 года он пишет: «...есть веские основания считать Капустина агентом Британской разведки...» Однако эта сторона дела Сталина, видимо, интересовала не в первую очередь. Главное — разоблачение законспирированной организации в партии. С этой установкой Абакумов начинает следующую серию допросов Капустина. И уже 4 августа в его руках появляется подписанный арестованным протокол: «Теперь я понял, что дальнейшее заpiresательство бессмысленно. Я буду говорить правду, как обманывал Партию, ЦК, товарища Сталина...» Далее Капустин называет фамилии «участников заговора». Среди них секретарь ЦК ВКП(б) Алексей Александрович Кузнецов.

Это полузабытое ныне имя некогда произносилось в числе немногочисленных имен ближайших соратников Сталина. Кузнецов пользовался несомненным личным расположением и доверием вождя. Он принадлежал к весьма ограниченному кругу лиц, к которым Сталин обращался на «ты». Велики заслуги Кузнецова во время войны, особенно в период блокады Ленинграда, когда он занимал должность секретаря обкома партии. После войны его избирают членом Оргбюро и секретарем Центрального Комитета, ему поручается руководство Управлением кадров ЦК. В условиях жесткой партийной иерархии возможность осуществления кадровой политики — решающий фактор власти.

Маленков, который длительное время занимался в ЦК кадровыми вопросами и считавшийся вторым человеком в партии, в связи с появлением на политическом горизонте Кузнецова был от этой сферы деятельности отстранен и переведен на другой участок организационно-партийной работы. Эта ситуация отнюдь не расположила Маленкова к молодому секретарю ЦК, тем более что Кузнецов стал позволять себе критику в его адрес.

По сходной причине не сложились у Кузнецова личные отношения и с Берией, которому также пришлось поступиться частью своих функций. Особенно очевидным это стало после того, как Политбюро поручило Кузнецову курировать органы юстиции, МВД, МГБ.

Секретарь ЦК взялся за дело решительно и смело. Он провел совещание сотрудников госбезопасности, на котором резко критиковал методы их деятельности. Чем глубже вникал секретарь ЦК в деятельность МВД и МГБ, тем больше возникало у него вопросов. Восхождение к истине логически привело его к делам «врагов народа». Он затребовал у Абакумова материалы 1937 года, хотел разобраться с таинственной историей убийства Кирова...

Но здесь пролегла грань, заглянуть за которую не должен был никто. 13 августа 1949 года в кабинете Маленкова Кузнецов был арестован. В этот же

день на его квартире в отсутствие подследственного произвели обыск. Сотрудники МГБ прямо с порога потребовали у жены Кузнецова немедленно выдать им письмо. При этом они не уточняли, какое именно письмо имеется в виду. Из их реплик следовало лишь, что исключительная важность этого документа делает излишними всякие уточнения.

Речь шла о действительно неординарном документе — личном письме Сталина. Оно было написано во время блокады Ленинграда и отправлено через линию фронта в адрес второго секретаря горкома партии Кузнецова. В письме генсек отмечал, что руководители города Жданов и Ворошилов устали, издергались, им нужен отдых. В этих условиях вся надежда возлагалась на Кузнецова. «Алексей, Родина тебя не забудет» — эти слова Сталина служили своего рода охранной грамотой. И вот теперь это письмо оказалось главным предметом поисков.

Нашли ли его сноровистые люди в форме сотрудников МГБ? Перед нами опись изъятого при обыске на квартире Кузнецова имущества.

«Изъято для доставки в МГБ СССР следующее:

Орден Ленина — 2;
Орден Красного Знамени — 1;
Орден Кутузова I степени — 1;
Орден Кутузова II степени — 1;
Орден Отечественной войны I степени — 1;
Медаль «За оборону Ленинграда» — 2;
Медаль «Партизану Отечественной войны» — 1;
...Погоны генеральские — 7 пар;
Сапоги мужские хромовые — 1 пара;
...Зубной порошок — 1 короб;
Зубная щетка — 1 шт.»

В этой описи письмо Сталина, как видим, отсутствует. Но значит ли это, что поиски оказались тщетными? И можно ли было рассчитывать на то, что такой документ окажется в одном перечне с сапогами и зубной щеткой?..

Следующей жертвой намечался Николай Алексеевич Вознесенский. Член Политбюро ЦК ВКП(б), первый заместитель Председателя Совета Министров СССР, председатель Госплана СССР, он был известен не только как крупная политическая фигура в стране, но и как видный ученый-экономист, действительный член Академии наук СССР. Его перу принадлежит немало глубоких исследований по методологическим проблемам планирования народного хозяйства. Во время войны как член Государственного комитета обороны Вознесенский лично отвечал за производство вооружения и боеприпасов.

Его высоко ценил Сталин. По воспоминаниям А. Н. Микояна, однажды генсек сказал своим спутникам, что ввиду приближения старости думает о преемниках. Наиболее подходящей кандидатурой на должность Председателя Совета Министров считает

Николая Алексеевича Вознесенского, на пост Генерального секретаря ЦК — Алексея Александровича Кузнецова. «Как, не возражаете, товарищи?» — спросил Сталин. Никто не возразил. Но, думается, этот эпизод отнюдь не вызвал симпатии к двум столь ярким личностям со стороны их соперников из среды ближайшего сталинского окружения.

Быть может, предполагаемые генсеком преемники и стали бы таковыми, если бы, казалось, невысказанная в условиях единоличной власти независимая линия их поведения не привлекла внимания самого Сталина.

Вот что вспоминает в этой связи о Вознесенском писатель К. М. Симонов: «...он запомнился мне не потому, что понравился, а потому, что чем-то удивил меня, видимо, тем, как резковато и вольно он говорил, с какой твердостью объяснял, отвечая на вопросы Сталина... как несколько раз настаивал на своей точке зрения — решительно и резковато. Словом, в том, как он себя вел там, был некий диссонанс с тональностями того, что произносилось другими». То, что мы знаем о Сталине сегодня, дает достаточные основания полагать, что такая линия поведения едва ли могла его удовлетворить.

И здесь, словно по заказу, появляется докладная записка заместителя председателя Госснаба СССР М. Т. Помазнева о занижении Госпланом СССР контрольных цифр развития промышленного производства. Вопрос рассматривается на заседании Совета Министров. В результате появляется протокольная запись:

«Тов. Вознесенский неудовлетворительно руководит Госпланом, не проявляет обязательной, особенно для члена Политбюро, партийности в руководстве Госпланом и в защите директив правительства в области планирования, неправильно воспитывает работников Госплана, вследствие чего в Госплане культивировались непартийные нравы, имели место антигосударственные действия, факты обмана правительства, преступные факты по подгону цифр и, наконец, факты, которые свидетельствуют о том, что руководящие работники Госплана хитрят с правительством». Как нетрудно заметить, в этом документе речь идет не только о служебных упущениях, но употребляются такие выражения, как «антигосударственные действия» и «преступные факты». Это было начало конца. Последующие события развивались со скоростью падающей лавины.

Дело Вознесенского передается на рассмотрение Комиссии партийного контроля при ЦК ВКП(б). Здесь к предыдущим обвинениям добавляются «самовозвеличивание» и «поддержание связей с ленинградской антипартийной группой». 9 сентября 1949 года председатель КПК Шкирятов направляет в Политбюро предложение вывести Вознесенского из состава ЦК ВКП(б) и привлечь к судебной ответственности. Три дня спустя Пленум Центрального Комитета путем опроса утверждает это предложение.

И вот, когда, казалось бы, решение принято, все готово для расправы и неизбежный арест должен последовать незамедлительно, Вознесенского неожиданно оставляют в покое. За ним не приходили. Эта психологическая пытка продолжалась полтора месяца до 27 октября 1949 года. Именно в этот день за ним пришли.

Расследование «ленинградского дела» держал под постоянным контролем Маленков, он же неоднократно присутствовал на допросах арестованных. Следственную группу непосредственно возглавлял полковник Комаров, о котором Абакумов говорил как о своем лучшем следователе. Некоторое представление об этом человеке дает фрагмент из его заявления, направленного несколько лет спустя, 17 февраля 1953 года, в адрес ЦК партии: «В коллективе следчасти хорошо знают, что я ненавижу врагов. Я был беспощаден с ними, как говорится, вынимал у них душу. Они боялись меня как огня. Сам министр Абакумов не вызывал у них того страха, который появлялся, когда допрашивал я лично...»

В чем причина этого страха? Сегодня ответ на этот вопрос уже не является тайной. Документально установлено: ко всем арестованным применялись незаконные методы следствия, мучительные пытки, побои и истязания. К такому выводу пришла в марте 1988 года Комиссия Политбюро ЦК КПСС по дополнительному изучению материалов, связанных с репрессиями. Этот вывод полностью подтверждается многочисленными фактами и свидетельствами участников трагедии, разыгравшейся в подвалах Лубянки. Тот же Комаров впоследствии признал, что по приказанию Абакумова лично избивал Вознесенского, а следователи Сорокин и Питовранов применили такие же меры грубого физического воздействия к Кузнецову.

Это свидетельство человека, который лично расправлялся с арестованными. А что же жертвы таких допросов? Большинство из них навсегда унесли тайну предварительного следствия вместе с собой в могилу.

Более года шло следствие. В сентябре 1950 года Абакумов согласовал со Сталиным основные идеи обвинительного заключения. 26 сентября его официально утвердил Главный военный прокурор А. П. Вавилов.

Судебный процесс решено было проводить в Ленинграде. 29 сентября 1950 года в помещении окружного Дома офицеров на Литейном проспекте открылась выездная сессия Военной коллегии Верховного суда СССР. В состав коллегии вошли три генерал-майора юстиции под председательством И. Р. Матулевича. Дело слушалось без участия государственного обвинителя и защитников.

Официального сообщения о процессе в печати не было. Поэтому длительное время подробности суда оставались неизвестными. Те же лица, которые располагали какими-либо сведениями, по понятной причине

3 ІСТОРІЇ АДВОКАТУРИ

предпочитали их не разглашать. Это, в частности, относится к представителям партактива города, которые, как известно, присутствовали в зале судебного заседания.

Первая публикация, в которой упоминалось «ленинградское дело», появилась в «Бюллетене Верховного Суда СССР» и других изданиях лишь в конце 1954 года. Постепенно стали вырисовываться некоторые детали процесса. По свидетельству сотрудника МГБ Коровина, «Комаров хвастался, что сумел убедить Кузнецова, что весь процесс — не более как «дань общественному мнению» и приговор исполняться не будет».

Относительно же поведения на суде Алексея Александровича Кузнецова достоверно известно, что он нашел в себе силы твердо заявить в последнем слове:

— Я был большевиком и останусь им, какой бы приговор мне ни вынесли. История нас оправдает.

Не меньшим мужеством исполнено и последнее слово Николая Александровича Вознесенского:

— Я не виновен в преступлениях, которые мне предъявляются. Прошу передать это Сталину.

Со слов секретаря судебного заседания гр-на Мазура, «после того, как состав суда удалился в совещательную комнату для вынесения приговора, я был приглашен в комнату, где находились работники МГБ, и кто-то, кажется Леонов, дал мне пакет с проектами приговора для передачи в совещательную комнату суду. Документ я не читал, а только взглянул на него. Он был написан от руки и начинался словами: «Военная коллегия установила...» Я понял, что это была описательная часть приговора».

Дальнейшие события изложил впоследствии председательствующий в судебном заседании Матулевич: «Приговор был составлен судом и передан для просмотра комиссии в составе Селиванского, Леонова, Вавилова. Потом этот документ нам возвратили обратно... Комиссия руководила процессом и судом...»

Такова оказалась в этом процессе подлинная цена конституционного принципа независимости судей и подчинения их только закону.

Глубокой ночью 1 октября 1950 года, в 0 часов 59 минут, суд приступил к оглашению приговора. С председательского кресла поднимается генерал-майор юстиции Матулевич:

«— ...Кузнецов, Попков, Вознесенский, Капустин, Лазутин, Родионов, Турко, Закржевская, Михеев признаны виновными в том, что, объединившись в 1938 году в антисоветскую группу, проводили подрывную деятельность в партии, направленную на отрыв Ленинградской партийной организации от ЦК ВКП(б) с целью превратить ее в опору для борьбы с партией и ее ЦК... Для этого пытались возбуждать недовольство среди коммунистов ленинградской организации мероприятиями ЦК ВКП(б), распространяя клеветнические утверждения, высказывали изменнические

замыслы... А также разбазаривали государственные средства. Как видно из материалов дела, все обвиняемые на предварительном следствии и на судебном заседании вину свою признали полностью».

Нельзя не заметить, что вопрос о признании вины обвиняемыми истолкован в судебном приговоре достаточно вольно. Во всяком случае, в отношении Кузнецова и Вознесенского. Вряд ли можно их высказывания на суде охарактеризовать как признание вины, в чем можно убедиться, вернувшись к приведенным ранее соответствующим фрагментам последнего слова подсудимых.

Военная коллегия Верховного Суда СССР квалифицировала их деяния по самым тяжким составам Уголовного кодекса РСФСР — ст. 5813 (измена родине), ст. 587 (вредительство), ст. 5811 (участие в контрреволюционной организации). А. А. Кузнецов, Н. А. Вознесенский, П. Е. Попков, П. Г. Лазутин, М. И. Родионов и Я. Ф. Капустин были приговорены к высшей мере наказания — расстрелу. И. М. Турко получил пятнадцать лет лишения свободы, Т. В. Закржевская и Ф. Е. Михеев — по десять. Приговор был окончательный и обжалованию не подлежал.

Осужденным на смерть в таких случаях остается единственное — ходатайствовать перед Президиумом Верховного Совета СССР о помиловании. Но и этой последней возможности осужденным не дали: сразу же по вынесении приговора генерал юстиции И. О. Матулевич отдал распоряжение о немедленном приведении его в исполнение.

Прямо из зала судебного заседания осужденных доставили в подвал, из которого живым выхода нет. В два часа ночи 1 октября 1950 года раздались роковые выстрелы...

По некоторым сведениям, появившимся в последующем в печати, Николая Александровича Вознесенского еще три месяца после вынесения приговора продержали в тюрьме. А в декабре 1950 года его в легкой одежде в грузовом автофургоне повезли в Москву. Дорогой он то ли замерз, то ли его застрелили...

«История нас оправдает» — эти слова, сказанные Алексеем Александровичем Кузнецовым в трагический момент жизни, нашли свое подтверждение значительно раньше, чем он сам мог предполагать. Уже 30 апреля 1954 года Верховный Суд СССР полностью реабилитировал обвиняемых по «ленинградскому делу». А еще несколько месяцев спустя перед судом предстали фальсификаторы этого дела — министр государственной безопасности генерал-полковник В. С. Абакумов, начальник следственной части по особо важным делам генерал-майор А. Г. Леонов, его заместители полковники М. Т. Лихачев и В. И. Комаров. Военная коллегия Верховного Суда СССР признала их виновными и приговорила к высшей мере наказания.

Правосудие свершилось.

СВЕТЛОЙ ПАМЯТИ адвоката Валентины Андреевны Ветлугаевой

В декабре 2018 года ушла из жизни В. А. Ветлугаева.

Валентина Андреевна оставила о себе хорошую светлую память как человек и как адвокат.

Наше первое знакомство с Ветлугаевой состоялось в 60-х годах прошлого столетия, во время учёбы на юридическом факультете Одесского государственного университета им. И. И. Мечникова.

Валентина Андреевна работала юристом на предприятиях, совмещая работу с обучением на вечернем отделении юридического факультета.

Ветлугаева из потомственной адвокатской и юридической династии.

Мать умершей трудилась судьёй, в последствии, до ухода на пенсию, работала адвокатом в ООКА.

Отчим Василий Васильевич Нефед, инвалид ВОВ, бывший заместитель председателя Одесского областного суда, и уйдя

в отставку, продолжил свою деятельность в адвокатуре и работал адвокатом в Центральной юридической конторе г. Одессы, где впоследствии работала Валентина Андреевна.

Нам посчастливилось поработать с Валентиной Андреевной около 35 лет, и мы навсегда сохранили о ней память как о замечательном человеке и профессионале.

Валентина Андреевна неоднократно поощрялась Одесским областным и городским советами.

Валентина Андреевна помогла состояться в профессиональной деятельности плеяде молодых адвокатов, которые успешно работают по настоящее время в адвокатуре.

О В. А. Ветлугаевой у её коллег остались наилучшие воспоминания.

*От имени коллектива
АО «Центральная
адвокатская контора г. Одессы»
И. И. Ярош, Е. Д. Дульчак-Чайка*

